

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra historie

Bakalářská práce

Miroslava Čermáková

Lví silou, vzletem sokolím ku předu krácejme. Sokol Rožďalovice na prahu nové doby

Lion power, take off the falcon forward to walk. Sokol Rožďalovice on the threshold of the
new era

Za odbornou pomoc a podnětné připomínky při zpracování předkládané práce chci na tomto místě poděkovat vedoucímu práce Doc. PhDr. Janu Randákovi, PhD.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 17. 8. 2020

.....

Miroslava Čermáková

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá historickým vývojem Tělocvičné jednoty Sokol Rožďalovice od počátku založení jednoty v roce 1893 až do roku 1953. Nastiňuje také historii Sokola v českých zemích. Zaměřuje se především na poválečné období třetí republiky a počátky komunistické diktatury. Autorka reflektuje kroky vedoucí ke sjednocování tělesné výchovy a její dopady na sokolskou činnost. V hlavní části práce se autorka věnuje popisu dokumentů a korespondence spolku a zaměřuje se na to, jakým způsobem se specifická poválečná doba promítala do sokolské činnosti. Sleduje, jak byly politické události a dobové poměry hodnoceny v dokumentech spolku. Dále vyobrazuje vnímání doby skrze dorostenecké periodikum „Zpravodaj Sokola Rožďalovice“.

Klíčová slova

Sokol, Tělocvičná jednota, Rožďalovice, 20. století

Abstract

The bachelor's thesis deals with the historical developments of the Sokol Rozdalovice Gymnastics Unit from the beginning of the founding of the unit in 1893 until 1953. It outlines the history of Sokol in the Czech lands. It focuses mainly in the post-war period of the Third Republic and the beginnings of the communist dictatorship. The author reflects on the steps leading to the unification of physical education and effects on falconry. In the main part of the work with authoritative documents and correspondence of the association and focuses on the fact that your specific post-war period is reflected in the falconry activities. It monitors how political events and good conditions were evaluated in the association's documents. Another depicts the perception of time through the teenage periodical „Newsletter Sokol Rozdalovice.“

Keywords

Sokol, Physical education unit, Rozdalovice, 20. Century

Obsah

ÚVOD.....	7
1. STRUČNÝ NÁHLED DO HISTORIE SOKOLA DO ROKU 1945.....	10
1. 1 MIROSLAV TYRŠ	17
1. 2 JINDŘICH FÜGNER	18
1. 3 ŽENA V SOKOLE	19
2. SOKOL OD ROKU 1945.....	23
3. SOKOL ROŽDALOVICE	34
3. 1 DĚJINY MĚSTA ROŽDALOVICE	34
3. 2 STRUČNÝ NÁHLED DO HISTORIE ROŽDALOVICKÉ JEDNOTY SOKOLA.....	38
3. 2. 1 <i>Odbor dorostenců</i>	49
3. 2. 2 <i>Biograf</i>	52
3. 3 SOKOL ROŽDALOVICE PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE.....	53
1945.....	53
1946.....	57
1947.....	59
1948.....	60
1949.....	65
1950.....	69
1951.....	70
1952.....	71
1953.....	72
3. 4 ZPRAVODAJ SOKOLA ROŽDALOVICE 1948	73
<i>Leden 1948</i>	74
<i>Únor 1948</i>	75
<i>Březen 1948</i>	76
<i>Duben 1948</i>	77
<i>Červen 1948</i>	78
<i>Září 1948</i>	80
<i>Říjen 1948</i>	82
ZÁVĚR.....	83
SEZNAM PRAMENŮ A ODBORNÉ LITERATURY	84
ELEKTRONICKÉ ZDROJE.....	86
SEZNAM PŘÍLOH.....	87
PŘÍLOHY	88

Úvod

Cílem bakalářské práce bylo přiblížit historický vývoj Tělocvičné jednoty Sokol Rožďalovice a ukázat, jak se specifická poválečná doba promítla do sokolské činnosti, a jak byly dobové poměry reflektovány v dokumentech spolku. Bylo nezbytné nastínit historický vývoj od počátků činnosti Sokola až do doby velkých politických změn za dob třetí republiky, a především při nástupu komunistické diktatury. V tuto dobu začal Sokol nabírat zcela jinou podobu než v předválečné době. Autorka se snažila popsat vývoj sjednocování tělesné výchovy a její dopady na sokolskou činnost.

Autorka práci rozčlenila na tři hlavní kapitoly. První kapitola „*Stručný náhled do historie Sokola do roku 1945*“ shrnuje dějiny tělovýchovné jednoty do roku 1945. Výchozí publikace pro tuto kapitolu byly *Sokol v české společnosti 1862 – 1938* a *Sto deset let Sokola 1862 – 1972*. V podkapitolách „*Miroslav Tyrš*“ a „*Jindřich Fügner*“ autorka přibližuje životy zakladatelů sokolského hnutí. V podkapitole „*Žena v Sokole*“ se autorka zaměřila na ženský tělocvik a sportování a na přístup žen do sokolských jednot. Druhá kapitola „*Sokol od roku 1945*“ přibližuje nejvýraznější proměny ve fungování činnosti Sokola v poválečném období. Zabývá se především politikou sjednocování tělesné výchovy a sportu v období třetí republiky a komunistické diktatury. Autorka vycházela z publikací *Sokol proti totalitě 1938 – 1952* a *Sport v komunistickém Československu 1945 – 1989*. Ve třetí kapitole „*Sokol Rožďalovice*“ se autorka snažila zachytit historický vývoj místního tělovýchovného spolku od jeho založení v roce 1893 až do 50. let 20. století. Podkapitola „*Dějiny města Rožďalovice*“ přibližuje historické události a charakteristiku obce. V Podkapitole „*Stručný náhled do historie rožďalovické jednoty Sokola*“ autorka přiblížila dějiny jednoty od roku založení až po dobu druhé světové války. Důležitým zdrojem pro tuto část byl *Památník tělocvičné jednoty Sokol v Rožďalovicích 1893-1933*. Autorka přiblížila také činnost odboru dorostenců a vedení biografického odboru. Podkapitola „*Sokol Rožďalovice po druhé světové válce*“ popisuje proměny činnosti v poválečné době a události po únorovém převratu. Podkapitola „*Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948*“ představuje periodikum vydávané v roce 1948 dorostenci. Autorka vycházela z dostupných čísel periodika.

Při základní rešerši autorka čerpala z publikací Waic, M. *Sokol v České společnosti 1862-1938*, Uhlíř, J. a Waic, M. *Sokol proti totalitě 1938-1952* a Kalous, J. a Kolář, F. *Sport*

v komunistickém Československu 1945-1989. Autoři v těchto publikacích vycházejí z dobových materiálů a velmi detailně popisují zkoumanou problematiku, proto se publikace stali základem autorčina bádání. Při dalším zpracování autorka vycházela z archivních pramenů TJ Sokol Rožďalovice, které jsou dostupné ve Státním okresním archivu Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem. Dále čerpala z periodika rožďalovických dorostenců „Zpravodaj Sokola Rožďalovice“. Dále pak z *Rufert, A. a kol. Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích* a *Dolanský, J. Sto deset let Sokola: 1862-1972*. Autorka také využila dostupných internetových zdrojů. V textu autorka odkazuje na příslušné zdroje.

Tělocvičná jednota Sokol je považována za největší a nejvýznamnější tělovýchovnou organizaci u nás. Sokolská organizace stála u zrodu české společnosti a národního hnutí. Svobodná země potřebovala zdravý a branný národ, jehož obyvatelstvo bude vytrvale a mravně pracovat pro národ v duchu sokolských hodnot. Důležitá byla obsažná láska k národu, vědomí jednoty a společného osudu, myšlenka pokroku a mravní vychování. Jádrem Tyršova sokolství bylo podstatou a zárukou trvalé národní svobody. Od roku 1889 fungovala jako celonárodní organizace, která se v běhu dějin rychle rozrůstala a získávala velkou prestiž. Sokol nebyl jen o tělovýchově, ale svou ideologií se stal i výchovnou organizací. Sokol se vždy podílel na formování české společnosti.

Na začátku práce autorka nejprve stručně přiblížila dějiny tělocvičné organizace Sokol od počátků ožívání českého spolkového života v 60. letech 19. století, přes vznik Československé republiky, až do přerušení činnosti během válečných let za druhé světové války. V podkapitolách pak autorka představila zakladatele tělovýchovné jednoty. Také se zaměřila na představení ženského elementu v tělovýchově. Pěstování ženské tělovýchovy se stalo významným mezníkem ženské emancipace. Vznik ženského odboru v rámci sokolské organizace reflektuje specifika ženské emancipace v českých zemích, která probíhala ve jménu vlastenectví za spolupráce mužů.

V další části práce autorka představila proměny Sokola v období po druhé světové válce. Autorka shrnula nejvýznamnější organizační změny v období třetí republiky a popsala sjednocování tělovýchovných organizací a sportu po roce 1948.

V další části se autorka zaměřila na tělocvičnou jednotu Sokol Rožďalovice. Nejprve představila obec Rožďalovice a stručně popsala historii města. Dále představila dějiny místní

jednoty a přiblížila také činnost odboru dorostenců a vedení biografického odboru. Autorka postupovala diachronní metodou. V další kapitole sepsala činnost jednoty v poválečné době a období komunistické diktatury. Autorka se pokusila přímou a nepřímou metodou čerpat fakta z knih zápisů, zápisů z valných hromad a schůzí správního výboru. Autorka pomocí induktivní a deduktivní metody zpracovala dostupnou korespondenci sokolské jednoty, která se dochovala od roku 1945 až do ukončení činnosti v roce 1953. Pro přehlednost zápisů činnosti jednoty autorka zvolila členění na jednotlivé roky.

1. Stručný náhled do historie Sokola do roku 1945

Okolnosti založení sokolské organizace jsou spjaty s dobou, kdy se v Habsburské monarchii začaly uvolňovat poměry. Na počátku 60. let 19. století, po vydání Říjnového diplomu došlo k rozvoji národního hnutí. Česká společnost začala ožívat a s tím i český spolkový život. V době založení tělocvičné jednoty panovala v zemi vlna odporu proti monarchii a národ bojoval v duchu sebeuvědomění. Vzniklo mnoho kulturních spolků – například pěvecký spolek Hlahol či spolek umělců zvaný Umělecká beseda. Ačkoli vlastenecké kulturní spolky hrály významnou roli v prosazování národních práv nebylo opomenuto ani posilování fyzické zdatnosti obyvatelstva.

V Praze byla tělovýchova rozvíjena už v době předbřeznové. Od roku 1839, kdy lékař Johann Hirsch začal provozovat lékařský tělocvik. V roce 1843 založil Rudolf Stephany soukromý tělocvičný ústav, ve kterém přejímal metodu německého turnerského hnutí pocházející od Ludvíka Jahna.¹ Dále ještě „přírodnická nemocnice“ lékaře Jana Spotta, tělocvičný ortopedický ústav Josefa Seegena či Akademický tělocvičný spolek. V roce 1839 byl založen ústav tělocvikáře a učitele Jana Malypetra a také ústav pražského tělocvikáře Ferdinanda Schmidta, který převzal ortopedický ústav Josefa Seegena.² V těchto spolcích působili, jak čeští, tak němečtí cvičenci. Němci začali iniciovat založení tělocvičného spolku v duchu turnerského hnutí dle vzoru ze sousedních německy mluvících zemí. *„Jeden z členů přípravného výboru dr. Kornelius Schäffner vyzval ke spolupráci i dr. Miroslava Tyrše, který se v září 1861 vrátil do Prahy a protože od roku 1853 byl cvičencem i cvičitelem v Malypetrově ústavu, začal zde pracovat i po svém návratu. Tyrš slíbil přeložení návrhu stanov do češtiny, ale ještě než byla podána žádost o registraci tohoto spolku, zasáhl do jeho osudu německý finančník E. Seuter z Lötzeny, který přislíbil velkou finanční podporu, ale pouze spolku německému. Němci tuto podmínku bez váhání přijali a po poznámce na adresu Čechů, kteří ihned rozhodli o založení samostatného spolku, že český spolek v Praze neudrží, skončila jejich spolupráce. Čechy tato jedovatost podnítila k nebývalé aktivitě. Miroslav Tyrš urychleně připravil podobu stanov, kterou důkladně konzultoval s Eduardem a Juliem*

¹ WAIC, Marek. *Sokol v České společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, 1996. s. 11.

² NOVOTNÝ, Jan. *Sokol v životě národa*. Praha: Melantrich, 1990. Slovo k historii. s. 1.

Grégrovými. ³ Tak byl dne 16. února 1862 dr. Miroslavem Tyršem a Jindřichem Fügnerem založený jeden z prvních ryze českých spolků „Pražský tělocvičný spolek“, který později přijal nové pojmenování „Sokol“. Na počátku stálo 75 členů. Valné hromadě předsedal J. Grégr, starostou se stal J. Fügner a náměstkem M. Tyrš. ⁴

Dalším cílem bylo kromě tělovýchovy hlavně sjednocování českého národa. Další léta se nesla v duchu „Co Čech – to Sokol“. ⁵ Začaly se tak šířit sokolské myšlenky a stoupal zájem národa. Fyzický rozvoj se začal formovat v duchu národní tělesné výchovy a stal se tak součástí kulturní obrody. ⁶ „Hlavním heslem, které razil Tyrš, bylo „Tužme se!“, Barák navrhl pozdrav „Nazdar!“, Fügner tykání a oslovování „Bratře“, Mánes namaloval první prapor a skicu prvních krojů. ⁷ Ne všichni členové vstoupili do jednoty za účelem pěstování tělesné výchovy, ale především kvůli vlastenecké angažovanosti. ⁸ Necvičící se tak alespoň zapojili do národního programu. Od počátku měl Sokol čistě nadstranický charakter a snažil se vyhnout jakýmkoli politickým bojům, to vše pod Tyršovým heslem „Sokol není pro strany, ale pro národ veškerý!“ ⁹

V březnu téhož roku bylo zahájeno cvičení. Tyrš a Fügner měli na starosti cvičební náplň organizace. Členové docházeli na cvičení třikrát týdně. Tyrš vypracoval plán cvičení, stanovy a názvosloví. Cvičební rozvrh zahrnoval nářad'ový tělocvik, skoky, zápas, prostnou a různé cviky na bradlech, hrazdě či koni. ¹⁰ Část výboru v čele s Thurn-Taxisem prosazovala účast na různých veřejných a společenských událostech. ¹¹ Nebylo to pouze o cvičení. Členové se hojně účastnili výletů, přednášek, hudebních či divadelních akcí, plesů nebo šibřinek. Brzy se členové začali účastnit národních shromáždění. V dubnu 1862 se účastnili svatojiřské poutě

³ WAIC, Marek. *Sokol v České společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, 1996. s. 12.

⁴ WAIC, Marek. *Sokol v České společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, 1996. s. 16.

⁵ ŠEBEK, Svatopluk a ŠTĚRBA, Václav. *Kapitoly z historie a současnosti Sokola Nymburk: sborník statí k 125. výročí založení Sokola v Nymburce, 95. výročí otevření zimní sokolovny: a k 70. výročí otevření letní sokolovny a cvičiště na Remanci*. Nymburk. 1993.

⁶ DOLANSKÝ, Julius. *Sto deset let Sokola: 1862-1972*. Praha: Olympia, 1973. DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Miroslav Tyrš: prohry a vítězství*. Praha: Olympia, 1989. s. 7.

⁷ <https://www.sokol.eu/historie-sokola-pamatky>

⁸ NOVOTNÝ, Jan. *Sokol v životě národa*. Praha: Melantrich, 1990. Slovo k historii. s. 8.

⁹ WAIC, Marek. *Sokol v České společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, 1996. s. 67.

¹⁰ NOVOTNÝ, Jan. *Sokol v životě národa*. Praha: Melantrich, 1990. Slovo k historii. s. 9.

¹¹ <https://www.sokol.eu/historie-sokola-pamatky>

na Řípu, v krojích, ale zatím pouze jako jednotlivci, nikoli jako celek. První sokolský výlet proběhl v květnu 1862 na Závist.¹²

Ještě v roce 1862 začaly vznikat sokolské organizace po celé zemi – v Brně, Jaroměři, Nové Pace, Kolíně, Turnově, Příbrami, Jičíně, Kutné Hoře, Litomyšli a Čáslavi. O rok později ve Dvoře Králové, Mladé Boleslavi, Poděbradech, Plzni či Mnichově Hradišti. „*Tady sehrály nezastupitelnou úlohu Národní listy, které od počátku Sokola přinášely podrobné zprávy o všech společenských akcích včetně uveřejnění spolkových stanov.*“¹³ Roku 1865 již působilo 21 jednot v českých zemích, dále i jednota ve slovinské Lublani a Americe. V roce 1871 bylo v Americe už 8 jednot, v Rusku 2 a 136 jednot bylo v monarchii.¹⁴ Venkovské jednoty se velmi pozitivně přičinily na vlastenecké agitaci na venkově. Často se dostaly do čela veřejného dění a ujal se pořádání společenských akcí. Oblíbené bylo pořádání šibřinek či výletů.¹⁵

Od počátku musel spolek čelit policejnímu dohledu, protože pražskému policejnímu ředitelství bylo oznámeno, že se jedná o spolek připravující vojenský výcvik a podporující politický odpor. Úřady se obávaly, že sokol bude cílit na lidové protestní hnutí a podpoří ho vlasteneckým programem.¹⁶ Branný výcvik byl diskutován v roce 1866 při prusko-rakouské válce, ale rakouské úřady vznik sboru na obranu vlasti odmítly. I tak se nakonec o rok později začalo s výcvikem. Sokolovny sloužily jako vojenské lazarety a ženy ošetřovaly raněné. V Praze vznikla také domobrana. Negativním důsledkem branné výchovy bylo odcházení členů z jednoty.¹⁷

V roce 1866 byl založen Tělocvičný spolek paní a dívek pražských a začal fungovat Tělocvičný ústav pro hochy a dívky. Během válečných let byla jeho činnost značně omezena. Na počátku roku 1871 vyšlo první číslo časopisu Sokol. M. Tyrš zde uveřejnil programové prohlášení „Náš úkol, směr a cíl“. Význam Sokola tkvěl nejenom v každodenní tělocvičné práci, ale také ve vzdělávací. 70. léta 19. století nebyly pro sokolské jednoty příliš příznivé. Počet jednot klesal, což mělo samozřejmě dopad na pokles vlivu na české obyvatelstvo.

¹²WAIC, Marek. *Sokol v České společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, 1996.. s. 23.

¹³WAIC, Marek. *Sokol v České společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, 1996.. s. 24.

¹⁴NOVOTNÝ, Jan. *Sokol v životě národa*. Praha: Melantrich, 1990. Slovo k historii. s. 17-29.

¹⁵NOVOTNÝ, Jan. *Sokol v životě národa*. Praha: Melantrich, 1990. Slovo k historii. s. 15.

¹⁶NOVOTNÝ, Jan. *Sokol v životě národa*. Praha: Melantrich, 1990. Slovo k historii. s. 28.

¹⁷NOVOTNÝ, Jan. *Sokol v životě národa*. Praha: Melantrich, 1990. Slovo k historii. s. 23-25.

V 80. letech 19. století začal vliv Sokola opět stoupat a na dvacáté výročí od založení bylo uspořádáno velkolepé vystoupení - I. všesokolský slet, který se konal na Střeleckém ostrově v Praze. Probíhala zde veřejná cvičení i průvod.¹⁸ Slet Sokolů demonstroval vlastenecké hodnoty a stal se tak národní slavností. Další všesokolský slet se konal roku 1891 a do konce století ještě v roce 1895. Po přelomu se konaly slety v roce 1901, 1907 a 1912.¹⁹

Roku 1889 byla vytvořena Česká obec sokolská, ústřední organizace, která spojila sokolské jednoty. Moravské jednoty se spojily v Moravskoslezskou obec sokolskou roku 1892.²⁰ Obě se v roce 1896 spojily ve Svazu československého sokolstva a od roku 1904 spadal obě organizace již pouze pod ČOS.²¹

Poté přišla první světová válka. Muži odcházeli na bojiště, hojně do zahraničních vojsk. Sokolské jednoty se věnovaly charitativní činnosti – sbírali milodary, pomáhali rodinám, spravovali lazarety atd. „*Vedoucí činovníci Sokola, aby uchránili národní pověst své organizace, striktně omezili projevy loajality pouze na charitativní činnost a spolupráci při zajištění veřejné bezpečnosti v obcích.*“²² Dne 24. listopadu 1915 bylo výnosem rakousko-uherského c. k. ministerstva vnitra rozpuštěno sokolské ústředí ČOS. Činnost jednot ale stále pokračovala, byly to samostatné právní subjekty. Roku 1914 byli sokolové ve Francii součástí francouzské cizinecké legie soustředěné v české vojenské skupině „*Nazdar*“. Dále se objevili v československých legiích v Rusku či Itálii.²³

Činnost byla obnovena hned dne 28. října 1918. Sokol se podílel na upevnění československé samostatnosti. Česká obec sokolská se svými členy po určitou dobu převzala funkci armády a policie. Ustavilo se Ústředí sokolské stráže a vytvořila se Národní stráž, jejíž hlavním úkolem bylo udržení stability. Spolupracovali s tvořící se policií, četnictvem a armádou. Odzbrojovali vojenské jednoty, střežili sklady potravin a zboží, nádraží a železnice, kláštery či zámky atd. Členy se staly hlavně sokolové, ale také se podíleli junáci, hasiči či členové svazu DTJ. Vyloučení byli pouze příslušníci katolického Orla, kteří byli

¹⁸ DVOŘÁKOVÁ, Zora. *T. G. Masaryk, Sokol a dnešek*. Praha: nakladatelství Josef Hříbal, 1991. s. 30.

¹⁹ DVOŘÁKOVÁ, Zora. *T. G. Masaryk, Sokol a dnešek*. Praha: nakladatelství Josef Hříbal, 1991., s. 33.

²⁰ NOVOTNÝ, Jan. *Sokol v životě národa*. Praha: Melantrich, 1990. Slovo k historii. s. 39.

²¹ DOLANSKÝ, Julius. *Sto deset let Sokola: 1862-1972*. Praha: Olympia, 1973. s. 50.

²² WAIC, Marek. *Sokol v České společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, 1996. s. 94.

²³ Historie Sokola . Vítejte | Česká obec sokolská [online]. Copyright © 2020

Designed by [cit. 17. 8. 2020]. Dostupné z: <https://www.sokol.eu/historie-sokola-pamatky>

označeni za „přísluhovače R-U monarchie“. Jednotky Národní stráže střežily bezpečnost po celé republice a často stáli v čele starostové a náčelníci sokolských žup a jednot.²⁴ Od poloviny listopadu se začaly ustavovat dobrovolnické sbory, které se více blížily armádním jednotkám. Tzv. Pluky stráží svobody fungovaly v součinnosti s Ministerstvem národní obrany. Také se v jednotlivých župách vytvářeli menší setniny, které byly začleněny do pravidelné armády. Vznikly i sokolské branné čety, které se organizovaly u každé jednoty. Jejich úkolem bylo plnit funkci milice, zálohy pro zásah.²⁵ Sokolové se účastnili i v bojích obrany Slovenska proti maďarským vojskům.

Postupně se život Sokola vracel do normálu a hlavním úkolem bylo opět prosazování sokolské ideje nyní v rámci republiky. Vedení Sokola mělo velké ambice a vliv na obyvatelstvo. Docházelo k nárůstu členstva. Vstoupili i takové osobnosti jako např. prezident T. G. Masaryk či Edvard Beneš. *„ČOS představovala v meziválečném Československu významnou brannou a politickou sílu. Početnou členskou základnu (od 561 000 v roce 1920 k 818 000 všech členů v roce 1937), výbornou organizaci a značný majetek nešlo přehlédnout.“*²⁶ ČOS měla 52 žup, z toho 6 na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Hojně se stavěly sokolovny a sokolští sportovci se výrazně prosadili v olympijských sportech.²⁷

Sokol měl v období První republiky velký vliv nejen ve sportu, ale i v kulturním a politickém dění. *„Představitelé ČOS si uvědomovali sílu obce, a proto se snažili uplatnit svůj vliv na veřejném životě první republiky. Na konkrétní politické dění však neměli bezprostřední vliv.“*²⁸ Pro Sokol nebylo snadné se vymezit vůči politice, byla zde idea nadstranickosti, tudíž při požadavcích týkající se politiky museli našlapovat velmi opatrně. Navíc nebyli vpuštěni mezi politické strany. Zkrátka se s nimi v této rovině nepočítalo. I tak si ale stáli za ideou zachování parlamentní demokracie. *„(...) nejbliže jak ideologii, tak zájmy měli sokolové k tzv. politice hradu.“*²⁹ Po neúspěšném pokusu o aktivní vstup do politického života se Sokol zaměřil více na rozvoj činnosti žup a jednot. V roce 1924 se konal sedmý

²⁴WAIC, Marek. *Sokol v České společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, 1996. s. 104.

²⁵WAIC, Marek. *Sokol v České společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, 1996. s. 107-108.

²⁶WAIC, Marek. *Sokol v České společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, 1996. s. 137.

²⁷ <https://www.sokol.eu/historie-sokola-pamatky>

²⁸WAIC, Marek. *Sokol v České společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, 1996. s. 137.

²⁹ Tamtéž

valný sjezd ČOS. Československá obec sokolská potvrdila svou nadstranickost a vyhlásila neslučitelnost členství v Sokole s příslušností k lidové a komunistické straně.³⁰ Vedli také odpor k politickému katolicismu. V roce 1925 byl slavnostně otevřen Tyršův dům. Masaryk i Beneš se Sokolem počítali v případě ohrožení republiky. V roce 1932 přijal ČOS zásady branné výchovy. V roce 1933 začaly srazy Sokolů, které měly prověřit připravenost k obraně. Například vést strážní službu. V roce 1933 vydalo ČOS pokyn k vyloučení fašistů ze sokolské obce. V roce 1937 se starosta ČOS podílel na přípravě branného zákona.

Již v této době se začalo přemýšlet o bližší spolupráci tělovýchovných jednot. Vzájemné ideové rozepře začali ustupovat až s přicházejícím nebezpečím fašismu. Zamýšlené sjednocování Sokola, Svazu dělnických tělocvičných jednot, katolického Orla, Sportovních svazů – Československého všesportovního výboru a Československého olympijského výboru, turistických spolků – hlavně Klubu československých turistů a skautských organizací v čele se Svazem junáků skautů a skautek republiky Československé mělo probíhat skrze jejich sblížení, což dříve kvůli rozdílnému politickému smýšlení nebylo možné.³¹ „Konkrétním výrazem jejich spolupráce byl podíl zástupců ČOS, Orla a Svazu DTJ na přípravě zákona o branné výchově, přijatý v roce 1937.“³² Tomu zabránila Mnichovská dohoda. Další spolupráce měla probíhat skrze péči o uprchlíky. Ani na to nezbyl čas. Za jednu z příčin mnichovského diktátu byla považována roztržštěnost politického i společenského života. Byl sestaven „Svaz občanské pohotovosti“, jehož úkolem byla práce pro národ a stát.³³ Bylo diskutováno hned několik variant sjednocení, ale nebyl dostatek času některou realizovat. Po okupaci bylo těmto snahám konec.

V roce 1938 se konal X. Všesokolský slet, který měl až mezinárodní význam. Měl hlavně zdůraznit „politickou i hospodářskou svobodu československého národa a všech jejich příslušníků. Jako heslo byl vybrán slogan „*Za svobodu a demokracii*“, který nejlépe charakterizuje postoj největší tělocvičné a kulturně-společenské organizace za první republiky: „*Obklopeni diktaturami zápasíme o svoji národní i státní svobodu a chystáme se ji event. obhájit i železem.*“³⁴ Stal se ukázkou odhodlanosti bránit samostatnost

³⁰ UHLÍŘ, Jan. WAIC, Marek. *Sokol proti totalitě 1938 – 1952*. Praha: Univerzita Karlova, 2001.

³¹ Sport v komunistickém Československu str. 15

³² KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 16.

³³ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 17.

³⁴ UHLÍŘ, Jan. WAIC, Marek. *Sokol proti totalitě 1938 – 1952*. Praha: Univerzita Karlova, 2001, s. 3.

Československa.³⁵ „*Nejpůsobivějším okamžikem sletu – a možná celé historie sokolského hnutí – se stala (...) sletová skladba „Přísaha republiky“, které se účastnilo na 30 tisíc sokolů.*“³⁶ Následovala nacistická okupace a vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava. Sokol se dostal do středu zájmů a začali se sledovat jeho aktivity. „O dva roky později o něm už neblaze proslulý K. H. Frank mluvil jako o organizaci, která se stala „*shromaždištěm otevřeného i tajného odporu proti Říši*“, protože „*od počátku války možno pozorovati, že ve spolku Sokol a jeho složkách nabývají stále více vrchu ony živly, které zamýšlejí přenést odpor k Říši do všech oborů*“.³⁷ Mnoho členů Sokola a jiných organizací se podílelo na odboji. Byla vytvořena i vlastní organizace nesoucí název *Obec sokolská v odboji*, do které se zapojili jednoty po celé republice.

Úřední služba říšského sportovního vůdce Hanse von Tschammera und Ostena vydala své zamýšlené cíle ve spise „*K novému pořádku v Čechách*“.³⁸ Bylo zde evidentní, že okupanti mají k tělovýchovným organizacím jiný vztah a vysílají jim tím jasný signál. Žádná výchova k českému vlastenectví. V prosinci roku 1940 byl zakázán Junák. Vrchol útlaku přišel v dubnu 1941, kdy K. H. Frank dne 12. dubna 1941 nařídil předsedovi protektorátní vlády, aby zastavil činnost Sokola, žup i jednot, jakož i event. připojených spolků. Sokol byl vnímán jako ohnisko protiněmeckého odporu. Dne 7. a 8. října 1941 se konala „*Akce Sokol*“, kdy došlo k zatýkání funkcionářů a členů Sokola. Tato akce byla nařízena zastupujícím říšským protektorem Heydrichem. To už byl jen krůček od úplnému rozpuštění Sokola. K tomu došlo dne 22. října 1941.³⁹ „*Dne 12. května 1942 přešel sokolský majetek do správy „Majetkového úřadu říšského protektora pro Čechy a Moravu.*“⁴⁰ V září 1942 byl rozpuštěn Orel. V dubnu 1943 se rozešel Český olympijský výbor, členové se rozpustili sami. Zachránili tak majetek a předali ho Českému všesportovnímu výboru, který stále v určité míře vykonával svou činnost. Český všesportovní výbor byl zastřešující organizací pro svazy, které ještě mohly fungovat. Ostatním organizacím byl majetek zkonfiskován. Nebyla zakázána činnost

³⁵ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 14.

³⁶ Historie Sokola . Vítejte | Česká obec sokolská [online]. Copyright © 2020

Designed by [cit. 17. 8. 2020]. Dostupné z: <https://www.sokol.eu/historie-sokola-pamatky>

³⁷ ŠEBEK, Svatopluk a ŠTĚRBA, Václav. *Kapitoly z historie a současnosti Sokola Nymburk: sborník statí k 125. výročí založení Sokola v Nymburce, 95. výročí otevření zimní sokolovny: a k 70. výročí otevření letní sokolovny a cvičiště na Remanci*. Nymburk. 1993. s. 30.

³⁸ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 18.

³⁹ ŠEBEK, Svatopluk a ŠTĚRBA, Václav. *Kapitoly z historie a současnosti Sokola Nymburk: sborník statí k 125. výročí založení Sokola v Nymburce, 95. výročí otevření zimní sokolovny: a k 70. výročí otevření letní sokolovny a cvičiště na Remanci*. Nymburk. 1993. s. 33.

⁴⁰ Tamtéž

svazu Dělnických tělocvičných jednot. Možná i kvůli potřebě dělníků pro válečnou výrobu či jejich socialistickému přesvědčení.⁴¹

I přesto, že oficiální činnost byla zakázána, byla paralelně budována ilegální organizace Obec sokolská v odboji (OSVO). Svou činnost zahájili hned po okupaci Čech a Moravy. Zaměřovali se především na propagandistickou a zpravodajskou sabotážní činnost. Později byla organizace známá pod názvem Jindra. Název byl převzat z krycího jména vedoucího představitele OSVO Ladislava Vaňka, který převzal vedení po říjnovém zatýkání vedoucích představitelů České obce sokolské, po tzv. „*Akci Sokol*“.⁴² Organizace navázala na struktury OSVO a začala pod sebou sjednocovat menší odbojové skupiny. Organizace se aktivně podílela na přípravách atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Hydricha. Po atentátu nastal teror, plošné zatýkání a popravy. Během druhé světové války bylo uvězněno 11 611 členů ČOS, z toho 1212 popraveno a jinak zemřelo dalších 2176 osob.⁴³ Členové Sokola hráli důležitou roli i u zahraničních bojových jednotek.

1. 1 Miroslav Tyrš

Dr. Miroslav Tyrš se narodil roku 1832 v Děčíně, kde jeho otec působil jako zámecký lékař. Když otec onemocněl TBC a dostal výpověď, tak se rodina přestěhovala k bratrovi jeho matky do Döblingu. Poté, co otec zemřel, odešli zpět do Čech k dalšímu matčině bratrovi. V roce 1838 zemřela i matka. Poté, co osiřel, byl vychováván příbuznými, často matčinými bratry, za kterými se stěhoval. Poprvé se s tělocvikem setkal v deseti letech v ústavu R. Stephanyho, kam docházel kvůli získání kondice a zesílení. Tehdy ho tělocvik moc nezaujal, k tomu došlo až když měl po maturitě a cvičil v Malypetrově ústavu, kde se stal dokonce cvičitelem.⁴⁴ Po maturitě nastoupil nejprve na Právnickou fakultu, ale brzy přešel na Filozofickou fakultu, kde studoval filozofii, estetiku, historii a přírodní vědy i matematiku. Zapsal se i na přednášky anatomie na Lékařské fakultě.

⁴¹ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 19.

⁴² UHLÍŘ, Jan. WAIC, Marek. *Sokol proti totalitě 1938 – 1952*. Praha: Univerzita Karlova, 2001, s. 81.

⁴³ UHLÍŘ, Jan. WAIC, Marek. *Sokol proti totalitě 1938 – 1952*. Praha: Univerzita Karlova, 2001, s. 96.

⁴⁴ WAIC, Marek. *Sokol v České společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, 1996. s. 13.

Po ukončení studií odešel do Nového Jáchymova na Křivoklátsku, kde se stal vychovatelem v rodině továrníka Eduarda Barthelmusa. S chlapci se věnoval i tělovýchově, a protože chlapci nerozuměli německy, začal pro cvičící povely vyhledávat české výrazy. Byla to podstatná etapa jeho života, protože se zde setkával se vzdělanci a především se seznámil s Jindřichem Fügnerem. Měli stejný pohled na svět a společnou řeč našli i v názorech na tělovýchovu, „(...) která může v určité době sloužit jako prostředek k sebeuvědomování a posílení sebevědomí národa.“⁴⁵ Po návratu do Prahy začal pracovat jako cvičitel v Malypetrově ústavu. Vyučoval dějepis, dějiny výtvarného umění a fyziku na dívčím internátě. Pracoval na Riegrově naučném slovníku na vypracování některých hesel. Jako domácí učitel vzdělával i dceru svého přítele Fügnera, Renátu, se kterou se v roce 1872 oženil.⁴⁶ Renáta Tyršová ho podporovala ve všech směrech, cestovala s ním, když se léčil ze svých nemocí.

Myšlenka samostatného českého tělovýchovného spolku se stala zajímavá i pro další významné muže, započal Tyrš přípravy k založení spolku. Sezval české cvičence Schmidtova tělocvičného ústavu a po diskusích a konzultacích začal společně s Juliem Grégrem připravovat stanovy české tělocvičné jednoty.⁴⁷ Vytvořil vlastní filozofii a sokolské zásady – síla a mužnost, činnost a vytrvalost, láska k volnosti a vlasti, dobrovolná práce a kázeň a vzájemné bratrské vztahy členů.⁴⁸ Roku 1882 vydal základní dokument pro sletová cvičení „Základové tělocviku“, které se později začalo říkat „Tyršova soustava“. Za svůj život vydal mnoho odborných děl a to nejen o tělovýchově, ale také o umění. Zemřel tragicky na utonutí roku 1884 ve věku 51 let při ozdravném pobytu v rakouském Ötzu.

1. 2 Jindřich Fügner

⁴⁵WAIC, Marek. *Sokol v České společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, 1996.. s. 13.

⁴⁶KÖSSL, Jiří, KRÁTKÝ, František, MAREK, Jaroslav. *Dějiny tělesné výchovy II*. Praha: Olympia, 1989, s. 24.

⁴⁷WAIC, Marek. *Sokol v České společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, 1996. s. 14.

⁴⁸KOZÁKOVÁ, Zlata. *Sokolské slety: 1882-1948*. Praha: Orbis, 1994, s. 7.

Jindřich Fügner se narodil roku 1822 v Praze do rodiny německého obchodníka. Studoval na gymnáziu a věnoval se hudbě, zajímal se i o dějiny umění, historii či filozofii, ale i tak se na přání svého otce stal rovněž obchodníkem. Díky své profesi cestoval, poznal mnoho zemí a naučil se jazyky. Hodně sportoval, věnoval se šermu a jezdil na koni. Byl velký vlastenec. Sympatizoval s bojem Čechů za svobodu, roku 1848 se stal členem Národní gardy a v 60. letech byl zvolen do pražského zastupitelstva. Podílel se také na Sboru pro postavení Národního divadla. Roku 1855 byl jmenován do vedení pražské pobočky terstske pojišťovací společnosti Nuova.⁴⁹ Byl velmi zámožný, tak mohl finančně podporovat mnohé projekty.

V roce 1860 se seznámil s Miroslavem Tyršem. Stali se přáteli a „*jako stoupenci svobody a rovnosti odmítali sociální nerovnost a národnostní útlak. Byli přesvědčeni, že také v rakouské říši mohou Češi a ostatní utiskované národy dosáhnout důslednými konstitučními a demokratickými reformami politické rovnoprávnosti.*“⁵⁰ Tělovýchovu vnímali jako významný prostředek k fyzickému i duševnímu zotavení národa, ale hlavně jako prostředek ke zmobilizování široké vrstvy lidu. Po založení tělocvičné organizace Sokol se stal Fügner prvním starostou. Skvěle se s Tyršem doplňovali. Fügner se staral o hospodářskou stránku a Sokol značně dotoval. Nechal vystavět první tělocvičnu a zaměřil se na propagaci Sokola navenek. Pořádal spolkové činnosti a akce, roku 1865 začal s pořádáním šibřinek. Navrhl tykání všech členů a oslovování „bratře“. Bohužel zemřel v pouhých 42 letech na otravu krve a to již roku 1865.⁵¹

1. 3 Žena v Sokole

Ženský tělocvik a sportování obecně nebylo ve společnosti příliš přijímáno. Tělocvik nebyl ani součástí dívčí výuky ve školách. „*Konzervativně orientovaná společnost považovala sportující ženy za výstřední, vulgární či dokonce nemorální a podle jejího názoru cvičení a tělocvik náležely k ryze „mužským“ aktivitám.*“⁵² Prosazující se ženská tělovýchova

⁴⁹ WAIC, Marek. *Sokol v České společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, 1996. s. 16.

⁵⁰ <https://www.payne.cz/3xS43787/FugnerJindrich.htm>

⁵¹ <https://www.payne.cz/3xS43787/FugnerJindrich.htm>

⁵² MALÍNSKÁ, Jana. „*My byly, jsme a budeme!*“: české ženské hnutí 1860-1914 a idea českého národa. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. Knižnice Dějin a současnosti. s. 45.

pomohla ženám v procesu emancipace.

Založení Sokola se stalo významným mezníkem v ženské tělovýchově. I přesto, že do oficiálních jednot Sokola jim z počátku nebyl umožněn přístup. V této době panovaly názory, „že tělocvik není pro dívky zdravý, že jim ubírá na tělesné kráse, na schopnosti plnit biologické funkce a že pevné tělo ženy je pro muže méně přitažlivé.“⁵³ Ani pokrokové ženy příliš nepodporovaly ženské cvičení. „(...) Karolina Světlá, matka sokolského praporu (...) ve svém slavnostním projevu prohlásila: „My, sestry vaše, hledíme s potěchou na počínání vaše... Lásky k rodině, povinnost k ní, sto posvětných pásek poutá nás ke krbu domácímu, nemůžeme, nechceme vás následovati ve vir světa...“⁵⁴ Nejprve byla tělesná výchova tolerována pouze děvčatům v předškolním a raně školním věku. Děvčata začala od roku 1863 cvičit pod vedením MUDr. Jana Musila. Roku 1866 zahájil Sokol jako první organizace pravidelné cvičení pro děti. Ženy se vstupu do jednoty Sokola domáhaly hned rok po založení. Největším oponentem byl tehdy překvapivě Miroslav Tyrš, který argumentoval tím, že vstup žen by porušil stanovy.⁵⁵

Z tohoto důvodu byl roku 1869 vytvořen Tělocvičný spolek paní a dívek pražských, při jehož založení byl Tyrš nápomocen. Na cvičitelskou práci připravil Klemeňu Hanušovou, která se stala průkopnicí ženské tělovýchovy.⁵⁶ Hanušová pro něj spolek sestavila cvičitelský sbor. V roce 1877 vydala knihu „Dívčí tělocvik“.⁵⁷ Věnovala se i péči o zdraví dětí. Na ustanovení ženského spolku se podílely např. Kateřina Fügnerová, vdova po zakladateli Sokola, která přijala členství ve výboru nebo spisovatelky Karolina Světlá či Žofie Podlipská, která se stala starostkou spolku.⁵⁸ Za tělovýchovu se zasazovalo několik lékařů, z žen to byla například lékařka Anna Bayerová.⁵⁹

⁵³ NEUDORFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: JANUA, ©1999. s. 240.

⁵⁴ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 146.

⁵⁵ NEUDORFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: JANUA, ©1999. s. 241.

⁵⁶ Tamtéž

⁵⁷ Tamtéž

⁵⁸ MALÍNSKÁ, Jana. „My byly, jsme a budeme!“: české ženské hnutí 1860-1914 a idea českého národa. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. Knižnice Dějin a současnosti. s. 45.

⁵⁹ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 146.

Mnoho členů Sokola hledělo na ženské spolky se značným despektem. Tělocvičný spolek byl na Sokolu závislý hlavně materiálně, neměl ani vlastní prostory ke cvičení. Spolek se v duchu sokolských hodnot orientoval i na pořádání přednášek, osvětovou činnost, výlety a kulturní akce.

V roce 1869 byl vydán školský zákon, který zaváděl tělesnou výchovu do škol. Od 70. let se výuka tělocviku začala prosazovat i na dívčích školách. V letech 1873-1874 byl spolkem uspořádán kurz tělesné výchovy. Od roku 1884 pořádal hodiny zaměřené na dívky s ortopedickými vadami a později zahájil i cvičení dívek předškolního věku. V 90. letech se již zcela proměnilo vnímání tělovýchovy ve společnosti. Od roku 1890 pořádaly různé cvičitelské kurzy a propagovaly prospěšnost pohybu, např. v podobě večerních cvičení atd.⁶⁰ Spolek se potýkal s finančními problémy, proto se roku 1902 začlenil do České obce sokolské. Spolku byla částečně zachována autonomie, ale musel plnit i spolkové povinnosti. V květnu roku 1912 bylo schváleno připojení tělocvičného spolku k ženskému odboru Sokola a byl upraven název na „Ženský odbor Sokola pražského“.

První ženská sokolská jednota vznikla ve Vídni roku 1889. Jako první v českých zemích byla založena roku 1890 na Vyšehradě. „*Již za dva roky existovalo šedesát ženských jednot s více než dvěma tisíci členkami.*“⁶¹ Sokol sehrál důležitou úlohu v ženské otázce. Žena se dostala do společnosti, rozšířila si vědomí a nabrala sebevědomí. I tak pro ně nebylo snadné vycházet s mužskou částí Sokola. Ženy dle nich neměly vhodné schopnosti, např. k disciplíně. Po první veřejném vystoupení roku 1898 se zase objevily výtky, že veřejně ukazují svá těla.⁶²

Roku 1898 bylo založeno Ústředí ženského Sokola. Ženy ve svém úsilí nepolevily. Brzy začaly uveřejňovat své zprávy ve Věstníku sokolském a postupně si našly spojení i mezi členy. Rozbroje uvnitř jednoty by mohly poškodit organizaci navenek, a tak se i mužští členové snažili o součinnost.

Roku 1902 se ženy poprvé účastnily sokolského sletu. V roce 1912 se jim podařilo proniknout do předsednictva, ale neměly volební právo. Ženy v Sokole neměly rovnoprávné

⁶⁰ MALÍNSKÁ, Jana. „*My byly, jsme a budeme!*“: české ženské hnutí 1860-1914 a idea českého národa. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. Knižnice Dějin a současnosti. s. 48.

⁶¹ NEUDORFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci.* Praha: JANUA, ©1999. s. 242.

⁶² NEUDORFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci.* Praha: JANUA, ©1999. s. 243.

postavení až do vzniku Československé republiky, ale usilovně o něj bojovaly. V roce 1912 se díky tomu stala náčelnice Ženského odboru Sokola pražského Eliška Roudná rovnoprávnou členkou. V roce 1913 získaly ženy aktivní i pasivní volební právo. Bohužel ne na všechny funkce, netýkalo se to pozice starosty, místostarosty a náčelníka.⁶³ Ženské odbory pořádaly přednášky v jednotách po celém území. Roku 1914 usnesení předsednictva České obce sokolské zrovnoprávnilo ženy s muži v celé organizaci, s tím, že jednotlivé župy se mohou rozhodnout, zda to takto budou realizovat.

Ženy hrály v Sokole významnou roli. I přes jejich dlouho nerovnoprávné postavení bylo jasné, že je potřeba vzdělávat ženy v sokolství a spojit tyto ideje s národním i ženským hnutím. Ženy měly vykonávat „*vlastní odborovou práci, technickou, vzdělávací, společenskou, vychovatelskou, která se nedá nahradit žádnou společenskou prací s muži a kterou nemůže konati žádný muž – ježto jim jde o sokolskou výchovu členek, čímž konají vlastně sokolské poslání v nejvlastnějším slova smyslu – přičemž zůstanou svébytnou jednotkou.*“⁶⁴

⁶³ MALÍNSKÁ, Jana. „*My byly, jsme a budeme!*“: české ženské hnutí 1860-1914 a idea českého národa. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. Knižnice Dějin a současnosti. s. 51.

⁶⁴ MALÍNSKÁ, Jana. „*My byly, jsme a budeme!*“: české ženské hnutí 1860-1914 a idea českého národa. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. Knižnice Dějin a současnosti. s. 52.

2. Sokol od roku 1945

Po válce se velice záhy začal Sokol probouzet k životu. Jednoty hojně obnovovaly svou činnost. „9. května 1945 vydala Česká národní rada Československé obce sokolské potvrzení o tom, že všechny sokolské župy a sokolské jednoty jsou oprávněny převzítí veškerého sokolského majetku.“⁶⁵ Toho dne se sešlo i předsednictvo ČOS a následující měsíc zasedal výbor.

Sokol začal nabírat jinou podobu než v předválečné době. Idea sjednocování tělesné výchovy neupadala v zapomnění ani v době války. Pravděpodobně proběhla diskuse na toto téma již v Moskvě. Pro komunisty se organizované jednoty mohly po válce stát spojencem, ale stejně tak i překážkou při převzetí moci.⁶⁶ O sjednocení tělesné výchovy a sportu bylo téměř rozhodnuto ještě před koncem války. Dne 5. května 1945 se sešli zástupci sportovních organizací a bylo vydáno svolání „*Sjednocením tělovýchovy k budování nového Československa*“⁶⁷, které přicházelo přímo od zástupců organizací. Sešli se zástupci Československé obce sokolské, Svazu dělnických tělocvičných jednot, Federace proletářské tělovýchovy a Všesportovního výboru. V svolání vybízeli ke spolupráci a vytvoření nové sloučené organizace.

Dne 9. května 1945 vytvořili Ústřední národní tělovýchovný výbor (ÚNTV), jehož cílem bylo sjednotit československou tělovýchovu a sport. Jednalo se o organizaci, která by

⁶⁵ UHLÍŘ, Jan. WAIC, Marek. *Sokol proti totalitě 1938 – 1952*. Praha: Univerzita Karlova, 2001, s. 97.

⁶⁶ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 20.

⁶⁷ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 21.

výlučně organizovala tělesnou výchovu a všechna další odvětví. Předsedou se stal Antonín Hřebík, funkcionář národně socialistické strany, který se stal také představitelem Československé obce sokolské.⁶⁸ Dosavadní činnost spolků se měla ukončit a nahradit založením nové organizace pod názvem „*Tělovýchovný svaz Sokol*“. Sjednocení tělovýchovy se stalo budovatelským prvkem nového národního života.⁶⁹ Dne 15. června zaslal ÚNTV místním Národním tělovýchovným výborům tzv. „*Programové prohlášení ÚNTV*“.⁷⁰

Na přelomu června a července se uskutečnila výborová schůze představitelů ČOS. Zde Josef Truhlář, dosavadní starosta, podal rezignaci. Do čela se postavil dr. Antonín Hřebík. Téměř všechny sokolské jednoty po válce obnovily činnost, ale ne zcela ve stejném duchu jako před válkou. Zástupci jednot přicházeli podporovat společnou práci do místních Národních tělovýchovných výborů. Místní Národní tělovýchovné výbory se řídili Programovým prohlášením ÚNTV.

Jednou z prvních potřebných aktivit bylo očistit Sokol od členů, kteří se za války zpronevěřili sokolské cti. Již 1. července 1945 byla ustavena očistná komise. Do dubna 1946 projednala 78 případů. Vyšetřovala také nečleny.⁷¹

K procesu sjednocování se za podpory strany sociální demokracie připojili zástupci sociálně demokratické výchovy. Měli o tom svou představu. Žádali především socialistickou výchovu. Vznikly i pochybnosti o tom, zda jsou všechny organizace stejného smýšlení. Představitelé Junáka se neúčastnili jednání a argumentovali tím, že jejich činnost není zcela tělovýchovnou činností. Žádali například vlastní stanovy a organizační řád, výchovnou, hospodářskou a organizační samosprávu. Nakonec jim byla poskytnuta autonomie a Junák se tak stal členem Svazu mládeže, která se tímto stala masovou organizací.⁷² Zástupci Orla kvůli katolickému smýšlení sjednocení tiše odmítali. Nebylo pro ně přijatelné vstoupit do jedné organizace s komunisty a sociálními demokraty.⁷³ Fotbalová asociace žádala autonomii, zachování samostatných útvarů, ponechání dosavadní organizace na župy, svazy a samostatné

⁶⁸ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 22.

⁶⁹ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 23.

⁷⁰ UHLÍŘ, Jan. WAIC, Marek. *Sokol proti totalitě 1938 – 1952*. Praha: Univerzita Karlova, 2001, s. 101.

⁷¹ UHLÍŘ, Jan. WAIC, Marek. *Sokol proti totalitě 1938 – 1952*. Praha: Univerzita Karlova, 2001, s. 98.

⁷² KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 28.

⁷³ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 25.

uspořádání provozu a soutěží.⁷⁴ Český všesportovní výbor kvůli nezastoupení sportu v prozatímním Národním shromážděním vystoupil z ÚNTV. ÚNTV mělo snahu o sjednocení nařízením vlády. Byl vypracován „dekret pojednávající o sjednocení tělesné výchovy“, který ale ministr školství a osvěty Zdeněk Nejedlý jednoznačně odmítl, protože trval na zcela dobrovolném sjednocení.⁷⁵ To vedlo k rozpadu. Svaz dělnických tělocvičných jednot začal váhat, načež se ČOS rozhodla pro znovuvytvoření samostatného spolku. Z jejich řad patřila mezi odpůrce např. Marie Provazníková.

V březnu 1946 se rozhodlo o spolčení všech tělovýchovných svazů se zachováním právní samostatnosti do jednotné organizace s názvem „Československý tělovýchovný svaz“. Po protestech a diskusích (reakce komunistické Federace proletářské tělovýchovy i ministra národní obrany L. Svobody) namísto tzv. organické metody sjednocení zvítězil koncept tzv. federativního sjednocení. To znamenalo, že se sloučí spolky a svazy, které si zachovají samostatnost – jak právní, tak především organizační. Byl to jakýsi kompromis mezi propojením a zachováním vlastních ideologií. Realizace byla svěřena Přípravnému výboru Československého tělovýchovného svazu, který se sešel v listopadu 1946 na ustavující valné hromadě v Praze ve Slovanském domě. Předsedou se stal Antonín Hřebík.⁷⁶ „Pokrokem“ by se dala tato varianta označit také v pojetí česko-slovenských vztahů. Uznáním slovenské sportovní autonomie se započala spolupráce na poli sportovních záležitostí, která znamenala naději na další sblížení.

Československá obec sokolská byla velkým hráčem. Pro sílící komunistickou moc znamenala překážku. Jednota měla sílu zmobilizovat se. Pozornost komunistických složek se nyní obrátila přímo do nitra sokolské organizace. „Komunisté ve vládě spatřovali v Sokolu středisko nekomunistických sil a v obavách před nimi a ve snaze upevnění své moci se hromadnou infiltrací snažili proniknout do sokolských řad a do jeho vedení.“⁷⁷ Ústřední výbor Federace komunistické tělovýchovy zanechal své činnosti v prosinci 1946 a jeho členové začali vstupovat přímo do Sokola. Vstoupil i Klement Gottwald či Ludvík Svoboda. Nastal tak obrovský převrat. Komunisté dokonce před válkou do Sokola vstoupit nesměli.

⁷⁴ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 27.

⁷⁵ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 28.

⁷⁶ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 31-32.

⁷⁷ ŠEBEK, Svatopluk a ŠTĚRBA, Václav. *Kapitoly z historie a současnosti Sokola Nymburk: sborník statí k 125. výročí založení Sokola v Nymburce, 95. výročí otevření zimní sokolovny: a k 70. výročí otevření letní sokolovny a cvičiště na Remanci*. Nymburk. 1993. s. 34.

Nyní se tedy naprostý odpor proti Sokolu začal měnit na diktát vstupu do sokolských jednot. Komunisté se mají stát nejobětavějšími a nejlepšími sokoly, kteří si budou vzorně plnit spolkové povinnosti a uvidí v Sokolu základnu pro sjednocení tělovýchovy a ve členech Sokola „páteř zdatnosti národa“.⁷⁸ Vedení Sokola nebylo naivní a alespoň bojovalo proti dosazování komunistů do vedení. Úspěšně, ale nebylo to nic platné.

„Základním pilířem existence poválečného Sokola zůstala jeho nadstranickost. Sokolové střežili všenárodní charakter své organizace jako vzácný klenot (...) to neznamenovalo, že by členům Sokola bylo zapovězeno zapojit se do veřejného a politického života. Naopak. Političtí činitelé – sokolové – měli ve veřejném životě šířit myšlenky sokolství, národní sounáležitosti, principy demokracie a mravnosti.“⁷⁹ Nesměli ale užívat sokolských symbolů pro agitaci, tímto způsobem politiku odmítali.

V roce 1947 se v Československu začalo opět „přiosťřovat“. Ve vzduchu byly cítit náznaky změn, byla odmítnuta československá účast na Marshallově plánu a napětí vzrůstalo. V roce 1947 se konal VIII. valný sjezd ČOS, na kterém byl odhalen pomník Miroslava Tyrše u Tyršova domu.⁸⁰ Sokolská tradice se těšila velké oblibě, v roce 1947 měla jednota přes milion členů.⁸¹ Činnost komunistů se v této době zaměřovala také na to, aby byla zachována nadstranickost a neutralita Sokola. Cílem bylo udržet Sokol mimo politické dění. *„Vedení Sokola se snažilo o zachování korektních vztahů s KSČ, ale zároveň zůstalo vůči komunistům ostrážité a pokud šlo o sokolské zájmy, neváhalo se s nimi střetnout.“⁸² K ostrému sporu došlo ohledně znárodnění československé kinematografie, se kterým se sokolové nehodlali smířit a podávali návrh zákona o výjimku, což si komunisté vyložili jako útok na znárodnění.*

Dne 25. února 1948 došlo k převzetí moci komunisty. Sokolská organizace se snažila vyjádřit prezidentu Benešovi podporu, ale bylo již pozdě. Na základě výzvy Klementa Gottwalda při Národní frontě vznikly tzv. „Akční výbory“. Ty měly za úkol očistit veřejný život od „reakčních živlů, nepřátelských lidově demokratickému zřízení“, odstranit je a na

⁷⁸ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 36.

⁷⁹ UHLÍŘ, Jan. WAIC, Marek. *Sokol proti totalitě 1938 – 1952*. Praha: Univerzita Karlova, 2001, s. 108.

⁸⁰ DVOŘÁKOVÁ, Zora. *T. G. Masaryk, Sokol a dnešek*. Praha: nakladatelství Josef Hříbal, 1991, s. 44.

⁸¹ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 14.

⁸² S UHLÍŘ, Jan. WAIC, Marek. *Sokol proti totalitě 1938 – 1952*. Praha: Univerzita Karlova, 2001, s. 113.

jejich místa dosadit politicky spolehlivé jedince.⁸³ Ustanovili Akční výbor Československé obce sokolské. V čele s Františkem Bláhou a Evženem Pennigerem vyzval členy Sokola k podpoře vlády. Dne 29. února vyzvali k zakládání akčních výborů v župách a jednotách. Dále se ustanovilo předsednictvo Ústředního akčního výboru Národní fronty a vydalo prohlášení o sjednocení tělovýchovy. Podepsal jej předseda Antonín Zápotocký a generální tajemník Alexej Čepička, ten dostal tělovýchovu a sport na starosti.⁸⁴

Nepřátelské živly se hledaly všude, i ve veřejných spolcích jako byl Sokol. Očistu prováděli „Místní akční výbor NF a Okresní akční výbor NF na základě oběžníku č. 16 ze dne 23. 7. 1948 a schválil zřízení tzv. komise pro sokolské otázky.“⁸⁵ Ta bedlivě sledovala bratry a sestry a „hnala je ke spravedlnosti“. „Za zvláště závažné provinění se tehdy považovala i jejich účast na událostech spojených se sokolským sletem v Praze a zvláště s jeho průvodem.“⁸⁶ Prvním krokem byla personální čistka ČOS. Z vedení musela odejít velká část představitelů. Jako první byl odstraněn starosta Antonín Hřebík. Prozatím byla tolerována velká odpůrkyně komunismu náčelnice Marie Provazníková. To ukazuje na prozatímní zdrženlivost komunistů, která byla způsobena plánovaným XI. Vsesokolským sletem. Bylo v zájmu nového režimu, aby proběhl ukázkově a mohl se tak stát úspěšným potvrzením převzetí kontroly. „Koncem března se komunisté rozhodli změnit Akční výbor ČOS z uskupení samozvanců v ustavený orgán.“⁸⁷

V březnu 1948 byl ustanoven Ústřední akční výbor ČOS. Bylo důležité delegovat vhodné členy, ale také upravit stanovy ČOS, aby mohly být přijaty všechny organizace. „Ideovým základem sjednoceného Sokola se stanou Tyršovy myšlenky a výchova k budování socialistického státu, v Sokole bude zachován princip dobrovolného členství, nejvyšším orgánem tělovýchovy a sportu je Ústřední akční výbor Sokola.“⁸⁸ Ten vydal pokyny pro

⁸³ ŠEBEK, Svatopluk a ŠTĚRBA, Václav. *Kapitoly z historie a současnosti Sokola Nymburk: sborník statí k 125. výročí založení Sokola v Nymburce, 95. výročí otevření zimní sokolovny: a k 70. výročí otevření letní sokolovny a cvičiště na Remanci*. Nymburk. 1993. s. 35.

⁸⁴ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 37.

⁸⁵ ŠEBEK, Svatopluk a ŠTĚRBA, Václav. *Kapitoly z historie a současnosti Sokola Nymburk: sborník statí k 125. výročí založení Sokola v Nymburce, 95. výročí otevření zimní sokolovny: a k 70. výročí otevření letní sokolovny a cvičiště na Remanci*. Nymburk. 1993. s. 36.

⁸⁶ Tamtéž

⁸⁷ UHLÍŘ, Jan. WAIC, Marek. *Sokol proti totalitě 1938 – 1952*. Praha: Univerzita Karlova, 2001, s. 128.

⁸⁸ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 39.

sjednocení československé tělovýchovy a sportu. Dne 31. března 1948 bylo vyhlášeno sjednocení československé tělesné výchovy a sportu. Majetek přešel na Sokol. „*Ponechání názvu Sokol pro sjednocenou tělovýchovu bylo ve skutečnosti průhledným maskovacím manévrem, provedeným z propagačně politických důvodů vůči zahraničí, který měl zastříti ovládnutí milionové tělocvičné organizace a její znásilnění pro služby idejím nového vládnoucího režimu.*“⁸⁹

Hlavní úloha spočívala na akčních výborech sokolských žup a jednot. Na vedoucí místa musí být dosazeni osoby s „kladným poměrem ke sjednocení a k lidově demokratickému zřízení.“ Do Sokola začali vstupovat ostatní členové sjednocených organizací. Členové katolického Orlu, kteří se věnovali náboženské a mravní výchově se mohli rozhodnout, zda vstoupí či ne.⁹⁰ Zajímavé bylo také přijímání židovských členů, museli prokázat svou národnost a dobrou znalost českého nebo jiného slovanského jazyka.

Brzy byly akční výbory sokolských jednot nahrazeny komisemi pro sokolské otázky při Akčních výborech národní fronty. Komise fungovali na všech úrovních. Členy ústřední sokolské komise byli činovníci ČOS, zástupci KSČ i Alexej Čepička.⁹¹

V červnu 1948 se konal IX. Všesokolský slet. Byla zde snaha o hladký průběh a možnost ukázat se před SSSR. To se ovšem nestalo. Slet se stal otevřenou demonstrací proti komunistickým představitelům. Dohled nad hladkým průběhem dostali na starost tzv. sokolské komise při akčních výborech Národní fronty. Řídil je Alexej Čepička. Ve vedení ČOS vyvolávaly starosti projevy protikomunistického odporu, nabádali proto k ostrážitosti.⁹² V průvodu na sletu kráčelo asi 85 000 osob a lidé hromadně provolávali slávu Benešovi.⁹³ Průběh všesokolského sletu vedl k dalším personálním čistkám a represím. Dne „13. července 1948 vyšel v Sokolském věstníku na titulní straně článek Antonína Zápotockého, nazvaný „*Otevřeně a upřímně*“, ve kterém se předseda vlády vyznal ze svého obdivu ke sletovým vystoupením. Zároveň však odsoudil „buržoasní sprostotu a nadutost ... dosti sester

⁸⁹ ŠEBEK, Svatopluk a ŠTĚRBA, Václav. *Kapitoly z historie a současnosti Sokola Nymburk: sborník statí k 125. výročí založení Sokola v Nymburce, 95. výročí otevření zimní sokolovny: a k 70. výročí otevření letní sokolovny a cvičiště na Remanci*. Nymburk. 1993. s. 37.

⁹⁰ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 39.

⁹¹ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 41.

⁹² UHLÍŘ, Jan. WAIC, Marek. *Sokol proti totalitě 1938 – 1952*. Praha: Univerzita Karlova, 2001, s. 135.

⁹³ KOZÁKOVÁ, Zlata. *Sokolské slety: 1882-1948*. Praha: Orbis, 1994, s. 46.

*i několika bratří, kteří ... odvrátili hlavu, jdouce kolem tribuny, na níž byl přítomen pan prezident republiky.*⁹⁴ Slet hodnotila i komise ÚAV NF, které předsedal Alexej Čepička a přijala řadu rozhodnutí. Předsednictvo ČOS mělo prohlášením odsoudit nekázeň a zradu vůči republice. Ti, kteří se toho dopustili měli být vyloučeni a do sokolské organizace se začala začleňovat odborová tělovýchova a měli být okamžitě přijati bývalí členové DTJ. Události vyšetřovala i Státní bezpečnost. Akční výbory vyloučily asi 11 000 členů.⁹⁵ Sokolská organizace byla bedlivě sledována. Bylo tomu tak i při pohřbu Edvarda Beneše. Sokolové mu chtěli prokázat čest, ale byli opatrní. I tak byla komunisty připravena lest, která byla později použita k dalšímu útoku proti Sokolu. „*Očekávaný a se státními orgány dohodnutý podíl sokolstva se na oficiálním státním pohřbu druhého československého prezidenta využila Státní bezpečnost a další struktury komunistického režimu k stupňování útoků na sokolskou organizaci.*“⁹⁶

Komunisté chtěli změnit i organizační struktury a náplně kulturně výchovné činnosti. K tomu došlo roku 1949. Činnost zahájili okresní výbory ČOS. Dne 14. července 1949 byl přijat zákon o státní péči o tělesnou výchovu a sport. Ustanovil podrobnosti o vedení tělovýchovy a sportu. Československá obec sokolská a její organizační složky – Sokol, vedli dobrovolnou tělesnou výchovu a sport jako jednotnou lidovou tělovýchovu a sportovní organizaci. Do čela byl ustanoven Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport, který se skládal ze zástupců Československé obce sokolské, celonárodních lidových organizací a pracovníků v oboru zdravotnictví, tělovýchovy a sportu.⁹⁷ Od roku 1952 bylo zavedeno přímé státní řízení tělesné výchovy a sportu.

Zajímavá byla situace na Slovensku. „Sokol představoval pro většinu Slováků symbol nenáviděného čechoslovakismu. Zatímco Klement Gottwald 12. května 1945 podporoval jako „základ jednotného sportovního hnutí Sokol“, Gustav Husák krátce předtím, dne 8. května, zveřejnil v časopise *Nové slovo* článek s názvem „*Neoživujte mrtvolu*“, kde vystoupil proti obnovení činnosti Sokola na Slovensku.⁹⁸ Nakonec byla uznána slovenská sportovní autonomie, ale tato otázka přišla znovu na řadu po komunistickém převratu. Slováci navrhli

⁹⁴ UHLÍŘ, Jan. WAIC, Marek. *Sokol proti totalitě 1938 – 1952*. Praha: Univerzita Karlova, 2001, s. 139.

⁹⁵ KOZÁKOVÁ, Zlata. *Sokolské slety: 1882-1948*. Praha: Orbis, 1994, s. 47.

⁹⁶ UHLÍŘ, Jan. WAIC, Marek. *Sokol proti totalitě 1938 – 1952*. Praha: Univerzita Karlova, 2001, s. 145.

⁹⁷ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 42.

⁹⁸ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 25.

vznik Slovenské sokolské rady, která by se stala rozhodujícím orgánem pro Slovensko. Zákon o státní péči o tělesnou výchovu a sport z července 1949 ustanovil pro Slovensko „činnost Státního výboru pro tělesnou výchovu a sport vykonává na Slovensku ve věcech národní nebo regionální povahy Slovenský výbor pro tělesnou výchovu a sport.“⁹⁹ Od roku 1950 na Slovensku působily další orgány, které zabezpečovaly tělesnou výchovu a sport.¹⁰⁰ „Jednací řád Státního výboru pro tělesnou výchovu a sport, vydaný vládním nařízením z 21. března 1950, stanovil, že: „Jedna třetina výboru jsou zástupci ze Slovenska, kteří tvoří Slovenský výbor pro tělesnou výchovu a sport.“¹⁰¹

V roce 1952 započalo centrální státní řízení tělovýchovy a sportu. V prosinci tohoto roku byl přijat zákon č. 71 Sb., O organizaci tělesné výchovy a sportu. Jako důvod reorganizace bylo považováno „nedostatečné využívání zkušeností sovětské fyskultury a především slabé plnění Tyršova odznaku zdatnosti, přejmenovaného na Připraven k práci a obraně vlasti (PPOV) a Bud' připraven k práci a obraně vlasti (BPPOV) s disciplínami rychlý běh, běh vytrvalostní, skok do dálky, hod na dálku granátem, šplh a plavání.“¹⁰² Neslo to sebou mnoho negativ, s centralizací přišla i vyšší byrokracie a to vše pod silnou ideologizací a politizací vedlo k tomu, že se například oslabil iniciativa dobrovolných a tělovýchovných pracovníků.

Tělovýchova měla za úkol zlepšovat zdraví lidu, zvyšovat jeho zdatnost a pracovní výkonnost. Podstatná byla výchova k odhodlanosti bránit vlast a posilovat k tomu dostatečnou statečnost. To bylo oficiálním cílem státu. V tomto duchu se nesla celá organizace sportu a plánování sportovních a sportovně-branných priorit.

V roce 1952 byl přijat zákon č. 71/1952 Sb., o organizaci tělesné výchovy a sportu. Tento zákon deklaroval centrální řízení tělovýchovy státem. Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport (SVTVS) zajišťoval řízení. V čele vedení stála Ústřední rada odborů se svazovými výbory, ministerstvo školství, věd a umění, ministerstvo pracovních sil, Sokol, ministerstvo národní obrany a ministerstvo národní bezpečnosti.

⁹⁹ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 42.

¹⁰⁰ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 40.

¹⁰¹ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 43.

¹⁰² KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 47.

Revoluční odborové hnutí mělo devět dobrovolných sportovních organizací (DSO) s názvy Spartak, Baník, Tatran, Jiskra, Dynamo, Slavoj, Slovan, Lokomotiva a Slavia. „ROH převzalo všechna tělovýchovná a sportovní zařízení stávajících tělovýchovných jednot (TJ). Armáda se starala o oddíly ATK (Armáda tělovýchovný klub), Tankista a Křídla vlasti, ministerstvo národní bezpečnosti o DSO Rudá hvězda. Na venkově byla péčí o tělesnou výchovu a sport pověřena DSO Sokol.“¹⁰³ Tento systém byl komplikovaný, nemohla vzniknout různá dorostenecká či žákovská družstva, protože vše probíhalo dle pracovišť.

V roce 1953 byl zřízen Institut tělesné výchovy a sportu v Praze. Tato čtyřletá vysoká odborná škola sloužila jako vysokoškolská příprava odborníků a pedagogů. V tomto roce se také začala vydávat odborná periodika. S nárůstem počtu odborníků – pedagogů, cvičitelů či trenérů se sportovní činnost více rozvíjela. Například bylo zavedeno více dlouhodobých soutěží.

Československá obec sokolská (ČOS) pořádala od roku 1948 závody branné zdatnosti, které se roku 1952 přejmenovaly na Dukelské závody branné zdatnosti (letní varianta), Sokolské závody branné zdatnosti (zimní varianta). Organizovala je nově vzniklá organizace Svaz pro spolupráci s armádou (Svazarm). Tuto organizaci ustanovil zákon č. 92/1951 Sb., o branné výchově.¹⁰⁴

Na konci roku 1956 vešel v platnost zákon č. 68/1956 Sb., o organizaci tělesné výchovy, který rušil všechny orgány státní správy i všechny dobrovolné sportovní organizace (DSO). Tělovýchova se tedy ze státního orgánu převedla na společnou jednotnou dobrovolnou tělesnou organizaci (JDTO) včetně majetku zaniklých DSO.¹⁰⁵ Tato organizace dále spolupracovala s „přímo“ státními organizacemi – „Svazarm pečoval o branné a motoristické sporty, ROH o rekreační tělesnou výchovu a masové soutěže, Československý svaz mládeže (od roku 1970 Socialistický svaz mládeže, SSM) a jeho Pionýrská organizace o mimoškolní tělesnou výchovu a sport, ministerstvo národní obrany pečovalo o služební tělesnou výchovu a

¹⁰³ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 48.

¹⁰⁴ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 48.

¹⁰⁵ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 51. 51.

armádní vrcholový sport (Dukla), ministerstvo vnitra o služební tělesnou výchovu a vrcholový sport (Rudá hvězda), ministerstvo školství o školní tělesnou výchovu, o vysokoškolský sport a částečně také o rozvoj vědy a výzkumu v tělesné výchově a sportu.¹⁰⁶

JDTO změnil v roce 1957 název na Československý svaz tělesné výchovy (ČSTV). Činnost řídil Ústřední výbor ČSTV, pod ním byly krajské organizace ČSTV v čele s krajskými výbory, pod nimi byly okresní organizace s okresními výbory. Právními subjekty byly tělovýchovné jednoty. Děly se na oddíly dle jednotlivých druhů sportu a dále na různé odbory. Například základní odbor a odbor rekreační tělesné výchovy a turistiky. Vedle organizační struktury byla ještě svazová struktura, organizována totožně v krajích a okresech.

„Masová tělesná výchova měla zřetelný podtext, jejím posláním měla být v první řadě příprava k „budovatelské“ práci a „obraně vlasti“ před světovým imperialismem. Až druhotně se sportovní činnost chápala jako prostředek seberealizace jednotlivce.“¹⁰⁷

S uvolňováním v roce 1968 přišly také požadavky tělovýchovných spolků. Například Sokol, Orel apod. žádaly vyšší samostatnost či dokonce zrušení tělovýchovné organizace. S federací vstoupil v platnost i zákon, který změnil řízení ČSTV. Rozdělo se na Českou tělovýchovnou organizaci (ČTO) a Slovenskou tělovýchovnou organizaci (STO). Fungovala i federální organizace ČSTV, která byla zaměřena na celostátní úroveň. Znamenalo to více pravomocí a autonomní postavení. To se změnilo v roce 1973, kdy byly zrušeny republikové pravomoci. Vláda v roce 1975 zřídila Komisi pro mládež a tělesnou výchovu při národních výborech a v roce 1978 vládní výbor pro tělesnou výchovu a sport, tyto výbory byly v 80. letech zrušeny.¹⁰⁸ Odbor základní tělesné výchovy v roce 1974 změnil název na Základní rekreační tělesnou výchovu (ZRTV). Činnost byla prováděna dobrovolně, bez nároku na honorář.

Velkým pozitivem bylo, že státní rozpočet sport výrazně podporoval. *„Československá socialistická republika v tomto směru vyvíjela silné aktivity, protože za ostatními socialistickými zeměmi, zejména za Sovětským svazem a Německou demokratickou*

¹⁰⁶ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 51-52.

¹⁰⁷ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 53.

¹⁰⁸ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 54-55.

republikou, výkonnostně zaostávala.¹⁰⁹ Od počátku 80. let stát také investoval do výstavby plaveckých bazénů, zimních stadionů, tenisových kurtů či tartanové dráhy atd. Se zhoršením ekonomické situace upadaly i tyto aktivity. Sport v Československu kopíroval sovětský model jednoty společenských organizací a byl značně zideologizován a zpolitizován. „Sjednocení tělovýchovy vyžadovalo ideovou a organizační jednotu, tj. jednotné výchovné působení na všechny členy v duchu marxismu-leninismu.“¹¹⁰

V 90. letech se začala obnovovat činnost. V lednu 1990 se uskutečnil obnovující sjezd ČOS. Zvolilo se zde nové ústředí a stanovy. Na základě usnesení předsednictva ČOS z roku 1990 – Sokolský věstník č. 3/1990, byla zrušena komunistická opatření a vyloučení. Poškození členové měli být rehabilitováni. Alespoň tak se napravily křivdy komunistického útlaku. Cílem bylo obnovit ČOS v rozsahu jeho působnosti před rokem 1948.¹¹¹ Prvním krokem bylo podání žádosti o navrácení Tyršova domu, kde sídlila Fakulta tělesné výchovy a sportu. Majetek sokola byl rozdělen mezi různé sportovní svazy nebo byl rozprodán. V květnu 1990 došlo k posunu, v platnost vešel zákon č. 173/1990 Sb., kterým se Sokolu navracela organizační a majetková práva.¹¹² I tak měl Sokol před sebou dlouhé majetkové spory. Hlavní náplní byla opět tělovýchova a sport.

¹⁰⁹ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 55.

¹¹⁰ KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 59.

¹¹¹ DVORÁKOVÁ, Zora. *T. G. Masaryk, Sokol a dnešek*. Praha: nakladatelství Josef Hříbal, 1991, s. 68.

¹¹² DVORÁKOVÁ, Zora. *T. G. Masaryk, Sokol a dnešek*. Praha: nakladatelství Josef Hříbal, 1991, s. 69.

3. Sokol Rožd'alovice

3. 1 Dějiny města Rožd'alovice

Obec Rožd'alovice se nachází na rozhraní Středočeského a Hradeckého kraje. O založení města Rožd'alovice se nezachovaly žádné zprávy. Stopy o osídlení jsou ale doložitelné archeologickými nálezy již od počátků mladší doby kamenné. Za slovanského osídlování se zde usadili Charváti ze sousedství mocných Zličanů pod správou Slavníkovské Libice.¹¹³ Po vyvraždění Slavníkovců přešlo území do boleslavského kraje k havraňské župě. Zde se datuje první písemná zmínka o Rožd'alovicích v Palackého *Dějínách národa českého v Čechách a v Moravě* v letech 1223-1226 jsou uváděny jako Soběhrdovo dědictví z neurčeného rodu.¹¹⁴ Rožd'alovické panství bylo drženo současně dvěma rody, které tak obývaly dvě vsi stejného názvu. Jeden rod sídlil v okolí tvrze, podhradí a druhý až dále u řeky u tržiště. Pro dějiny města je významný Ješek z Rožd'alovic, který byl členem družiny krále Jana Lucemburského.¹¹⁵ Za zásluhy od krále získal roku 1340 městská privilegia a Rožd'alovice se staly poddanským městem.¹¹⁶

V době husitské panovali v Rožd'alovicích páni z Mochova a Košíkové z Lomnice. Mikuláš z Mochova připojil svou pečeť na protestní list 452 českých a moravských pánů koncilu v Kostnici proti upálení Jana Husa a uvěznění Jeronýma Pražského.¹¹⁷ V roce 1439 byl zřízen boleslavský kraj, ke kterému byly Rožd'alovice připojeny.¹¹⁸ Ve druhé polovině 15. století připadly Rožd'alovice pánům Kříneckým z Ronova, kteří byli členové Jednoty bratrské. Podporovali vzdělání, i díky jejich podpoře na pražské universitě vystudoval Václav

¹¹³ *Rožd'alovice 1340 – 1990: Sborník k 650. výročí založení města.* Nakladatelství Rožd'alovice: MNV, 1990. s. 4.

¹¹⁴ Tamtéž

¹¹⁵ Padl po boku Jana Lucemburského roku 1346 v bitvě u Kresčaku.

¹¹⁶ *Rožd'alovice 1340 – 1990: Sborník k 650. výročí založení města.* Nakladatelství Rožd'alovice: MNV, 1990. s. 4.

¹¹⁷ Tamtéž

¹¹⁸ RUFERT, Adolf. Dějiny města Rožd'alovice. s. 11.

Rožďalovský a Jiří Melantrich. Zřídili zde první nižší partikulární školu. Po Bílé hoře byl majetek rodu Křineckých zkonfiskován. Roku 1622 si panství zakoupil od královské komory vojevůdce Albrecht z Valdštejna. Poddaní museli změnit svou víru na katolickou, ale mnoho zpráv se o tomto přerodu nezachovalo. Už po roce panství vyměnil s příbuznými, kteří tu vládli až do roku 1760. Za jejich panování došlo ve městě k rozsáhlému požáru, přičemž bylo zničeno mnoho písemných památek. Město ztratilo svou původní podobu a začalo se znovu obnovovat. Podle urbáře rožďalovického panství z roku 1669 bylo ve městě 54 hospodářských usedlostí.¹¹⁹

Poté panství přešlo do rodu Clamů a poté Clam Gallasů. Na počátku 19. století koupil město Jakub, svobodný pán z Wimmrů, a roku 1815 kněžna Sidonie z Lobkovic. Od roku 1815 do roku 1930 tu tedy sídlili Lobkovicové. Ti zámek prodali jeptiškám z řádu Karla Boromejského, který v něm zřídil domov seniorů, mimochodem je zde dodnes.¹²⁰ Ve městě roku 1830 vypukla cholera, na kterou zemřelo asi 30 lidí. Epidemie se vrátila ještě v letech 1850 a 1866, kdy měla na svědomí kolem 60 lidí.¹²¹ Po válce obyvatelé sužovala chřipka a mnoho dětí onemocnělo i na záškrť.

Rok 1848 přinesl nejen zrušení roboty a novou ústavu, ale především svobodu. V Rožďalovicích se v tuto dobu ustavila Národní obrana (garda) s českým velením a Jednota Občanská (řemeslnická), která měla 80 členů, ale hned následující rok byla zrušena následkem spolkového zákona.¹²² Roku 1850 došlo k novému rozdělení v návaznosti na novou ústavu z roku 1848 a město bylo přiřčeno k jičínskému kraji a libáňskému okresu. Roku 1864 proběhla první volba samosprávného obecního zastupitelstva.¹²³ Město v této době také rozšířilo výuku v místní škole. Roku 1868 bylo řízení školství předáno státu a školy byly podřízeny okresním školním radám.¹²⁴ V roce 1866 se v Rožďalovicích začala usazovat rakouská i pruská vojska, která místní zaopatřovali příbytky a potravinami. Už v minulosti za třicetileté a sedmileté války se zde zřizovaly vojenské lazarety.

¹¹⁹ RUFERT, Adolf. Dějiny města Rožďalovice. s. 10.

¹²⁰ J ŘEHOUNEK, Jan. *Šlápněte do pedálů: na kole do Svatojiřského lesa. 2.*, přeprac. vyd. Ilustroval Inka DELEVOVÁ. Nymburk: Kaplanka, 2011.

¹²¹ RUFERT, Adolf. Dějiny města Rožďalovice. s. 17.

¹²² RUFERT, Adolf. Dějiny města Rožďalovice. s. 14.

¹²³ *Rožďalovice 1340 – 1990: Sborník k 650. výročí založení města.* Nakladatelství Rožďalovice: MNV, 1990. s. 11.

¹²⁴ *Rožďalovice 1340 – 1990: Sborník k 650. výročí založení města.* Nakladatelství Rožďalovice: MNV, 1990. s. 13.

V 60. letech bylo budováno silniční spojení, ke kterému přibýlo v 80. letech i železniční spojení Jičín-Nymburk. Roku 1870 byl ve městě vystavěn cukrovar a o pět let později byla založena továrna na sirky, která zde fungovala až do roku 1882. V tuto dobu ve městě začalo fungovat několik spolků. Roku 1863 byl založen Zpěvácký spolek, který se za rok rozešel. Od roku 1865 do roku 1870 fungoval spolek Štěstěna, jehož členové kupovali losy a dělili mezi sebou výhry.¹²⁵ V Rožďalovicích fungovala také Měšťanská beseda, která vznikla roku 1869. Vyzývala občany heslem: Čtením k osvětě, osvětou k svobodě, svobodou k pravdě a pravdou k vlasti a Bohu. Členů bylo 63 a platili vysoké příspěvky.¹²⁶ Měšťanská beseda především podporovala školu, půjčovala knihy a posílala podpory i mimo město. Roku 1897 založila odbor Lidové knihovny, kde se půjčovaly knihy. Při zániku Měšťanské besedy roku 1925 byly věnovány Městské knihovně.¹²⁷

Od roku 1870 se scházeli ve městě také ochotníci. O dva roky později se začal scházet zpěvácký spolek Melantrich, který byl roku 1886 přeměněn v Pěvecko-divadelní jednotu Melantrich. V 80. letech 19. století vznikla ještě celá řada spolků, např. Spolek vojenských vysloužilců. Členům se říkalo veteráni. Byli to bývalí vojáci, kteří se oblékali do prostého stejnokroje s tvrdým kloboukem s kohoutím chocholem a šerpou. Při církevních slavnostech a císařských oslavách vyrukovali s vyšívaným praporem. Císařské slavnosti připadly na 24. dubna na jmeniny jejich protektora Lobkovice. Měli svou speciální hudbu na vystoupení. To předvedli i roku 1895 na Národopisné výstavě v Praze. Spolek fungoval až do roku 1917. Dále Sbor dobrovolných hasičů, Spolek lesních a polních dělníků vzájemně se podporujících. 90. léta přinesla do Rožďalovic Tělocvičnou jednotu Sokol a Okrašlovací spolek. Začátkem nového století byl založen Včelařský spolek a Vzdělávací sdružení studujících. Po válce se sešla Jednota Československé Obce legionářské, Jednota Orla, Městská knihovna, Dramaticko-pěvecký kroužek Pokrok, Selská jízda a Spolek Čsl. červeného kříže. Ve 30. letech 20. století vznikla i Jednota mládeže církve československé a Sportovní klub.

¹²⁵ HORÁK, Josef. *Rožďalovice na přelomu století: jako doplněk obecní kroniky dopsáno 1950/Josef Horák*. Nakladatelství Rožďalovice: Rajmanova dílna, 2013. s. 62.

¹²⁶ HORÁK, Josef. *Rožďalovice na přelomu století: jako doplněk obecní kroniky dopsáno 1950/Josef Horák*. Nakladatelství Rožďalovice: Rajmanova dílna, 2013. s. 62.

¹²⁷ HORÁK, Josef. *Rožďalovice na přelomu století: jako doplněk obecní kroniky dopsáno 1950/Josef Horák*. Nakladatelství Rožďalovice: Rajmanova dílna, 2013. s. 16.

V období mezi lety 1869-1911 nebyla vedena obecní kronika. O životě ve městě tedy neexistuje mnoho doložených zpráv. Na počátku 20. století probíhaly četné přestavby – přístavba radnice, dláždění ulic a chodníků či most přes Trnavu. Za první světové války byl v dívčí škole zřízen vojenský lazaret. Ve městě byli zajatci a uprchlíci, kteří pomáhali při práci v cukrovaru a na polích. Po válce se městu nevyhnula epidemie španělské chřipky.

Po vyhlášení Československé republiky se ve městě konal průvod a slavnost, při které byla zasazena Lípa Svobody. V roce 1923 proběhlo sčítání obyvatelstva. Ve městě tehdy žilo 1570 obyvatel.¹²⁸ Roku 1930 panství koupily Rolnické družstevní podniky, které zakoupily i okolní pozemky. František Honzák byl ředitelem podniků a zároveň starostou města. Roku 1933 byl odhalen památník padlých z první světové války. Pomník padlých z 1. světové války obsahuje 51 jmen obětí. Na italské frontě byl popraven rodák z Rožďalovic Josef Hojsák a na jeho rodném domě je pamětní deska. Po nástupu Hitlera k moci začali mít události rychlý spád. V roce 1938 byla přijata Mnichovská dohoda, Češi byli vyhnáni ze Sudet a došlo k odstoupení pohraničí. Roku 1939 došlo k okupaci. V kronice města o tomto období chybí zápisy.

Za osvobození odešli bojovat i rodáci z Rožďalovic. Mezi nimi například Josef Vyhnánek, Vlasta Vyhnánková, Josef Doubek, který bojoval jako letec a bombardér ve Velké Británii. František Mlejnecký také bojoval jako letec - stíhač ve Velké Británii. Stanislav Kraus byl před válkou učitelem v Rožďalovicích a účastnil se všech tažení v Palestině, Syrii a Egyptě v Tobruku. Při partyzánské akci dne 7. května 1945 padli v Rožďalovicích František Ryba, obchodník z Kopidlna a Chason Kalikov, Vlasovec z Turkestanu. Mají pamětní desku v Tyršově ulici.¹²⁹

V současné době žije v Rožďalovicích 1574 obyvatel.¹³⁰ Součástí obce jsou i bývalé samostatné vsi Podolí, Zámostí, Hasina, Leděčky, Viničná Lhota a Podlužany. Dodnes udržují svou spolkovou tradici místní Sbor dobrovolných hasičů, Myslivecké sdružení Podlužany – Rožďalovice, Český rybářský svaz, FC Trnavan Rožďalovice a samozřejmě tělovýchovné sdružení Sokol.

¹²⁸ [online]. Copyright © 2014 [cit 17. 08. 2020]. Dostupné z: <http://rozdalovice.eu/historie-mesta/z-minulosti-rozdalovic/>

¹²⁹ *Rožďalovice 1340 – 1990: Sborník k 650. výročí založení města*. Nakladatelství Rožďalovice: MNV, 1990. s. 5.

¹³⁰ Počet obyvatel Rožďalovice. Místopisný průvodce po České Republice – přehledný seznam obcí České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/7318/rozdalovice/pocet-obyvatel/>

Rožďalovice jsou rodištěm významných osobností. Žil zde Václav Rožďalovický, probošt koleje UK, Jiří Melantrich Rožďalovský z Aventina, který se zasloužil o zavedení a rozšíření knihtisku v Čechách. Nejznámější je jeho Bible „Melantriška“ – české i německé vydání Herbáře. Jan Václav Rektorys byl akademický malíř, roku 1848 založil a vyzdobil první „Kroniku města Rožďalovic nad Trnavou“. Gustav Adolf Lindner byl významným pedagogem, který je považován za zakladatele české pedagogiky jako vědy. Je autorem mnoha filozofických spisů a středoškolských učebnic psychologie a didaktiky.

V Rožďalovicích najdeme zajímavé pamětihodnosti. V roce 1662 byl vystavěn renesanční zámek, který byl v letech 1762-1768 přestaven do barokní podoby. Za Valdštejnů byl na místě původního gotického farního kostela vystavěn kostel v barokním stylu. V roce 1732 byl ke cti sv. Havla vysvěcen. Před zámkem stojí Brokofovy sochy z roku 1717. Socha sv. Václava a socha Jana Nepomuckého. Na náměstí stojí Mariánský „morový“ sloup z roku 1718.¹³¹ Před obecnou školou je socha Mistra Jana Husa, která pochází z roku 1923.

3. 2 Stručný náhled do historie rožďalovické jednoty Sokola

Sokol v Rožďalovicích započal svou činnost roku 1893. Podle Josefa Tuláčka k založení jednoty v Rožďalovicích přispěly četné návštěvy bratrů z libáňského Sokola, které místní obdivovali. Na ně se také mladší chlupci obraceli, když jim došla dosavadní zásoba cviků a potřebovali se něčemu přiučit či odpozorovat. Dne 24. září 1893 se konala přípravná schůze k založení jednoty za účasti 16 osob. Dne 19. listopadu se sešla první ustavující schůze v hostinci U Kloučků za účasti 19 činných členů. Konala se zde i přednáška bratra France „*O významu Sokolstva*“. Jednota se tohoto roku přihlásila do svazu župy Tyršovy.¹³² Z důvodu rozsáhlosti župy přešli později k Čížkově-Jičínské župě, která měla 17 jednot.¹³³

Dle vzpomínek Rudolfa France, místního učitele¹³⁴, stáli u zrodu hlavně Kořenský, Oldřich Nechánský a Javůrek.¹³⁵ Rudolf Franc vzpomíná¹³⁶: „*Já stal se*

¹³¹ RUFERT, Adolf. Dějiny města Rožďalovice. s. 10.

¹³² RUFERT, Adolf. a kol.: *Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích 1893 – 1933*. s. 33.

¹³³ RUFERT, Adolf. a kol.: *Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích 1893 – 1933*. s. 28.

¹³⁴ Rudolf Franc byl činný i v jiných spolcích města, a pravděpodobně i díky své aktivní činnosti, hlavně pro sokolství, byl po roce přesazen jinam.

náčelníkem. Jak – nevím. Snad znalost trochu povelů a cviků na nářadí učinila mne vedoucím činovníkem

a já vedení potřeboval sám. Že jsem nemohl vyhovovati, poznal jsem z toho, že později cvičil bratry cvičitel – snad z Prahy – odborník, nad jehož výkony jsme žasli. Já byl sice náčelníkem, v době svého mládí mně lichotilo, že jsem byl postaven na místo tak důležité, ale dnes té „činnosti“ své se jen usmívám.“¹³⁷

Problémem bylo místo cvičení. Od prosince se nejprve cvičilo na sále u bratra Kloučka. Cvičilo se vždy ve středu a v neděli od 7 hodin. Prostory sálu byly nadměrně namáhány, tak je majitel brzy vypověděl. V září 1895 se přestěhovali do technicky odolnějšího sálu „na radnici“, který měl ale nízké stropy. Sál byl navíc často využíván pro jiné účely, tak se neustále muselo stěhovat nářadí. I přesto se Radnice stala sídlem sokolské jednoty. Konaly se tam pravidelně schůze výboru a další akce. V roce 1901 byla propůjčena tělocvična v nové škole.

Občané přijali sokolství vlídně, ojediněle byly slyšet hlasy o komediantství.¹³⁸ Jednota se těšila přízni obyvatelstva. Sokol se stal vedoucím spolkem a lidé se těšili na sokolské večery.

Dne 1. května 1894 byla jednota přijata do svazu župy Tyršovy. V říjnu 1894 se konala posvícenská zábava zvaná „Posvícenská zlatá hodinka“. V roce 1895 se začalo s pořádáním plesů. Sokolové se účastnili župního sletu v Přelouči za účasti devíti cvičících bratrů. V červenci roku 1895 se jednota účastnila III. všesokolského sletu v Praze, bylo zde 16 členů, z nichž 10 cvičilo. V srpnu byl pořádán výlet do „Kálku“, spojený s veřejným sokolským cvičením. V září byl ustaven sokolský dorost pod vedením cvičitele Růty. V říjnu se konala posvícenská zábava. V červenci roku 1896 se jednota zúčastnila veřejného cvičení v Král. Městci, a také při odhalení pomníku Jiřího z Poděbrad v Poděbradech. Jednota tento rok přistoupila za členu Ú. M. Š. V roce 1897 společně s jičínskou jednotou vyrazila na výlet na „Vala“ u Češova,

¹³⁵ U zrodu stáli bratři Kořenský, Javůrek, Klouček, Kosa, Louš, Šanda, Burda, Bureš, Ulman, Kébl, Bárta, Lukavec, Khun a Kameník.

¹³⁶ RUFERT, Adolf. a kol.: *Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích 1893 – 1933*. s. 22.

¹³⁷ RUFERT, Adolf. a kol.: *Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích 1893 – 1933*. s. 22.

¹³⁸ RUFERT, Adolf. a kol.: *Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích 1893 – 1933*. s. 25.

účastnila se slavnosti rozvinutí praporu Sokola v Kopidlně, župního sletu v Žiželicích a slavnostního otevření nové měšťanské školy v Rožďalovicích, v srpnu byla vyslána deputace na okrskové cvičení do Sadské. V roce 1898 se konaly mohutné oslavy Františka Palackého. Jednota se zúčastnila okrskového cvičení v Libáni a v Nymburce. Byl také pořádán věneček na rozloučenou s odvedenci. V lednu roku 1899 byl zaslán telegram pražskému obecnímu zastupitelstvu, ve kterém jednota děkovala za úspěšné hájení místa na Staroměstském náměstí pro pomník Mistra Jana Husa. Byla podána petice sněmu království Českého, aby c. k. vláda byla důrazně vyzvána k doplnění a opravení zákona o tělocvičné výchově školní mládeže. Tento rok v Rožďalovicích přednášek bratr Lemberk – „*Cíl Sokolstva*“, „*Doba husitská*“. Jednota se účastnila vycházky s jednotou Kopidlna do Košíka a objevila se na veřejném cvičení v Kopidlně. V květnu roku 1900 se jednota účastnila veřejného cvičení v Libáni. V květnu následujícího roku vyrazila jednota na pochodový výlet do Dymokur. V červnu-červenci 1901 se zúčastnila IV. všesokolského sletu v Praze. Jednota pořádala pochodový výlet do Seletic a vyslala deputaci na slavnost rozvinutí praporu banderistů v Sobotce. Tento rok bylo také zahájeno cvičení žactva. Přihlásilo se jich 24. V roce 1902 se konal již tradičně ples, poté pořádali také hudební večer a šli na vycházku do Libáně a Kopidlna a Křince. Účastnili se župního sletu v Novém Bydžově. V srpnu se konalo okrskové cvičení v Rožďalovicích U Kálku.

V červnu roku 1903 byl slavnostně odhalen a odevzdán sokolský prapor na náměstí v Rožďalovicích. Jednota neměla prapor od počátku. Toužila po něm deset let a pořádala na něj sbírky. Pořízení praporu bylo myšlenkou pana Jana Netolického, ředitele měšťanské školy v Žamberku, který trávil prázdniny u učitele pana Františka Nováka. Návrh na prapor pochází od pana Štolovského. Ušily jej místní dámy.¹³⁹ Sestry Kateřina Bukačová, M. Veselá a pí Schreibrová – choť starosty Sokola, vyzdobily obrubu praporu vyšíváním a tři stuhy slovanskými barvami – bílá, červená, modrá, výšivkami a nápisy: „*Paní a dívky – Sokolu Rožďalovickému. – Tužme se!*“¹⁴⁰ Prapor má rozměry jsou 125x160 cm a je na jedné straně červený, na druhé bílý. Na červené straně je vyšitý stříbrný lev, na bílé je vyšit znak města Rožďalovice, zelená lipová větvička a nad ním sokol s činkou. Na žerdi je kovový sokol. Prapor byl jejich chloubou a „nejkrásnější v župě Čížkově.“ Byla zvolena matka praporu – paní Baborová, manželka ředitele panství. Praporčíkem byl bratr Leopold Šourek, dále F.

¹³⁹ RUFERT, Adolf. a kol.: *Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích 1893 – 1933.* s. 26.

¹⁴⁰ RUFERT, Adolf. a kol.: *Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích 1893 – 1933.* s. 31.

Dovolil, V. Kebl, F. Paleček a A. Kryslíčka. Ochrana praporu byla čestná funkce, na kterou byli rádně hrdí. Újmě nebyl prapor uchráněn na V. všesokolském sletu v Praze, který probíhal za účasti nacionálních Němců. Rožďalovičtí se vydali s praporem provokovat Němce a před budovou německého kasina byl postříkán žiravinou, byla poškozena červená část praporu, která se začala rozpadat. Později byl prapor k nerozeznání opraven sestrou M. Keblovou.¹⁴¹

V roce 1903 pořádala jednota mnoho vycházek a přednáškových večerů, dále se účastnila sokolské slavnosti v Jičíně a vyslala deputace na slet v Českých Budějovicích a v Nymburce. Roku 1904 se účastnili založení sokolské jednoty v Křinci, okrskového cvičení v Kopidlně, župního sletu v Chlumci a v Poděbradech. Vyrázili také na výlet do Seletic na slavnost Národní jednoty severočeské. V květnu roku 1905 se účastnili oslav rodiny Lobkovicových v Rožďalovicích. Pořádali mnoho výletů po okolí, posvícenskou zábavu, koncert a přednášky. Podobně zaměřený program pořádali i v letech 1906 a 1907, konalo se mnoho osvětových přednášek. Roku 1906 byla jednota přičleněna k sokolské župě Čížkově. V roce 1907 se účastnili založení tělovýchovné jednoty Sokol v Činěvsi. V roce 1908 se utvořil ženský odbor. Roku 1909 se konaly místní závody, okrskové cvičení v Kopidlně, závody a veřejné cvičení v Křinci a mnoho přednášek a výletů.¹⁴² Roku 1910 vyrazila jednota na závody a Den dorostu do Bělohradu, účastnili se oslav Jana Husa v Košíku, okrskového cvičení ve Mcelích a konal se zde župné slet. V roce 1911 byl utvořen odbor pro stavbu tělocvičny. V roce 1912 pořádala jednota tělocvičnou akademii a v červnu vyrazila na VI. Všesokolský slet do Prahy. Účastnili se také cvičení v Jičíně.¹⁴³ V roce 1913 byl kromě jiného založen fond na stavbu tělocvičny.

V roce 1914 se konal Macharův večer se soudními dozvuky, bratr Adamec recitoval přes zákaz okresního hejtmanství některé básně, starosta bratr Schreiber, bratr Frýda, bratr Adamec byli povoláni k soudu do Libáně, válka přerušila výslechy. Dne 28. června 1914 probíhal ve Křinci sokolský slet. Rozšířila se zpráva o zastřelení následníka rakouského trůnu Františka Ferdinanda, ale obešla se bez zármutku, který nahradilo netrpělivé očekávání. Po začátku války byly obcím doručeny žluté mobilizační vyhlášky a místní vojíni museli nastoupit do Jičína. Mezi nimi byli i členové místního Sokola – bratři Boušek, Dovolil,

¹⁴¹ RUFERT, Adolf. a kol.: *Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích 1893 – 1933*. s. 32.

¹⁴² *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 3, Kniha zápisů 1905 – 1909.

¹⁴³ RUFERT, Adolf. a kol.: *Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích 1893 – 1933*. s. 36.

Tuláček, Paleček a Vik. Činnost v Sokole začalo postupně ovlivňovat odcházení dalších bratrů, celkem jich bylo 44.¹⁴⁴ V červenci se jednota účastnila Husovy oslavy, kterou pořádali národní socialisté, ale srpnové akce se již nekonaly. Aktivity spolku upadaly, stejně tak cvičení. Nakonec se udržela pouze správní činnost. Správní výbor simulováním činnosti zabraňoval úřadům jednotu rozpustit. Osm členů jednoty bylo pověřeno k pomoci vedení pořádku v přilehlých obcích. Jednota slibovala pomoc osiřelým a chudým rodinám, jak bratrů, tak ostatním občanům, pokud by jejich člen padl v boji. Schůze se nekonaly pravidelně a na místa odešlých bratrů nastoupili většinou ti starší, kteří byli ještě doma. Výbor dne 17. září rozhodl o vyplacení odměny činovníkům, mezi které bylo rozděleno 1450 K. Další podpora byla vyplácena na podporu rodinám bratrů vojáků. Toto vyplacení majetku jednoty bylo učiněno také z obavy z konfiskace. To na venek likvidovalo činnost jednoty.¹⁴⁵

V letech 1915, 1916 a 1917 byla činnost jednoty přerušena první světovou válkou. V únoru 1915 se konala valná schůze, na které proběhla volba činovníků. Nebylo jich potřeba, neboť činnost v tuto dobu zcela upadla. Dosavadní zápisy v knihách byly uschovány u bratra Václava Horáka. Schůzky se konaly pouze neoficiálně. Četly se noviny a rozebíraly se novinky z války, s nadšením se vítaly rakouské a německé neúspěchy. Také se vzpomínalo se na nich na bratry na válečném bojišti. Ve válce padli čtyři bratři. Jan Kumstýř již roku 1914, Ludvík Šorm o rok později v ruském zajetí, Josef Stuchlík přišel o život roku 1917 na italském bojišti. Arnošt Vik zemřel téhož roku v Praze jako voják Rakouska, které nenáviděl. Několik let předtím odešel do Ruska, kde učil tělocvik, přijel domů na prázdniny a již se nestihl vrátit. Pohřben je v Rožďalovicích. Dobrymi zprávami byli informace o vytváření našich legií v Rusku, ve kterých byli i místní bratři – Jan Adamec, František Bouška, František Dovolil a Rudolf Řehounek. Bratři byli zvoleni čestnými členy jednoty.¹⁴⁶ Předsedou byl v té době stále bratr Schreiber, který se stal prvním starostou města po převratu a zemřel roku 1924.¹⁴⁷

Roku 1918 byla obnovena činnost ještě před koncem války. Jednota se účastnila srpnové akce křinecké jednoty – České srdce, ale necvičila. Účastnili se dva bratři v kroji, několik v občanském obleku a několik sester. Bylo to inspirativní na podnět sester se začalo opět hojně cvičit, až tak, že tělocvična sotva stačila. Brzy se přidali i dorostenci, bratři a

¹⁴⁴ RUFERT, Adolf. a kol.: *Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích 1893 – 1933*. s. 27.

¹⁴⁵ RUFERT, Adolf. a kol.: *Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích 1893 – 1933*. s. 28.

¹⁴⁶ RUFERT, Adolf. a kol.: *Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích 1893 – 1933*. s. 29.

¹⁴⁷ RUFERT, Adolf. a kol.: *Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích 1893 – 1933*. s. 28.

nakonec i žactvo. Na oslavu vyhlášení osvobození pořádal Sokol s pomocí ostatních spolků a obce slavnost. Konala se sbírka pro České srdce, která vybrala 1883 K a městem prošel za doprovodu hudby průvod členů sokola, zástupců obce, hasičů, ostatních spolků a místního i ostatního obyvatelstva. V průvodu šli dokonce i ruští a italští zajatci.¹⁴⁸ Pod taktovkou Sokola proběhla v listopadu i tzv. slavnost pohřbení Rakouska. Za hojně účasti došel průvod až k hranici, kde byly páleny veškeré památky po Rakousku. Členové Sokola se účastnili také slavnosti

na památku bitvy na Bílé hoře, která se konala v Jičíně.

Důležitý byl vznik sokolských hlídek při nádražích, jejichž úkolem byla pomoc při sbírání vojenských potřeb od navrátilivších se vojáků, které měly sloužit nově se zřizující armádě. Hlídky byly u každého vlaku, vojíní podrobili prohlídce a odebírali jim zbraně, součástky vojenských stejnokrojů a další věci.

V dubnu roku 1919 se účastnila jednota v počtu 30 členů všeobecného nástupu Sokolstva Čížkovy župy v Jičíně. Dorazilo celkem asi 1500 bratří, kteří složili slavný sokolský slib, „*že chtějí při praporu sokolském vždy a všude čestně státi, práv i svobody republiky Československé kdykoli hájiti a v té věci každého rozkazu, Sokolstvu daného, s radostným srdcem a rádi uposlechnouti.*“¹⁴⁹ Jednota se také zasloužila o vysazení Lípy Svobody, která byla slavnostně vysazena roku 1919 před dívčí školou. Později došlo k jejímu přesazení bez vědomí jednoty, což vedlo k rozporům a vystoupení několika členů. Dodnes stojí u pomníku Mistra Jana Husa před obecní školou společně s Masarykovou lípou.¹⁵⁰ Po napadení Slovenska Maďary odešli na pomoc naší vlasti bratři Václav Kebl a Štěpán Taraba.¹⁵¹ Následovaly je další. Sokolstvo tak ukázalo veřejnosti smysl pro povinnost hájit ohroženou vlast.

Roku 1920 se konala Tělocvičná akademie a Tělocvičná akademie ženského odboru. Sokolové se také účastnili veřejného cvičení ve Křinci, v Dymokurech, Dětenicích a Rožďalovicích a v červnu VII. Všesokolského sletu v Praze za účasti 58 členů. V roce 1921 se účastnili mnoha výletů a veřejných cvičení po okolních jednotách. V roce 1922 byl zakoupen pozemek pro letní cvičiště. Účastnili se župního dnu dorostu v Jičíně, župního sletu

¹⁴⁸ RUFERT, Adolf. a kol.: *Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích 1893 – 1933.* s. 29.

¹⁴⁹ RUFERT, Adolf. a kol.: *Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích 1893 – 1933.* s. 30.

¹⁵⁰ Tamtéž

¹⁵¹ Tamtéž

v Jičíně

a veřejných cvičení. V prosinci proběhla oslava 100. výročí narozenin Fügnera. V roce 1923 se účastnili odhalení pomníku M. J. Husa v Rožďalovicích a povinného župního výletu do Křeliny k odhalení pamětní desky dr. Čížka. V roce 1924 se dorost vydal na výlet do Prahy a jednota se účastnila župního sletu v Bělohradě a okrskového cvičení v Libáni a Dětenicích. Roku 1925 se v únoru konaly první šibřinky. V březnu se konal Masarykův večer. V říjnu se účastnili slavnosti odhalení pamětní desky popravenému italskému legionáři bratru Josefu Hojsákovi.

V březnu roku 1926 se konala oslava narozenin prezidenta republiky T. G. Masaryka s ostatními pokrokovými spolky. Dále se hojně účastnili okrskových cvičení a župních sletů. V červenci odjeli na VIII. všesokolský slet do Prahy. Slavila se památka M. J. Husa, odhalil se pomník padlým za světové války v Seleticích a konala se oslava osmého výročí samostatnosti lampionovým průvodem města. V roce 1927 bylo slavnostně osázeno letní cvičiště ovocnými stromy a členové se účastnili slavnosti Červeného kříže a mnoha veřejných akcí. Roku 1928 se konala tělocvičná besídka a konal se i zájezd na Slovensko. Sokolové se účastnili i slavnosti odhalení pamětní desky G. Lindnerovi. Roku 1929 se konala např. oslava hudebního skladatele Františka Dvořáka i prezidentových narozenin. Účastnili se i otevření sokolovny v Židovicích. V roce 1930 se konala společná oslava narozenin prezidenta T. G. Masaryka, jednota zacvičila 3 čísla, účinkovalo tu mnoho místních spolků. Sokol, Pokrok, Lindner, legionáři a Orel. V roce 1931 se ve městě konala tělocvičná akademie, jednota se účastnila obvodové akademie v Dětenicích a Židovicích, poté také župního sletu a závodů v Libuni. V roce 1932 se účastnili nejednoho veřejného vystoupení a divadelního představení. V červenci se účastnili IX. všesokolského sletu v Praze. Také byl uspořádán památný oheň u Kálku na oslavu 100. narozenin dr. M. Tyrše, proslov zde měl bratr Adamec. Konala se i tělocvičná akademie na oslavu Tyrše a spolupořádali oslavu 15. výročí u Zborova.¹⁵²

Aktivity v roce 1933 se týkaly nejenom oslav narozenin prezidenta a výročí jednoty konáním oslav a tělocvičných akademií, ale byla pořádána i ideová škola pro nové členy.

¹⁵² RUFERT, Adolf. a kol.: *Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích 1893 – 1933*. s. 43.

Sokolové se účastnili slavnostního odhalení památníku obětem světové války v Rožďalovicích.

Od roku 1933 do roku 1951 se dochovala kniha zápisů o valných hromadách. Schůze probíhali většinou ve spolkové místnosti na Radnici. Také se dochovala kniha zápisů se schůzí mezi roky 1945-1953. V roce 1933 byly u příležitosti oslav čtyřicetiletí jednoty sepsány dějiny rožďalovického Sokola v „*Památníku tělocvičné jednoty Sokol v Rožďalovicích*“. Tento chronologický přehled činnosti čtyřiceti let jednoty, seznam bratří a sester včetně zesnulých členů sestavil Jan Adamec. Památník obsahuje vzpomínky členů jednoty a jmenný soupis důležitých činovníků. Viz. příloha č. 1.

Dne 28. října 1933 se na oslavu 40 let jednoty konala slavnostní valná hromada. Zúčastnilo se jí 60 bratří, sester a dorostu, což byla celkem malá účast. Valnou hromadu řídil starosta jednoty Jan Adame. Jednatel Vladimír Matoušů pronesl slavnostní řeč. Bratři Rudolf Slavík a Antonín Čejka přednesli Smetanovo duo „*Z domoviny*“.¹⁵³ Pozdravné proslovy za Čížkovu župu přednesli dr. Jonáš z Libáně, za město starosta František Honzák, za legionáře František Bouška, za Sbor dobrovolných hasičů Štěpán Taraba, za Pěvecko-divadelní jednotu Rudolf Šourek a za dramaticko-pěvecký kroužek „*Pokrok*“ František Kalferst. Schůze se účastnili i zástupci Selské jízdy Sportovního klubu. Svého zástupce nevyslal spolek československého červeného kříže ani studentský spolek Lindner.¹⁵⁴ Schůzi zakončil zpěv státní hymny a účastníci se vydali k hrobům zesnulých členů.

V roce 1934 se řádná valná hromada se konala 21. ledna 1934 v budově městské radnice. Účast nebyla valná, sešlo se pouze 50 bratří a sester. Po úvodu a přivítání účastníků se vzpomínalo na zemřelého bratra Živnůstku a zemřelého bývalého ministerského předsedy Antonína Švehlu, jejichž památku uctili povstáním. Činovníci přednesli své výroční zprávy – výroční zprávy odborů. Pokladník informoval o stavu pokladny za rok 1933, činil 22.000 K a vykazoval se schodek 3.134 K. Stavebnímu fondu bylo věnováno 30.000 K.. Volby se tohoto roku konaly aklamací. Starostou se stal bratr Adolf Rufert, místostarostou bratr Václav Šimáček, náčelníkem bratr Rudolf Šourek, náčelnicí, náčelnice nebyla zvolena, protože žádná nechtěla funkci přijmout, ujal se ji náčelník se cvičitelským sborem. Vzdělavatelem byl zvolen František Bouška, tiskovým zpravodajem Vl. Matoušů, zdravotníkem bratr Lekeš,

¹⁵³ HORÁK, Josef. *Pamětní kniha Tělocvičné jednoty Sokol*. s. 2.

¹⁵⁴ HORÁK, Josef. *Pamětní kniha Tělocvičné jednoty Sokol*. s. 3.

praporečником Jirků a pobočником Matoušů. Konala se i volba do správního výboru klasicky hlasováním lístky. Členy se staly – Vodička, Mojžíš, Ludková, Špicar, Vitha, Jirků, Novotný, Hájek, Slavík, Matoušů, Tvrdý a Kryslička. Knihovníkem byl bratr Fraut.¹⁵⁵

Česká obec sokolská rozhodla o změně stanov – všechny sokolské jednoty měly mít totožné stanovy, které musí být přijaty roku 1934, což bylo také odhlasováno. Od dřívějších stanov se tolik nelišily. Členský příspěvek byl navýšen z 24 K na 25 K, roční příspěvek druhého člena rodiny z 18 K na 20 K. Všechny příspěvky se měly platit čtvrtletně. Dále zřídili nový fond na pořízení nového praporu, ten stávající mají zachovat jako historickou památku.

Řádná valná hromada se konala dne 6. ledna 1935 na Radnici a sešlo se 47 členů. Přítomný byl i zástupce župy bratr Štěpánek z Kopidlna. Nejprve složili nový členové slib do rukou starosty. Četla se zpráva z minulé valné hromady, poselství ČOS valným hromadám ze Sokolského věstníku a zprávy vedoucích odborů. Pokladník informuje o celkovém jmění ke konci prosince 1934 – 171.103.52 K. Došlo k změně jednoho bodu stanov, která se týkala odkazu jmění obci Rožďalovice. Sokolníkem byl zvolen bratr Tůma. Skrutátory zvoleni Havlík, Ruda, Otlomanská. Starostou zvolen Adolf Rufert, náměstkem Šimáček, náčelníkem Šourek, náčelnice opět nebyla zvolena. Zdravotníkem se stal bratr Lekeš, vzdělavatelem Slavík.

Do předsednictva byli zvoleni – Frýda, Bouška, Mojžíš, Hájek, Adamec, Stýblo, Slavík, Novotný, Valeš, Jirků, Jirkovský, Vitha a Sudková. Praporečником se stal bratr Jirků.¹⁵⁶

V srpnu se konala mimořádná valná hromada, která se sešla za přítomnosti 40 bratrů a jednoho dorostence, zástupce župy Pokorného a starosty jednoty Kopidlna z důvodu koupě hostince v Rožďalovicích. Tento objekt by byl vhodný ke cvičení a scházení se. Obavy byli pouze ze zadlužení se. Po přepočítání a diskusi bylo rozhodnuto o tom, že se hostinec nekoupí. Hlasy byly až moc vyrovnané.¹⁵⁷

¹⁵⁵ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 2, Zápisy o valných hromadách 1933 – 1951.

¹⁵⁶ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 2, Zápisy o valných hromadách 1933 – 1951.

¹⁵⁷ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 2, Zápisy o valných hromadách 1933 – 1951.

Členové se sešli i v lednu 1936, opět ve spolkové místnosti na Radnici. Přítomno bylo 14 sester, 36 bratrů a jako zástupce župy bratr Pokorný, starosta Sokola Kopidlna. Valnou hromadu řídil místostarosta Šimáček, který nejprve vzpomenu na všechny zemřelé bratry i zakladatele Sokolství. Také přečetl vzkaz od starosty Ruferta, který další rok post starosty nepřijme. Po schválení zápisu z minulé řádné valné hromady přečetli své zprávy představitelé jednotlivých odborů, které byly následně schváleny. Pokladník sdělil i stav účtu stavebního fondu – 104.584.05 K. Fond pro zřízení nového praporu měl naspořeno 3 tisíce korun. Volby probíhali aklamací – starostou zvolen bratr Šimáček, místostarostou bratr Slavík, náčelníkem bratr Šourek, náčelnicí sestra Sudková, vzdělavatel zvolen nebyl, bylo domluveno, že se zvolí až z výboru. Revizory účtu byli zvoleni – Havlík, Nechánský a Marek. Za členy výboru bratři Bouška, Mojžíš, Hájek, Lekeš, Adamec, Stýblo, Karásek, Banýr, Slavík, Honc, Vyhnánek, Hájková a Renčová.¹⁵⁸ Na závěr bratr Pokorný pochválil ideální průběh schůze a připomněl, že je rozumné nestavět sokolovnu na dluh.

V září 1936 se na Radnici konala mimořádná valná hromada. Dorazilo 30 bratrů a 10 sester, kteří se sešli kvůli návrhu na koupi objektu na sokolovnu a plánované podzimní slavnosti. V Rožďalovicích se objevila vhodná budova ke koupi, která by byla vhodná pro sokolovnu – Buřilův hostinec, který se prodával v dražbě. Odhad byl 75 tisíc korun, nejnižší nabídka byla 52 tisíc korun. Bratr Buřil, majitel objektu, uvedl, že bude dražit až do sto tisíc korun. V takovém případě bylo rozhodnuto, že se objekt nekoupí. Dalším návrhem bylo plánování podzimní slavnosti, která se měla konat především z důvodu získání peněz. Nakonec od toho bylo upuštěno z důvodu pokročilé roční doby. Místo toho se konal „Srdíčkový věneček“ na Radnici.¹⁵⁹

V lednu 1937 se konala řádná valná hromada ve spolkové místnosti v městské radnici za přítomnosti 40 bratrů a sester. Zástupce župy se nedostavil. Hned na úvod starosta Šimáček vzpomenu na zemřelé, poděkoval všem činovníkům za dosavadní práci v jednotě a speciální poděkování věnoval místostarostovi Slavíkovi, který ho často zastupoval. Bratrům vojínům byla poslána z valné hromady zdravice. Dále se četly a byly schváleny zápisy z předešlých setkání. Poté přednesli své zprávy ostatní činovníci – místonáčelník, náčelnice,

¹⁵⁸ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 2, Zápisy o valných hromadách 1933 – 1951.

¹⁵⁹ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 2, Zápisy o valných hromadách 1933 – 1951.

jednatelka, pokladník, hospodář, matrikář, zdravotník a zástupci odborů – biografického, stavebního, tenisového, pokladníků fondu praporového a pianinového a revisorů účtů.

Jednota minulý rok řádně hospodařila. Dle zprávy pokladníka činilo ke konci roku 1936 celkové jmění jednoty 217 tisíc korun. Dle zprávy matrikáře bylo ke konci roku 115 členů, počet stále klesal. Starostou byl zvolen bratr Václav Šimáček, náčelnicí sestra Františka Sudková, místostarostou bratr František Hájek, vzdělavatelem bratr Adolf Rufert, náčelníkem bratr Josef Banýř. Členy výboru bratři a sestry – Bouška, Frýda, Hájková, Karásek, Mojžíš, Renčová, Vortelová, Šourek, Knížek, Tvrdý, Valeš, Vyhnánek, Kryslíčka, Slavík a Matoušů. Revizory účtu zvoleni bratři Havlík, Nechánský, Erben. Praporečnickem bratr Matoušů.¹⁶⁰ Byl utvořen loutkářský odbor v čele s předsedou bratrem Vladislavem Matoušů. Příspěvky členů na následující rok byly vyčísleny na 25 K, což se oproti minulému roku nezměnilo. Proběhlo také slavnostní složení slibů nových členů a bratr Bouška pozval přítomné na karneval na konci ledna.

Řádná valná hromada se sešla v lednu 1938 ve společenské místnosti městské radnice v počtu 42 členů. Starosta jednoty na úvod uctil památku T. G. Masaryka a poděkoval činovníkům za práci.

Majetek jednoty čítal 143.100 K. Starostou se stal Václav Šimáček, místostarostou Bouška, náčelníkem Šourek, náčelnicí Sudková, vzdělavatelem Rufert, zdravotníkem Lekeš. Členy výboru – Karásek, Knížek, Hájková, Matoušů, Vysedil, Raný, Vortelová, Tvrdý, Hájek, Kohoutek a Taraba. Revisoři účtu – Havlík, Frýda a Erben. Praporečníky – Matoušů a Vyhnánek. Bylo rozhodnuto o pořízení nových krojů ve výši 1500 K. Byl zvolen zábavní odbor pro pořádání šibřinek. Dále bylo na schůzi vybráno od bratrů bez odznaku 21 K na prapor.¹⁶¹

V roce 1939 bylo přítomno 41 členů, za župu přítomen bratr Kříž, starosta Sokola Libáň. Stav stavebního fondu čítal 131.105 K. Loutkářský odbor získal stálou místnost v obecní škole, hrálo se skoro každou neděli. Starostou se stal Václav Šimáček, místostarostou František Boušek, náčelníkem Václav Martínek, náčelnicí Františka Sudková, vzdělavatelem Stanislav Kraus, zdravotníkem Václav Lekeš. Praporečníky zvoleni bratři Matoušů a

¹⁶⁰ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 2, Zápisy o valných hromadách 1933 – 1951.

¹⁶¹ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 2, Zápisy o valných hromadách 1933 – 1951.

Vyhnálek. Revizory se staly Erben, Čapek a Slavík. Členy výboru byli zvoleni – Karásek, Knížek, Kohoutek, Matoušů, Banýr, Boublíková, Šourek, Rufert, Taraba, Malý, Kolář, Tvrdý a Kryslička. Byla schválena koupě nového promítacího přístroje za 20 tisíc korun.¹⁶²

V lednu 1940 se sešlo 41 členů, za župu dorazil jednatel bratr Bohuslav Varhaník z Jičína. I tento rok byly příspěvky ponechány v dosavadní výši – 25 K pro člena a 20 K za dalšího rodinného příslušníka. Starostou byl zvolen Václav Šimáček, místostarostou František Bouška, náčelníkem Václav Martínek, náčelnicí Františka Sudková, vzdělavatelem Josef Horák, zdravotníkem Václav Lekeš, praporečnickem Vladislav Matoušů a jako jeho zástupci Antonín Kryslička a Václav Kebl. Revizory účtu se stali Čapek, Bořek a Slavík. Členy výboru Taraba, Kohoutek, Malý, Karásek, Knížek, Matoušů, Banýr, Šourek, Kryslička, Rufert, Tvrdý, Renčová a Drncová.

V roce 1941 se sešlo 64 členů, zástupce župy se nedostavil. Valná hromada byla řádně svolána a úředně povolena, pořad byl oznámen okresnímu úřadu a župy. Výše členských příspěvků byla ponechána na 25 K, ale byla zrušena „sleva“ pro dalšího příslušníka rodiny. Starostou byl opět zvolen Václav Šimáček, místostarostou František Bouška, náčelníkem Václav Martínek, náčelnicí Františka Sudková, vzdělavatelem Josef Horák, zdravotníkem Václav Lekeš, praporečnickem Vladislav Matoušů a jako jeho zástupci Antonín Kryslička a Václav Kebl. Sokolníkem se stal Antonín Macál. Revizory účtu se stali Čapek, Bořek a Slavík. Členy výboru Taraba, Kohoutek, Malý, Karásek, Knížek, Matoušů, Banýr, Šourek, Kryslička, Rufert, Tvrdý, Renčová a Drncová.

V letech 1942-1944 se jednota kvůli válečné situaci nescházela.

3. 2. 1 Odbor dorostenců

Dorostenci se pravidelně scházeli ke cvičení dvakrát týdně – v úterý a pátek v tělocvičně měšťanské školy. Přes rok probíhala bodovací soutěž, tentokrát se změnou – místo pěti bodové stupnice byla desetibodová. Hodnotila se účast ve cvičení, na vycházkách,

¹⁶² *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 2, Zápisy o valných hromadách 1933 – 1951.

schůzkách, různé práce, články do Zpravodaje, vývěsky apod. Výsledky byly pravidelně měsíčně zveřejňovány ve Zpravodaji.

V Rožďalovicích čítal odbor dorostenců asi 39 členů. Dle zpráv žup se počet dorostenců pohyboval v roce 1948 mezi 45-50 tisíci. Toto číslo se stále měnilo, protože šlo o čtyři ročníky chlapců od čtrnácti do osmnácti let, kdy ti nejstarší přecházeli do členstva a za ně nastupovali zase nejstarší žáci. U dorostenců se neprojevil takový příliv jako u dorostenek. Mezi jednotlivými župami byli veliké rozdíly.

Sokolská činnost vyžadovala po svých členech mnoho práce. Netýkalo se to pouze činovníků jednot, žup a ČOS, ale i dorostenců. Důležité bylo uvědomovat si, že to především dělají pro národ a sami pro sebe. Tělovýchova byla pro národ velice podstatná. Tyrš řekl „*jen národ zdravý národem bráným jest.*“ Malý národ jako ten náš musí být o to lepší, vytrvalejší a odolnější. Nejen pro brannost, ale i pro pracovní výsledky. „*Ten kdo cvičí, jest nepopíratelně lepší pracovníkem, více vydrží a odolává nemocem.*“¹⁶³

Svaz České Mládeže vyzval dorostence k součinnosti při soutěži tvořivosti. Soutěž spočívala v pracovní povinnosti na brigádách, recitací apod. Účastník soutěže se musel stát i členem SČM. V tom byl zatím sokolský dorost pozadu. Všichni se mají hlásit u předsedy SČM Pavla Kafky.

Oblíbenou aktivitou dorosteneckého družstva (a nejen jeho) byly letní tábory. Cvičení a pobyt v přírodě se stalo nedílnou součástí sokolské tělovýchovy. Sokolským župám a jednotám bylo přikázáno, aby této činnosti věnovaly zvýšenou péči a podporu. Počet prázdninových podniků vzrostl téměř o 150 % oproti roku 1946. Roku 1946 bylo uspořádáno 150 podniků, o rok později již 370. Z toho bylo 195 osad a 175 táborů. Navštívilo je asi 19 tisíc dívek a chlapců. Odborná zpráva potvrzuje, že 50 sokolských táborů, které byly pořádány pod dozorem ministerstva školství, sektoru C, bylo označeno 36 táborů – tzn. 70 % velmi dobrou známkou, 14 táborů známkou dobrou a 1 tábor dostatečně. Tuto klasifikaci

¹⁶³ Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Vávra, Karel. „Pro koho pracujeme?“

provedli úřední dozorcí. Vysokou úroveň táborů potvrzovala i zpráva z konference vedoucích lékařských středisek.¹⁶⁴

Tábory byly měsíční. V roce 1948 byla pro tábor vybrána krásná slovenská příroda. Odjíždělo se z vlakového nádraží v Rožďalovicích. Na cestě na Slovensko – do Strečna trávili celý den a noc.¹⁶⁵ V táboře ve Vysoké Tatry byli i Junáci. Chlapci první tři dny stavěli tábor, poté již vykonávali běžné aktivity. Práce pro celek, úprava cest a turistických stezek, hry, tábornické a branné výcviky, střelba, koupání se a různé výlety po okolí. Večery trávili u táborových ohňů či besedováním. Vztyčovala se také státní vlajka, a to za zvuku písně „*Bílá je čest a rudá věrnost k smrti, modrý klín víry vztek nepřátel zdrtí. Vítězná vlajko, květe slávy, štěstí, v míru i v bouři chcem tě věrné nésti.*“ Všichni se těšili na tzv. slibový oheň, u kterého skládali slib věrnosti a pilné práce pro vlast. Tábor měl 25 stanů, osm vedoucích, tři kuchařky a 41 táborníků.¹⁶⁶

Hlavními vedoucími tábora byli bratři Rudolf Šourek a Václav Erben. Dalšími vedoucími byli bratři Jaroslav a Ada Vávrovi, bratr Dušan Zungovský z Půchova a dorostenec Václav Martínek. Oddíly vedli dorostenci František Vegner, Ladislav Svoboda, Jiří Kumstýř a Pavel Tax. O zásobování se staral bratr Mojžíš.¹⁶⁷ Na tábory rožďalovických sokolských dorostenců jezdili chlapci i z jiných jednot - z Vídně, Jičíněvsí, Železnice, Rožďalovic a Prahy.

Sloučením tělovýchovy se dostal do místní jednoty fotbalový klub, se kterým místní neměli zatím moc zkušeností. Fotbal v chlapcích probouzel odvahu a rychlost, což ale nebylo pro každého. Lékařská komise nepřipouštěla, aby ho hráli žáci a dorostenci do 16 let závodně. Doporučená doba hraní fotbalu dorostencům nad 16 let byla stanovena na třicet minut, jinak by to mohlo poškodit jejich zdraví vývoj. Vedoucí měli dohlížet a zodpovídat za své svěřence, aby nebyli stavěni do zápasů.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Únor.

¹⁶⁵ Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Únor. Husák, Oldřich. „Tábor“.

¹⁶⁶ Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Únor. Karásek, Vlasta. „V táboře“.

¹⁶⁷ Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Únor. Kadlec, Vilém. „Náš vedoucí“.

¹⁶⁸ Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Únor. Kadlec, Vilém. „Náš vedoucí“.

Vedoucí dorostenců, bratr Rudolf Šourek se v listopadu 1947 obrátil na pražského prokuristu Štěpána Vlka. Bratr Vlk byl členem Sokola na Starém Městě Pražském a byl velmi činným ve výchově sokolského dorostu. V dorostovém odboru vedl komisy pro samosprávy a Besídky. Místní si velice považovali, že nahlédl do jejich „Zpravodaje“ a kladně ho ohodnotil, on poslal na oplátku „Staroměstský dorost“. Bylo navázáno cenné přátelství.

Na počátku roku 1948 vrcholila předvolební horečka a ačkoli byl Sokol vždy nadstranickou organizací, bylo potřeba, aby se i dorostenci zamysleli nad politikou. Konkrétně nad poměrem Sokola v politice. Jistá cesta byla stanovena na VIII. valném sjezdu ČOS v říjnu roku 1947. Sokolové se nebudou vyhýbat politickému boji, ale budou se snažit vnést sokolské hodnoty jako bratrství a slušné soutěžení. Cílem je nedopustit, aby se politická scéna stala místem vyřizování osobních účtů, ani aby se v politice mohli obohatit „špinavé osobnosti.“ Slovy prezidenta Masaryka z roku 1919: „*Každý pravý, opravdu uvědomělý Sokol bude strážcem, tedy politickým a sociálním pracovníkem naší republiky, naší demokracie.*“¹⁶⁹

3. 2. 2 Biograf

Po převratu nastal rozmach kinematografie a pozadu nezůstali ani Rožďalovice. Starosta Schreiber a jednatel A. Matušů podali úřadům žádost o udělení biografické koncese. Licence byla udělena, ale zařízení biografu se stále odkládalo. Na jaře roku 1922 přijeli bratři z Libáně se svým podnikem a sehráli několik představení. V létě téhož roku se valná hromada i přes námitky některých, konečně usnesla o zřízení biografu. Byl zvolen biografický odbor, jehož členy byly Tuláček, Kořenský, Mojžíš, Hájek, Tůma, Bouška, Kebl Josef st., Kadlec, Šimáček, Kněžourek, Matoušů.

Zařizovací kapitál se opatřil od členů záručitelnými půjčkami. 38 bratří půjčilo asi 55 tisíc K.¹⁷⁰ Poznámky vyplývající z účetní knihy od Františka Bouška hovoří o 68 tisíc korun. Investovalo se především do němého a zvukového zařízení.¹⁷¹

¹⁶⁹ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. „citace T. G. M.“

¹⁷⁰ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 17, Journal Bio Sokol 1931 – 1940.

První představení bylo i přes počáteční technické problémy uskutečněno dne 29. září 1922. Splácení dluhů trvalo několik let, dokonce někteří své podíly odpustili. Od té doby se volil biografický odbor valnou hromadou každý rok. Biograf vedli pokladníci, účetní, obstaratelé filmů. Byli to další bratři – Kratochvíl, Adamec, Rajman, Neuman a Novák. Rožďalovičtí byli nároční diváci a očekávali, že sehnat určitý film bude snadné. Sokolské biografy měly za povinnost hrát i filmy domácí výroby. Z celkového počtu jich bylo asi 90, což bylo 20 %. Obci byla vyplácena dávka ze zábavy ve výši 23 tisíc K.¹⁷²

Problémem byli finance. Jen co se podařilo odboru zbavit se dluhů přišla krize zvukového filmu a s tím související horší výběr němých filmů. I tak se nakonec stal biograf finanční oporou jednoty. Dopomáhal ke kulturní činnosti města, sokolské a kulturně výchovné filmy jsou bezplatně půjčovány k výchovným přednáškám i pro školní představení. Dochovala se účetní kniha odboru – příjmů a výdajů za roky 1931-1939. Celkové zisky biografu od roku 1922 do roku 1939 činí kolem 133.300 K.

Biograf po válce nepromítal pro rozpory s ústředím sokolských biografů a pověřencem státu pro biografy. Čekalo se, jestli biografy budou postátněny. Jednota podepsala župou vyhotovený rozklad proti tomuto rozhodnutí adresovaný vládě republiky. Biograf byl v listopadu převzat zmocněncem. Dále bylo na základě přípisu správy biografů stanoveno, aby kino neslo název „Zdar“, když název „Sokol“ je nepřipustný. Na základě přípisu správy z roku 1946 ohledně biografů bylo stanoveno, aby kino neslo název „Zdar“, když název „Sokol“ je nepřipustný.

3. 3 Sokol Rožďalovice po druhé světové válce

1945

Schůze se konala 19. května 1945. Dle zpráv denního listu a československého rozhlasu byly sokolské jednoty oprávněny znovu zahájit svou činnost. Z novin byly přečteny

¹⁷¹ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 17, Journal Bio Sokol 1931 – 1940.

¹⁷² *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 7, Kniha zápisů 1945 – 1953.

pokyny vydané Československou obcí sokolskou v Praze o znovu organizování jednot a žup. Byly čteny pokyny o sloučení všech tělovýchovných a sportovních spolků ve velkou ústřední organizaci, která prozatím nesla název *Ústřední národní tělovýchovný výbor*. Předsedou výboru byl místostarosta ČOS bratr doktor Antonín Hřebík. Dle právních předpisů stále sokolská organizace trvala, všichni sokolští činovníci zůstali na svých místech, všechny složky jednoty – žactvo, dorost a členstvo začali svou cvičební činnost.

Na první poválečné valné hromadě bylo přítomno bylo 75 sester a bratrů.¹⁷³ Na výborové schůzi se rozhodovalo o členech, kteří se za dobu německé okupace eventuálně provinili proti národu a sokolské cti. Byla diskutována záležitost bratra Martínka a Vonky, jejichž případ byl v době konání řádné valné hromady ve vyšetřování komise ONV. To se ukázalo jako pomlouvačná aféra. Doktor Lekeš, zdravotník, vzpomínal na revoluční dny a poděkoval sestřím Červeného kříže za pomoc. Starostou byl zvolen Karel Vecko, místostarostou Václav Kulich, náčelníkem Josef Vyhnánek, náčelnicí Františka Sudková, vzdělavatelem Jan Drnec. Za členy výboru byly zvoleni Kryslička, Míclík, Banýř, Bouška, Červ, Šimáček, Šourek, Drncová a Hájková. Z důvodu úspor nebyl zvolen sokolník. Naopak byl ustanoven odbor, který měl na starosti mimo cvičební péči.¹⁷⁴

V Rožďalovicích se ustanovil prozatímní místní národní tělovýchovný výbor z příslušníků Sokola, Orla a sportovního klubu. Nejprve byl vytvořen přípravný výbor. Při pozastavení činnosti musela jednota odevzdat vkladní knížku, na které bylo 122 tisíc korun, knihu zápisů o výborových schůzích nějakou korespondenci, knihu inventáře a knihu došlých zápisů. Ostatní majetek a materiály jednoty byly schovány. Orel poslal zprávu o oznámení delegátů do přípravného výboru tělovýchovného. Byli jimi Josef Harhouz a Anna Hofmannová. S. K. Truavan jmenoval Horáka, Beránka a Svobodu. Spolek Junáků začal spolupracovat se Sokolem v budoucí jednotné tělovýchově.

Hovořilo se také o čtyřech členech jednoty, kteří po vpádu německého vojska odešli za hranice a přežili tam válku – dali se k česko-ruském zahraničním vojsku. Bratr Josef Vyhnánek za války bojoval ve sboru gen. Svobody v Rusku a na Slovensku. Další tři bratři

¹⁷³ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 2, Zápisy o valných hromadách 1933 – 1951.

¹⁷⁴ Tamtéž

odešli do Anglie – bratr Stanislav Kraus byl v tankové brigádě, František Mlejnecký a Josef Doubek v letectvu.¹⁷⁵

Za války byly písemnosti jednoty schované u matky jednatele na půdě. Sokolskou literaturu a písemnosti, korespondenci schovával pan Štefan v hostinci „Na Špýchaře“, zápisní knihy jednoty, okrsku, razítka okrsku a korespondence byla ve zvláštním úkrytu na půdě Občanské záložny, kde byly schované i vlajky dorostu a žactva včetně starého sokolského praporu. Vše se jednotě podařilo dostat zpět. Část archivu jednoty byla uschována v registratuře Občanské záložny, větší část v bedně na půdě městské školy. Byla obava, jestli nebyla vykradena německými uprchlíky, kteří tam byli ubytováni. Materiál sokolu uschovával bratr Taraba.

Místnímu národnímu výboru v Železném Brodě bylo vojáky z Jablonce nad Nisou přivezeno několik praporů českých spolků, které tam byly převezeny Němci. Mezi nimi byl i prapor rožďalovické jednoty.

Dne 22. června se jednota zúčastnila oslavy 4letého výročí vstupu Sovětského svazu do války. Dne 6. července se zúčastnili slavnosti odhalení desek padlým bojovníkům dne 7. května 1945 v Rožďalovicích a znovu odhalení desky legionáři bratru Josefu Hojsákovi. V prosinci samospráva dorostu pořádala Mikulášskou zábavu a jednota Silvestrovskou. Uvažovalo se o spojení jednot Kopidlo, Libáň, Dětenice a Rožďalovice při koupi pozemku v lese u Pilského rybníka z důvodu zřízení tábořiště. Plánovali se akce na příští rok např. Šibřinky. Konal se také hromadný poslech rozhlasové řeči ministra školství a osvěty Zdeňka Nejedlého o sjednocení československé tělesné výchovy.¹⁷⁶

Na schůzích se vyřizovala korespondence. Sestavovali se odpovědi na došlé dotazníky ČOS ohledně biografu a majetku jednoty. Například dotazník Ministerstva školství a osvěty. ONV se oznámilo zahájení činnosti jednoty od 5. května 1945 a oznámilo se, že všichni činovníci a členové výboru žádají navrácení zabraného majetku. Schůze se konala každý měsíc. Konala se schůze MNV ohledně slučovací akce.

¹⁷⁵ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 7, Kniha zápisů 1945 – 1953.

¹⁷⁶ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 7, Kniha zápisů 1945 – 1953.

Přišel oběžník ČOS o organizaci místních tělovýchovných výborů, o čístce mezi členstvem sokolských jednot a činnosti Sokola, než začne pracovat místní tělovýchovný výbor. Z příkazu ČOS a podle příslušných odstavců sokolských stanov došlo k vyškrtnutí z členského seznamu všech členů, kteří se provinili proti národu v době německé okupace. Proti tomuto rozhodnutí se mohli odvolat k nadřízené složce sokolské organizace, tedy k sokolské župě Jičínské-Čížkově v Jičíně. Obvinění byla následující: bratr Baumrt se za války přátelsky stýkal s nacistou, německým komisařem ve zdejším cukrovaru. Bratr Chromovský se stýkal s německými vojáky, jeho dcera měla známost se členem Gestapa v Praze.

Chromovský ve svém bytě do poslední chvíle uchovával německou příslušnici s dítětem. Schovával také německé vojáky, když do Rožďalovic dorazili partyzáni. Provinil se také tím, že přiznal sokolský majetek, který byl na oko převeden na místní školu, aby jej nezabavili. Byl vyloučen. Dále byl diskutován případ bratra Kohoutka, přednosty stanice dráhy v Rožďalovicích, který údajně ochotně plnil všechny úřední předpisy, včetně těch, které výrazně škodily českému obyvatelstvu, i když se daly obejít. Důvody byly shledány jako nedostatečné a vyloučen nebyl. Vyloučili bratra Mrázka, který byl členem Vlajky. Tyto informace byly důvěrné, přesto je někdo vyzradil. Josef Baumrt a Josef Chromovský se obrátili stížností na MNV. Předseda MNV požádal jednotu o opis protokolu ze schůze, i přesto, že to bylo důvěrné jednání na nátlak místní četnické stanice byl protokol vydán. Ti, kteří dotyčné obvinili byli předvoláni na četnickou stanici. Josef Baumrt napsal jednotě dopis, ve kterém reagoval na výpovědi členů, na jejich popud byl povolán ke schůzi. Baumrt podal písemné odvolání k župě. Vyloučený bratr Josef Mrázek nepřímou obvinil ze spolupráce se členem Vlajky i náčelníka Martínka a bratra Holance. Záležitost byla předána k řešení předsedovi národního výboru. Mezitím se bratr Martínek vzdal své funkce náčelníka, měl dovolenou. Po vyšetření „Vlajkaře“ Vonky bylo oznámeno, že to nebylo míněno v politickém smyslu a Vonka prohlásil, že s uvedenými bratry nikdy o politických věcech nehovořil. Tím bylo vyvráceno osočení bratrem Mrázkem. Bratr Martínek si stěžoval, že ho nařkl bratr Šourek a prohlásil o něm, že je „Vlajkařem“. Ten vše přiznal a požádal ho o prominutí. Stále se řešila záležitost bratra Baumrta, který byl pro nevlastenecké jednání z jednoty vyloučen, ale odvolal se k župě. Dle očistní komise ONV byl touto komisí osvobozen. Došlo k dalšímu vyšetřování a debatování v jednotě. Župa mu

nakonec sdělila, že pokud chce být znovu členem je povinen podat si novou přihlášku, o které rozhodne výbor.¹⁷⁷

Příspěvky za rok 1941 činily 25 Kč ročně, za rok 1945 50 K ročně za člena – z toho se muselo odvést pokladně ČOS 25 K za člena a župě 10 K, za dorostence se vyplácelo ČOS 12 K a za žáka 9 K.¹⁷⁸

Bratr Kulich upozornil na to, že mnoho členů Sokola nedodržovalo oslovování bratře, sestro, a že si mezi sebou vykali. Tykat je potřeba nejen na schůzích, ale i mimo ně.

1946

Na řádné valné hromadě roku 1946 se sešlo 74 členů jednoty, župní starosta, župní náčelník a starosta III. okrsku. Tento rok se volilo hlasovacími lístky, aklamací bylo rozhodnuto o funkcích náčelníka a náčelnice. Starostou se stal František Kubát, místostarostou Ing. Josef Bukač, Náčelníkem Jaroslav Taraba, náčelnicí Františka Sudková, vzdělavatelem Jan Drnec. Členy výboru byly zvoleni Rajman, Karásek, Drncová, Lekeš, Banýr, Šourek, Hájková, Kryslička, Vávra, Miclík, Roštejnský, Červ, Vebl, Stýblo. Smírčí soud zastupovali Rajman, Horák, Adamec, Šimáček a Tvrdý. Vzdělávací sbor zastupovali Horák, Sudková, Václavek, Rajman.¹⁷⁹

Příspěvky na rok 1946 byly stanoveny na 60 K ročně. Byla předepsána i sletová daň ve výši 20 K na každého člena. Diskutována byla otázka zabraného jmění. Jednota učinila podání žádosti o náhradu škody u ONV.¹⁸⁰

Dle zprávy matrikářky za rok 1946 čítala jednota 160 mužů a 80 žen.¹⁸¹

¹⁷⁷ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 7, Kniha zápisů 1945 – 1953.

¹⁷⁸ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 2, Zápisy o valných hromadách 1933 – 1951.

¹⁷⁹ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 2, Zápisy o valných hromadách 1933 – 1951.

¹⁸⁰ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 2, Zápisy o valných hromadách 1933 – 1951.

¹⁸¹ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 12, Korespondence 1945 – 1953.

Na schůzích let 1945 a 1946 se řešila provinění v jednotě. Vyjasnění nezdravých provinění v jednotě, znepríjemňování práce četných činovníků jednoty, kteří byli „znehuceni“ stávajícími poměry rezignují na svá místa a funkce. Proběhlo mnoho rozprav, ale všichni se snažili, aby byly zapomenuty dřívější záležitosti a opět zavládl duch opravdového sokolského bratrství. Přísně důvěrná jednání se vedla v kauze bratra Baumrta. Velkou kauzou bylo vyloučení bratra Baumrta, který se za války údajně stýkal s nacistickým předákem Stegemannem. Bratr Mojžíš a bratr Taraba vypovídali: Taraba se vyjádřil tak, že ví o tom, že Stegemann býval u Baumrta i hodinu. Jednalo se o jeho znovu přijetí, protože mu nebylo nic prokázáno. Pokud by se přijal s čekací lhůtou 6ti měsíců, musel by se poté přijmout. Mnoho bratrů je pro přijetí, protože to byl starý člen, kterému navíc nebyla prokázána vina. Dle vlastních slov se se Stegemannem se stýkal na honech, aby měl za války zajíce. Schůze očištění v ONV – intimní schůze jednoty, která se netýkala úřadů. Bratr Mojžíš by se znovu přijetím Baumrta cítil dotčen a vystoupil by. O přijetí se hlasovalo lístky, hlasovalo 14 přítomných členů a bylo 12 hlasovalo pro nepřijetí. Baumrtovi se přihláška vrátila s tím, že v důvěrném hlasování nebyla dosažena většina pro jeho přijetí. Baumrt se znovu se odvolal.¹⁸²

Náčelník si stěžoval na chování některých členů, kteří nepřišli na veřejné cvičení. Usnesli se na tom, že jim pošlou výtku, že napříště se z toho vyvodí nepříjemné důsledky. Byl podán návrh na jmenování člena do osvětové komise – bratr Drnec tam byl již za spolek Melantrich a dále byl navržen i bratr Kubát.

Konaly se schůze tábornického výboru. Bylo potřeba sehnat jídlo. Návštěva bratří z ČOS v tábornické škole měla velký úspěch pro jednotu a pro příští akce. Plánovaly se Husovy oslavy. V srpnu se konaly Tyršovy hry, lehkotletické utkání, odbíjená, házená, stolní tenis, ukázky z nářadového tělocviku – vše bylo ohlášeno župě. Pořádali divadelní představení. Dorostenci nacvičovali dětské pohádky. Odpoledne a večer pro dospělé. Z Prahy přijel bratr Výborný promítnout úzký barevný film o Americe, pobytu v přírodě a slet. Přijel s přednáškou „*Ideová škola a nadstranickost*“. Konala se sbírka plechovek. Pracovalo se na cvičišti, okopávaly se a prořezávaly se stromky a prodávalo se ovoce. Zakupovaly se odznaky, na konci roku 1946 bylo zakázáno nosit dresy bez čepice s odznaky.

¹⁸² *Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 7, Kniha zápisů 1945 – 1953.*

1947

V únoru 1947 se sešlo 82 členů a 2 dorostenci. Volby činovníků se dle ČOS konaly na dva roky. Starostou se stal František Kubát, místostarostou Josef Bukač, druhým místostarostou Karel Vávra. Náčelníkem se stal bratr Červ, náčelnicí sestra Drncová, vzdělavatelem Drnec, zdravotníkem Lekeš. Za členy výboru byly zvoleni Kryslička, Mojžíš, Banýr, Stýblo, Taraba, Skuhra, Šourek, Stýblová, Gottwald, Kébl, Martínek, Hazdra, Hstlová, Černohubá. Výše členského příspěvku byla stanovena na 60 Kčs ročně. Stavební fond čítal k tomuto roku 125.000 Kčs.¹⁸³ Čekalo se, zda nedostanou nějaké peníze z fondu národní obnovy.

Velkým tématem byla stavba sokolovny. Stále se diskutovala nová sokolovna, na kterou nebyly finance. Jednotě chyběl mecenáš, snažili se potřebných 50 % získat mezi sebou, aby jim ČOS dovolilo stavbu. Ustanovila se přípravná stavební komise pro stavbu sokolovny. Dárci měli možnost upsat peníze v obou zdejších záložnách. Základní předválečný plán starosty jednoty upravil a odbornými poznámkami doplnil župní stavebník Ing. Růžička z Hořic. V Milovicích se objevily dřevěné domy vhodné na sokolovnu, ale bylo by velmi pracné je rozebrat a uklidit. Bratr Mlejnecký připravil nový plán na stavbu sokolovny ze dřeva. Vyhlásila se pracovní povinnost při stavbě sokolovny. Přišla zpráva od Ing. Řeháka ohledně plánu, náklady vyčíslil asi na čtyři miliony Kčs. Byl zde i návrh prozatímní stavby dvou místností na cvičišti, protože by byla potřebná místnost pro náčiní a materiál, náklad by byl 18 tisíc Kčs, zatím se rozhodlo nestavět. Na cvičišti byl v tuto dobu postaven srub.¹⁸⁴

Diskutovalo se také táboření. Vedoucí táboření byl zvolen bratr Šourek. Roku 1947 tábořilo celkem 110 osob, do 13ti let v Boru, do 18ti v Konstantinových lázních. Táboření bylo podmíněno účastí na župním a okrskovém sletě. Bratr Šourek byl přítomen i na schůzi sociální péče v Praze.

Byli ustanoveni také zpravodajové jednoty – bratři Šebestík a Drnec. Bratr Drnec se stal také matrikářem, knihovníkem a archivářem.¹⁸⁵ Bratr Martínek a bratr Kubát přislíbili pomoc

¹⁸³ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 2, Zápisy o valných hromadách 1933 – 1951.

¹⁸⁴ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 7, Kniha zápisů 1945 – 1953.

¹⁸⁵ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 7, Kniha zápisů 1945 – 1953.

při vydávání „*Dorosteneckého zpravodaje*“, který začali dorostenci vydávat. Bratr Rajman prosil o větší vzdělavatelskou činnost. Bratr vzdělavatel vykonal u žactva a dorostu ideové proslovy k složení sokolského slibu. Pro členstvo byla pořádána ideová škola. Ideová škola znamenala konání přednášek, např. přednášky „*T. G. M. a Sokol*“, „*Tyrš a Fügner*“ - Kubát, „*Organizace*“ – Šourek, „*Všesokolské slety*“ – Sudková. Byl založen lyžařský oddíl, jehož vedoucím byl zvolen bratr Erben a jednatelem bratr Kožek. Přihlásilo se 57 členů. Byl zaveden šachový odbor a odbor stolního tenisu.¹⁸⁶

Množili se stížnosti na některé bratry, kteří sice nosí hrdě svůj odznak, ale nechodí cvičit a neplní si další povinnosti.¹⁸⁷ Proběhla změna stanov, pokud člen vynechá 3x po sobě bez omluvy schůzi, může být z výboru vyškrtnutý. Byli také stížnosti na dorostence a dorostenky, protože nezdravili. ČOS sbírala staré gramofonové desky. Proběhla také stravovací akce na XI. Všesokolský slet. Prosincové dávky byly určeny na 200 g chleba, 200 g pečiva, 10 g tuku a 250 g cukru.

V prosinci 1947 se za přítomnosti 60 členů jednoty konala členská schůze v sále hotelu okresní záložny hospodářské. Týkala se především stavby sokolovny. Stavební odbor již dříve rozeslal na 700 svolání o stavbě a došlo na 180 odpovědí. Sokolovna měla stát na cvičišti, kde už započali první práce. Byla vyhlášena pracovní povinnost. Ve fondu bylo asi 550 tisíc Kčs¹⁸⁸, ale stavba je odhadována na 4 miliony Kčs. Stavělo by se na etapy, ale i ta první – v dohledu 2 let by vyšla na 2 miliony Kčs. Na rok 1948 připadá 55. výročí založení jednoty, které by se hodilo oslavit položením základního kamene.

1948

K 1. lednu 1948 měla jednota celkem 264 členů, z toho 171 mužů, 93 žen. Dorostenců bylo asi 70.¹⁸⁹ Diskutuje se podrobné sepsání majetku jednoty a hledá se gramofon a psací stroj – ten odevzdán úřadům za Protektorátu. Dále se postrádá pět členských krojů. Opět se hojně diskutovala stavba tělocvičny. Stavební odbor se sešel v čele s bratrem Ing. Růžičkou z Jičína, prohlédli budovy velkostatku, bratr starosta nakreslil plán na přestavbu, odhad

¹⁸⁶ Tamtéž

¹⁸⁷ Tamtéž

¹⁸⁸ Tamtéž

¹⁸⁹ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 7, Kniha zápisů 1945 – 1953.

(prodejní cena) asi 286 tisíc korun, polovinu možno platit ve staré měně, polovinu v nové do 30 let. Podána žádost o zařazení stavby Sokolovny do pětiletky, schváleno kupovat materiál postupně. Divadlo Melantrich se zavázalo, že věnuje čistý výnos deseti představení na stavbu sokolovny. Jednalo se o vyhlášení pracovní povinnosti a předložení plánů ČOS. Bylo potřeba sehnat materiál

a postavit sokolovnu, která bude „krásná, velká, která by byla ozdobou i chloubou celého města a dlouhá léta sloužila svému účelu.“¹⁹⁰ Volby se tento rok nekonaly, protože minulý rok bylo představenstvo zvoleno na 2 roky. Bratr Mojžíš se vzdal svého členství ve výboru, protože se nezdržoval v Rožďalovicích. Stejně tak i sestra Asllová. Jejich místa nahradila během roku jednatelka Sudková a novinář Horák. Náčelníkem byl zvolen bratr Malý, protože bratr Červ byl toho času na vojně. Členský příspěvek byl zvednut na 100 Kčs, další rodinný příslušník bez vlastního příjmu zaplatil 75 Kčs. Župě se muselo odvést 50 Kčs za člena a okrsku

2 Kčs. V únoru se konaly Šibřinky, v květnu okrskové cvičení, a dorost a žactvo se zúčastnilo župního dne v Jičíně, v červnu do Jičina zamířili i ostatní na slet členstva. Z výnosu Šibřinek bylo dáno 10 tisíc Kčs na sokolovnu. I výnos z okrskového cvičení byl určen tímto směrem.

V únoru převzali moc ve státě komunisté a téměř okamžitě začaly být patrné změny v činnosti místní jednoty. Proměnila se nejen organizace a začlenění samotného spolku, ale i agenda, kterou dosud spolek vedl. Dle dostupných pramenů jednota vedla standardní agendu, ale rozhodně se jí nikdy nevěnovala příliš pečlivě. Hned po nástupu komunistické moci agenda rapidně narostla. V korespondenci se začalo objevovat velké množství pokynů, dotazníků

a upozornění. Najednou bylo na vše potřeba opatřit žádosti a mít oficiální povolení. Místní jednota Sokola Rožďalovice se pochopitelně raději více věnovala tělocvičné či výchovné činnosti, proto byla z vyšších míst často kárána za nedostatečné předkládání potřebných spisů.

Akční výbor národní jednoty potřeboval členskou základnu. Členy se staly bratři Dr. Lekeš, Fr. Jirků, R. Šourek, K. Vecka. Jako další byla ustanovena S. Sudková. Sloučením tělovýchovy se k Sokolu přidaly i jiné jednoty a organizace - Žitovlice, Břístev či Orel. Akční výbor rozpustil stavební odbor a určil jen některé členy – Kubáta, Choderu, Mlejneckého. Mašínska, Šouru, Mojžíše Jar. St., Ing. Bukač se sám vzdal. Místní roln. komise byla požádána

¹⁹⁰ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 7, Kniha zápisů 1945 – 1953.

na příkaz Akčního výboru Sokolu o přidělení budov velkostatku v Rožďalovicích. Sokol žádal o příslušný pozemek a v srpnu 1948 byla podepsána smlouva o přidělení z pozemkové reformy velkostatek v Rožďalovicích.

Župě a ONV se oznamovali činovníci. Župa nařídila účast při Národní směně. Také se zvýšila pojistka budov. Dopravu a stravné na červnový slet hradila všem účastníkům jednota. Sokolské zpravodajství probíhalo v místním rozhlase každý čtvrtek večer. Konalo se mnoho kulturních akcí. Například byla uctěna památka bratra prezidenta Dr. Eduarda Beneše, prezidenta budovatele, který zesnul 3. září 1948. Také se slavilo výročí 55 let od založení jednoty, konala se akademie.

Ani Rožďalovice neminula očista v Sokole – sokolská komise měla 2 schůze, v nich usneseno navrhnout AV NF zbavení funkcí sestru Hančarovou (vedoucí dorostenek) a bratra Jirouška (revisor účtů), AV NF tento návrh nepřijal v celém rozsahu a dopisem přikázal, aby se ihned zbavili funkcí činovníci – O. Jand'ourek, předseda fotbalového odboru, jehož místo až do řádné valné hromady bude zastávat Jar. Svoboda, Václava Kebla, člena správního výboru, Ludmilu Černohubou, čl. výboru, Josefa Jirouška. Dále AV NF přikázal zbavit členství Sokola tyto členy – Adamec Jan, Buřil Václav starší, Buřil Václav mladší, Kos František, Mlejnecký František, kapitán, Novák Jan a jeho manželka Vlasta, Rajman Jan ml., Šuk Vojtěch, Tvrdý Josef, Roštejský Jan, Roštejský Vlastimil, Plukař Augustin, Karel Václav, Šorejs František, Wretzl Josef a Wretzlová Jos., Hančarová Jaroslava, Petrouš Jaroslav, Roštejský V., Slavík Josef. Dále přikázali, aby dali výstrahu a důtku Jaroslavu Tarabovi a Miloši Adamcovi.

Bratři navrhli, aby AVNF změnil toto své usnesení, dále sokolská komise vyšetřila u příslušníků z jiných obcí u tamních AV situaci a uvědomila o tom AV v Rožďalovicích. Bratr V. Kebl dal návrh, aby se vše provedlo dle dopisu AV NF. Také sdělil, že se po městě povídá, že očistu v Sokole dělají jen Lekeš se Šourkem. Na AV oba bratři reagovali a svoji činnost při očistě v sokolské komisi i na AVNF vysvětlili a prohlásili, že bratru Keblovi dali možnost tyto věci dokázat. Oběžník župy upozorňoval na to, aby byl podle stanov postupováno – dopis akčního výboru národní fronty – přesto, že obvinění nejsou si podle jejich prohlášení vědomi své viny, výbor je nucen příkaz AV vykonat, mohou se odvolat k župě a okresnímu akčnímu výboru. Výbor se nemohl řídit dle ČOS, protože očistu nenavrhl

Sokolská komise, ale nařídil AV NF pod osobní zodpovědností vedoucích činovníků. Za AV NF přítomen jen Dr. Lekeš, který situaci vysvětlil.

Po všesokolském sletu do místních jednot dorazil oběžník ČOS ohledně očisty v jednotách pro nekázeň a nepěkné chování členstva v průvodu o sletu. Do sokolské komise podle pokynů ČOS určení: starosta br. Kubát, náčelník br. Jan Malý, náčelnice sestra A. Drmcová, vzdělavatel br. Jan Drnec. Zhotovení bylo oznámeno Akčnímu výboru NF v Rožďalovicích, který již také jmenoval hlavní členy do sokolské komise, která prováděla očistu.

Důvěrníkem ve Svazu československo-sovětského přátelství zvolen bratr. Martínek. Župa pokračovala v akci pro kulturní povznesení pohraničí. ČOS žádala, aby bylo provedeno hospodářské začlenění sportovních složek do Sokola.

Jednotě byl zaslán oběžník č. 21 vydaný Generálním sekretariátem Ústředního akčního výboru NF ze dne 20. listopadu 1948, který informoval o činnosti akčních výborů NF. Oběžník je adresován „*Všem krajským, okresním a místním akčním výborům národní fronty!*“¹⁹¹ Pod názvem „*Dokončení očisty – okresní a krajská organizace Sokola*“ přináší pokyny k dokončení důsledné očisty od protistátních živlů. Bylo třeba provést očistu i v řadách funkcionářů a členů organizací, které se sloučily v ČOS. Pokyny byly rozděleny na tři skupiny. Za „*A. Očista v řadách funkcionářů ústředí bývalých tělovýchovných, sportovních a turistických organizací (svazy apod.). Tuto očistu provedou, pokud ještě nebyla provedena, vyšetřovací subkomise při sokolské komisi KAV-NF seznamy těch činovníků bývalých tělovýchovných, sportovních a turistických ústředí, kteří bydlí v oblasti KAV-NF tyto funkcionáře prověří a vypracuje návrh na vyloučení nebo na jiný způsob potrestání těch, kteří nebyli dosud prověřeni. Sokolská komise KAV-NF tyto návrhy schválí a postoupí ČOS k dalšímu opatření. Proti rozhodnutí sokolské komise KAV-NF lze se odvolat k sokolské komisi ÚAV-NF.*“ Za „*B. Očista v řadách funkcionářů vyšších organizačních složek býv. tělovýchovných, sportovních a turistických organizací (sportovní župy, kraje apod.). Tuto očistu provedou, pokud ještě nebyla provedena, vyšetřující subkomise při sokolských komisích OAV-NF v sídlech vyšších*

¹⁹¹ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 12, Korespondence 1945 – 1953.

organisačních složek (sportovních žup apod.). Vyšetřující subkomise se rozšíří o prověřené zástupce býv. sportovní, tělovýchovné nebo turistické organizace, jejichž funkcionáři se prověřují. Seznamy prověřovaných funkcionářů si vyžádá sokolská komise při OAV-NF od těchto složek. Způsob provedení očisty je podobný, jak jej provádějí vyšetřovací subkomise při KAV-NF. Sokolská komise OAV-NF návrhy schválí a postoupí je příslušné sokolské župě k dalšímu opatření. Proti rozhodnutí sokolské komise při OAV-NF lze se odvolati k sokolské komisi při KAV-NF. “ Za „C. Očista v řadách členů a funkcionářů býv. tělovýchovných, sportovních a turistických organizací (jednoty, kluby, sdružení apod.). Pokud ještě nebyla provedena, provedou ji vyšetřovací subkomise při sokolských komisích MAV-NF. K tomu účelu se rozšíří vyšetřovací subkomise o prověřené členy byv. Organizace, jejíž členové a funkcionáři se prověřují. Sokolská komise při MAV-NF si vyžádá od místní jednoty Sokol seznam členů a funkcionářů, kteří do ní z bývalých sportovních, tělovýchovných a turistických organizací vstoupili. Vyšetřovací subkomise tyto členy a funkcionáře prověří a u těch, kteří se provinili, vypracuje návrh na vyloučení, nebo na jiný způsob potrestání. Návrhy musí bezpodmínečně obsahovati u každého navrženého řádné odůvodnění. Sokolská komise tyto návrhy schválí a postoupí je příslušné jednotě Sokol k provedení. Proti rozhodnutí sokolské komise při MAV-NF lze se odvolati k sokolské komisi při OAV-NF, které rozhodne s konečnou platností. Akční výbory Národní fronty vedou provádění očisty v patrnosti a kontrolují, jak jednoty, župy a ČOS plní návrhy sokolských komisí. V Praze a ostatních statutárních městech provedou očistu ty orgány NF, které ji prováděly u členů Sokola. Vyšetřující subkomise při všech AV zahájí okamžitě činnost a jednají urychleně tak, aby všechno očistné řízení bylo skončeno do 15. prosince 1948. MAV-NF podají zprávu o očištění OAV-NF do 20. prosince 1948, OAV-NF ihned po zpracování zpráv KAV-NF. Krajské akční výbory NF podají souhrnnou zprávu o provedené očištění sokolské komisi ÚAV-NF. “¹⁹²

S reorganizací veřejné správy se měnila i sokolská organizace. Od 1. ledna se činnost sokolských žup přenesla na krajské výbory Sokola, kterých bylo ustanoveno 13.¹⁹³ V sídlech krajů se vytvořil přípravný výbor, který čítal 10-25 členů. Byly v něm zastoupeny – KAV-NF, sjednocená tělovýchova Sokol (sokolské župy, sportovní odbory), závodní sokolské jednoty, KOR, vojenské sokolské jednoty a SČM. Členy přípravného výboru bylo potřeba řádně

¹⁹² Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 12, Korespondence 1945 – 1953.

¹⁹³ Praha, Plzeň, Karlovy Vary, České Budějovice, Jihlava, Pardubice, Hradec Králové, Liberec, Ústí nad Labem, Brno, Olomouc, Ostrava a Zlín.

delegovat a dbát přitom na to, aby do organizace nepronikly nežádoucí živly. Činnost zahájili již v prosinci 1948.

Krajský výbor Sokola byl složen ze 40-60 členů dle počtu okresů v kraji. Přípravný výbor navrhoval starostu, tři místostarosty, dva jednatele, náčelníka, náčelnici, vzdělavatele, pokladníka, zdravotníka a další členy. Musely tu být zastoupeny okresní výbory. Krajský výbor zahájil činnost od 1. ledna 1949. Nejvyšší organizační složkou v okrese byl okresní výbor Sokola (OVS). V sídlech okresů byly vytvořeny přípravné výbory, ve kterých byly zastoupeny OAV-NF, sokolské jednoty, sportovní odbory, závodní sokolské jednoty, OOR, vojenské sokolské jednoty a SČM. Okresní výbor Sokola čítal 10-15 sbor.¹⁹⁴ Výbory místních sokolských jednot v tuto dobu pracovaly a vyvíjely činnost „téměř nerušeně“ jako doposud.

1949

V březnu byly místní jednotě adresovány „*Pokyny pro organisování a provádění zotavovací péče o mládež uvnitř státu v r. 1949*“. Ministerstvo sociální péče nabádalo okresní a krajské národní výbory, referáty práce a sociální péče a celostátní organizace k zajištění úkolů pro zotavovací péči. Jednalo se především o vedení evidence členů, soupisu zotavovacích zařízení, provádění dozoru, odborného školení personálu a zajištění finančního a hospodářského, rozpočtu atd. Byla vydána i tabulka úhrad ošetřovného s i návodem, jak se příjem na osobu vypočítával.

Okresní výbor Sokola v Jičíně apeloval na jednoty ať doplní stav činovníků a na svolané schůzi schválí výši členských příspěvků pro rok 1949. Dle pokynů sokolského kraje v Hradci Králové byl příspěvky stanoveny na 30 Kčs za každého člena, včetně příspěvku ČOS, úraz., přísp. sok. kraji a okresu. Sokolskému okresu Jičín zaplatí za každého člena 10 Kčs. Jinak zvyšování příspěvků nedoporučil. Za dorostence a dorostenky odváděly 13 Kčs a za žáky a žákyně 9 Kčs. Dle pokynů bylo také nutné postarat se o oživení tělocvičné činnosti. Bylo stanoveno také zvláštní úrazové pojištění oddílů. Jednota má pojistit např. oddíl kopané a jeho členy. Bylo potřeba dát pozor na používání starých razítek, která měla být vyřazena.

¹⁹⁴ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 12, Korespondence 1945 – 1953.

ČOS se zapojila do mírové akce. Sokolské jednoty musely uspořádat mírové srazy, kterých se měly účastnit všechny složky masových organizací NF. Na srazech se předčítal manifest ČOS a podepisovali se listiny, které byly zaslány sokolskému okresu a následně odvedení přípravnému výboru mírového sjezdu v Paříži. Tělocvičná jednota Sokol se rezolucí připojila k Mírovému manifestu ČOS a podpoře snahy směřující k zachování míru. Viz. příloha č. 2.

Sokolský kraj Jiráskův Hradec Králové vydal v květnu 1949 oběžník č. 73, který byl adresován vzdělavatelům okresům a jednot. Objasňoval otázky ohledně sokolského divadelnictví, divadelní a loutkařské komise ČOS a přibližuje povinnosti vzdělavatelů. Byl vydán plán tělovýchovné práce ČOS na rok 1949. Pro činnost Sokola v prvním roce pětiletky byly vytyčeny následující úkoly: „1. Pokračovat v úsilí o rozšíření pěstování tělesné výchovy a sportu nejširšími lidovými vrstvami, zejména pracující mládeží a dělnictvem. 2. Zaměřit cvičební výchovu k zvýšení morální i tělesné zdatnosti a tím přispívat k zvýšení dělnosti a brannosti. 3. Provést revisi dosavadních výcvikových metod a směrů, a pracovat na nových směrnících, odpovídajících dnešnímu pojetí, zaměření a potřebám tělesné výchovy, v tomto směru pokračovat v přeškolování dosavadních vedoucích a cvičitelstva a vychovávat nové. 4. Působit k tomu, aby dělnické třídy bylo co nejvíce zpřístupněno pěstování sportu i těch, které byl dosud výsadou majetných vrstev. 5. Věnovat zvláštní péči zavedení a zpopularizování závodů o TOZ, a školit referenty a rozhodčí k jeho řízení a provádění. 6. Věnovati zvýšenou pozornost výběru a přípravě reprezentantů sportu a tělocviku pro zahraniční styky, zvláště po stránce politické výchovy. 7. Sledovat vývoj a utužovat styky na poli tělovýchovy s lidově dem. státy, zejména s SSSR. 8. Přebudovat dosavadní technické vedení mužů a žen v jednotné tělovýchovné sbory ve všech složkách Sokola.“¹⁹⁵ Dalším cílem bylo uskutečnit akční program Sokola.

„1. V okresech vybudování výcvikových středisk v krajích, po případě v okresech. 2. Plánovat a uskutečnit v krajích a okresech, zejména školy pro cvičitelstvo pro základní tělesnou výchovu, podle jednotných osnov ČOS. 3. Zorganizovat tělovýchovnou instruktáž KVS, OVS a jednot. 4. Oživovat tělovýchovnou činnost v jednotách. 5. Uspořádat tradiční sportovní a tělocvičné soutěže, masové běhy v krajském měřítku/lyžařské, jarní přespolní a lesní běhy kolem 9. V. t.

¹⁹⁵ Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 12, Korespondence 1945 – 1953.

r., cyklistická koncem května, okresní tělovýchovné a kulturní slavnosti, za účasti armády, ROH, SČM, školní tělovýchovy a ostatní celonárodní organizaci v červnu nebo začátkem července.

6. Vybudovat ve všech úsecích tělovýchovné činnosti vědeckou součinnost s lékaři a pedagogy. 7. Zaktivovat tělovýchovnou činnost přípravám k XII. sletu.¹⁹⁶

Další pokyny a směrnice byly později vydávány na předposlední stránce Sokolských novin pod rubrikou „Z Tyršova domu“ a oběžníky se začaly zasílat jen ty nejdůležitější předpisy. Bylo nabádáno tuto rubriku pravidelně sledovat.

V červnu 1949 se konala členská schůze za přítomnosti 24 členů. Příspěvky na rok 1949 byly stanoveny na 80 Kčs, pro dalšího člena rodiny na 60 Kčs bez samostatného příjmu. Konaly se doplňovací volby – jednatelem zvolen Jaroslav Mojžíš starší, hospodářským dozorem V. Schuster. Stavební komise byla zplnomocněna k nechání vypracování detailního plánu

a rozpočtu na stavbu sokolovny. V červnu 1949 se konaly Husovy oslavy.

Sportovní odbor Trnavan byl řádně začleněn do Sokola, sportovní odbor Žitovlice utvořil samostatnou jednotu Sokol v Žitovicích. Došlo k reorganizaci cvičitelského sboru, byl přijat nový název – Tělovýchovný sbor. Dle sčítání z března 1949 bylo v jednotě 207 mužů a 77 žen. Bratr Šourek, podal podrobnou zprávu na ministerstvo školství. Přesně 48 táborníků, tzn. 67.656.40 Kčs, vedoucím přiznána částka 7.018 Kč, vzdali se toho ve prospěch dorostenců. V květnu vznikl konflikt s fotbalovým odborem. Řešila se situace vyloučených členů ze Sokola a jejich znovu přijetí.¹⁹⁷

Jednotě často chodila i různá upozornění. V listopadu tohoto roku byl jednotě zaslán výňatek pokynů Sokolského kraje Jiráskova v Hradci Králové, který se týkal přímo jednot. Všichni příslušníci museli nosit sokolský průkaz. Při soutěžení museli předkládat i závodní průkazy. „Různé nepřístojnosti ze hřišť odstraníme tím, že před každým zápasem si připravíme do rozhlasu ideový projev, vztahující se k příslušnému sportovnímu odvětví.

¹⁹⁶ Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 12, Korespondence 1945 – 1953.

¹⁹⁷ Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 2, Zápisy o valných hromadách 1933 – 1951.

Naučíme návštěvníky hřišť znát pravidla her a různých sportů – aby nevznikaly mezi příznivci sportu zmatky. Lidé stárnou a s nimi i výklad pravidel a řádů, které mezitím i několikrát se změnilo. Může promluvit i vynikající úderník z místa, nebo kapitán mužstva domácího, nebo hostujícího. Docílíme tím nápravy a ubude mnoho práce kraji s vyřizováním trestních případů a protestů.

Dle zkušeností začlenění oddílů bylo ve většině případů provedeno formálně a tyto se snaží žít po staru dál svým odstředivým způsobem. A po staru se žít nedá! Je nutno, aby výbory jednot sledovaly práci svých oddílů po stránce hospodářské a technické. Dobře organizované

a vyspělé oddíly zabezpečují jednoty s vyrovnávají celkové hospodářství.

*Dbejte správných označení a názvů. Ještě nes čteme S.K.Pohoří. Vidíme na hřištích staré klubovní znaky. Totéž je s úborováním. Na slavnostních a vycházkových krojích – cvičební úbory nevyjímaje – čteme rovněž staré označení. Nový prozatímní organizační řád nám jistě řekne více, ale zatím je dáme z krojů dolů. Totéž se týká různých tabulek a klubovních znaků. Nesvědčí to ani o dobrém poměru k Sokolu, ani o tom, že máme tělovýchovu sjednocenou
a zorganizovanou do nových celků.*

Tělovýchovný sbor okresu zvolil důvěrníky jednot, kteří svěřené jim jednoty navštíví, přesvědčí se jaký je ruch v tělocvičně, v oddílech, jak pracují jednotlivé složky, co vědí o základní tělesné výchově atd.

Chybí nám tělovýchovné sbory v jednotách. Jak mohou jednotlivé složky navazovati na své nadřazené složky, když tento požadavek nebyl splněn a má být proveden do konce t. r.

Neopomínejte spolupráci s ČSM, i když o členských srazích nemůžeme zaznamenati ten úspěch, který byl očekáván. Ze členských srazů vůbec postrádáme souhrnných zpráv, málo jednot splnilo a poslalo KVS své hlášení. Ty jednoty, které tak dosud neučinily, necht' zašlou zprávu dodatečně.

Vzdělávatelská práce je slabá a zde je nutno zjednati nápravu opravdu pronikavou. Nelze si to do nekonečna uvědomovat.

Odesílání statistických výkazů cvičitelských a vzdělávatelských je úplně nedostatečné. Jak máme nabýti jasného přehledu o práci a stavu jednoty. Postarejte se, aby vzdělávatel, náčelníci a náčelnice jednot zasílali výkazy o činnosti opravdu pravidelně a to začátkem měsíce za uplynulý měsíc.

Krajský slet v příštím roce nebude. Budou však konány opět tělovýchovné dny v okresních a nebo sdružených oblastech.

Z toho vidíte své úkoly – dobří činovníci jistě najdou způsob, jak se těchto úkolů zhostit.“¹⁹⁸

1950

Dle přípisu okresu Sokola, dosud nevyšly nové sokolské stanovy, odkládalo se konání sokolských valných hromad a doporučilo se konat členskou schůzi. Členská schůze sokola se konala v březnu 1950 v hotelu „Záložna“ za přítomnosti 27 bratrů a 6 sester. Byla náhradou za řádnou valnou hromadu. K této schůzi bylo evidováno 249 členů. a schůzi si stěžovali na nevalnou účast při cvičení a nečinnost některých odborů – upadá činnost tělovýchovného sboru, šachového a lyžařského výboru. Starostou zůstal nadále František Kubát, místostarostou zvolen Vladimír Schuster, jednatelem Mojžíš, předsedou tělovýchovného sboru Jaroslav Malý, náčelníkem Zbyněk Melík, náčelnicí Drncová, vzdělavatelem Drnec, který byl současně matrikářem i archivářem a knihovníkem. Zdravotníkem byla jmenována sestra Schustrová, a pokladníkem nadále Vorásek. Vedoucí pobytů v přírodě byl jmenován Šourek, byl také vedoucí dorostu a vedoucím pořadatelského odboru byl Gottwald. Praporečnickem byl Kryslička, hospodářem Šourek, náčelníkem branné výchovy byl Martínek. Vedoucí žaček se stala Karhanová. Příspěvky na rok 1950 byly stanoveny na 80 Kčs, pro dalšího člena rodiny na 60 Kčs bez samostatného příjmu.

Konaly se oslavy 5. výročí osvobození. Bratr vzdělavatel Drnec podal přehled své činnosti, hlášení činnosti bylo zasláno Sokol. Okresu. Starosta Kubát se rozloučil s jednotou, přesídlil totiž do Nymburka. Funkci po něm převzal místostarosta Schustra. Materiál a majetek Junáku byl převeden na Sokol. Dle pokynů kraje byly všechny složky zapojeny do spolupráce.

Z příkazu sokolského okresu, na výzvu OAV v Jičíně bylo vznesen přepis S O v Jičíně v uvolnění částky 15 tisíc na nestavební investice. Projednal se přípis o plánování potřeb jednoty z vlastních prostředků na rok 1951 a jeho plánování. Projednán přípis S.O z příkazu OAVNT po rozvedené diskusi jednohlasně usneseno postupovat podle seznamu od člena ke členu – vybráno 7 bratrů a 3 sestry od 30-60 let na funkci nových soudců za souhlasu bratra

¹⁹⁸ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 2, Zápisy o valných hromadách 1933 – 1951.

Pavlisty předsedy MNV. Byl projednán přípis sokolského okresu a MAV NF, který pojednával o mírové akci závazků ke Dni čs. Armády, načež po debatě a úvahách bylo přikročeno k sepsání závazku, a to jak tělovýchovného sboru, tak i výboru, který po zpracování bude odevzdán výše naznačeným útvary a opis v aktech uložen. Dále bylo vyneseno prohlášení v duchu sjednocené tělovýchovy a sportu a zákona o péči a tělesnou východu, ve směru daných směrnicí.

Zástupce fotbal odboru bratr Kopřiva, podal stížnost na neznámou osobu, která podvratným činem chtěla znemožnit praporovaný fotbalový zápas. Klubu Sokol Bobnice a Loučeň zaslala korespondenční lístek s oznámením, že turnaj a pohár se nekoná a tím je chtěla od toho utkání odvrátiti, načež předložil zaslané lístky zmíněným klubem. Odal trestné oznámení SNB a požádali o vyšetření – zařídí jednatel a podá se na vědomí fotbalovému odboru.

Další schůze se konala v září 1950 v hotelu „Záložna“ za přítomnosti 25 členů a zástupců MNV, MAŘ-NH a ČSM. Četla se korespondence a bylo jednáno o sokolském poslání a jeho zaměření a o spolupráci všech složek a zapojení se do ČSM.

Na prosincové schůzi se za účasti 36 členů projednávala běžná agenda jednoty. Vyřizovala se došlá korespondence, ohlašovali se noví členové, pořádané akce a řešili se stížnosti. Stížnosti byli hlavně na nekázeň, neplnění úkolů. Bývalým členům jednoty byly zaslány přihlášky a výzva ke vstupu do Sokola, na základě přípisu MAV ze dne 24. listopadu 1949. Proběhla stížnost pana Roštejnského, že nebyl přijat do jednoty, ale nebylo to nepřijetím jednoty, ta neměla námitky, doporučeno, aby si vyžádal souhlas MAV NF ve směru jednání s předsedou AV p. Jirků.

1951

V roce 1951 se konala výroční schůze za přítomnosti 34 členů, starosty OVS, zástupců MNV, ONV, ČSM, ČSŽ. Schůzi zahájil starosta za zpěvu národní hymny. Uctila se památka zesnulých. Řešili se finanční nesrovnalosti v oddíle kopané. Byla pochválena činnost žactva a dorostu. Starostou byl zvolen Schuster, místostarostou Pavlišta, jednatelem Horušický, náčelníkem Mielik, náčelnicí Karhanová, vzdělavatelem Žák z SNB, zdravotníkem Lekeš, hospodářem Šourek, pokladníkem Karásek. Členy výboru byly Drnec, Malý, Drncová,

Baranovská. Náhradníky Sedláček, Jirků a Svoboda. Dozorci se stali Kryslička a Mojžíš. Byl vyhlášen pracovní plán. Zapěním „Písni práce“ byla schůze ukončena. Na schůze začal již dříve docházet zástupce např. AV – NF bratr Jirků, MNV bratr Pavlišta.

Žijící zakladatelé jednoty bratři Kebl a Bárta byli jmenováni čestnými členy za zásluhy a 50 let v jednotě. Byl jim předán diplom pro čestné členy. Sokol Jičín vyzývá k uspořádání krasojezdecké akademie bicykleballu jednotou Pardubice, zodpověděno, že uspořádání není možné pro nedostatek místa. Na výzvu místní skupiny červeného kříže byl zvolen našim zástupcem Šourek a jeho zástupcem sestra Čechová. ČS obec sokolská vyzývala k objednávce časopisů – 1 výtisk sokolských novin, 1 výtisk „Sokolský pracovník“, „Všeobecné průpravy“, „Kopaná“. Na výzvu sokolského kraje bylo odhlasováno poukázat 250 Kč po dobu krajské konference Sokola v HK. Řešila se i směrnice pro výměnu čl. průkazů, v Sokolském pracovníkovi č 15, 16, 17 a vyzvedl přílohu k postupu a výměně čl. legitimace. Agenda k evidenčním listinám a nedostatečný, nebudou-li včas zpět ev. legitimace bez kterých nelze žádný odbor zahájit činnost v roce 1952. Byly dohlíženo na lékařské prohlídky. Zařazení dle nové směrnice a počet členů jednoty a nábor do svazu přátel SSSR a další pokyny a připomínky, které osvětlil a doplnil br. Mojžíš.

Diskutovala se nechuť ke cvičení v sokole, od mládeže – neúčast na cvičení neúčast i členů ČSM. Bratr starosta uvedl při schůzi, kde byl přítomen zástupce Martínek ČOS, že jako důvod k pachuti k sokolskému životu v sokole může být i to, že při poslední valné hromadě byl vzdělavatel a jednatel doporučen MAV a proto také ta nechuť k práci. Scházel bratr Šourek, kterého lidé podporovali. MAV nesmí delegovat členy do výboru.

Plánoval se také sokolský den. Bylo nutné postavit tři stožáry pro vlajky – státní, SSSR, sokolské. Zapůjčit a namontovat rozhlasové zařízení. Umístit nápis „Sokol patří pracujícím“ na cvičišť. Svolat občany a samozřejmě náležitě poděkovat KSČ a místní organizaci.

1952

V roce 1952 bylo dle ČOS přikročeno ke jmenování členů pro pracovní úseky. V čele výboru byl bratr starosta V. Martínek jako zodpovědná osoba. Úsek učebně sportovní, úsek organizační, úsek TOZ, úsek masových akcí, úsek agitační, propagační, ideový výchova, úsek zdravotní, úsek hospodářský, úsek finanční. Byl poukázán dar Koreji ve výši 500 Kčs. Na

okresní konferenci Sokola v Jičíně vyslán bratr Drnec a Mojžíš. Úkoly bylo vyměnit členské průkazy, provést nábor pro TOZ a získat nové členy. Byla stanovena povinná účast na schůzi ohledně spolupráce s armádou, měli být vybráni členové do 20 let věku. Celková činnost složek začala upadat. Např. činnost odboru kopané vykazovala velké nesrovnalosti. Oddíl měl učinit pořádek a zvolit si do výboru oddíly členy, kteří budou mít důvěru. Nespokojenost byla oboustranná. Byla řečena výtky, že sokol znemožňuje fotbalovému odboru jeho činnost, pro celkovou stagnaci. Vydáno doporučení jednat se závodním klubem ROH. Odboru věnována finanční pomoc, ale zůstal složkou sám pro sebe a potřebovala-li jednota Sokola pomoc, nikdy ji nenašla v řadách fotbalového odboru, účast na schůzích výboru byla nedostačující, nepodávali se vyúčtování ani zprávy. Bratr Hazdra jako zástupce fotbalového odboru omlouval tyto nedostatky tím, že jednatel odboru je zaneprázdňený a nepřítomný, tak nekoná povinnost a členové Sokola jsou až na několik naprosto bez zájmu, nezúčastňují se utkání, a nastává nesoulad. Sokol činnost fotbalu znemožňoval prý také tím, že členové odboru nemají legitimaci, a tak hrají na staré a neplatné legitimace. Tuto informaci sokol vyvrátil, legitimace byli vyhotovené, ale nevyzvednuté. Jednota měla i další problémy, byla na posledním místě v hodnocení S.O., protože referent TOZ nechodil do schůzí, a tak činnost jednoty nemohla prokazovat žádných výsledků. O schůze nebyl zájem, přišli jen tři členové.

1953

Rok 1953 probíhal ve velmi napjaté atmosféře. Panoval všeobecný nezájem činovníků, nebyl tu kontakt s odbory, které byli složkou sami pro sebe a nedařilo se je přimět ke spolupráci. Vedlo to k problémům, docházelo k neustálé urgenci, např. zprávy o nahlášení činnosti za rok 1952 nemohly být zodpovězeny, právě pro nepohotovost odborů, kteří ač požádání, jak jednatelem, tak bratrem Drncem svoji povinnost nevykonaly. Proběhla akce náboru do svazu pro spolupráci s armádou – akce mezi mladými členy proběhla a zapojili se téměř všichni. Výbor akci kvitoval a doporučil dalšímu náboru.

Bratr starosta Martínek poznamenal, že pro práci v záložně a v JZD se nemůže věnovat Sokolu, jak by bylo potřeba. Rozebíral potřeby jednoty, jak po stránce náborové, tak i výbornost a potřeby finanční a zaměřením se k odborům po stránce pomoci a dává návrh na začlenění do ROH. V roce 1948 začala sbírka peněz na stavbu sokolovny, která byla vedena na zvláštním účtu pro nákup materiálu, ještě v roce 1953 nebylo nic rozhodnuto, tak se rozhodli peníze vrátit.

Proběhl referát o směrnicích k eventuálnímu převedení DOS Sokol na Tatran a o nezájmu mladých k tělesné výchově. Byla snaha zachovat cvičení i pro menší počet, ale nebylo možné nalézt cvičitele. Většinu mladých cvičenců přebíral Tatran, který již v tomto směru pracuje a má najmenovaný výbor, dospělo se k závěru provést likvidaci DOS Sokol. Bratr Karásek provedl urychleně finanční otázky, a připravil vše k likvidaci. Společně s bratrem Janem Jourkem udělal inventář sokolského majetku, vše řádně sepsali a ocenili a urychleně připravili k předání. Bratr Hazdra provedl totéž v odboru kopané ve spolupráci s bratrem Šourkem a Karáskem. Bratr Drnec připravil soupis členů DSO. Jakmile bude celá tato věc k likvidaci připravena, byli ke společné schůzce pozváni zástupci Tatraru a provedla se konečná likvidace DSO Sokol v Rožďalovicích. Likvidační schůze proběhla 8. září 1953 v hotelu Záložna za přítomnosti starosty Martínka, Drnce, Jourka, Karáska, Myjelíka a Mojžíše. Ze zástupců Tatraru nebyl nikdo přítomen. Další jednání bylo zbytečné a se souhlasem přítomných byla schůzka skončena pro nezájem na věci a předání ze strany Tatraru.

3. 4 Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948

Zpravodaj dorostenců Sokola rožďalovického vydávala a řídila samospráva dorostenců.

Na sokolskou mládež se začalo cílit stále více a důkladněji. Důkazem toho jsou četné dopisy a doporučení od vedení České obce sokolské. Dorostenci se měli angažovat v náboru nových členů a podělit se o své zážitky a nalákat tak další. I to bylo jeden z důvodů, proč jim byl věnován prostor a podpora této aktivitě. Společně přispívali do Zpravodaje a mohli se tak podělit o své zážitky. Vedlo to také k disciplíně a trénovali se i v gramatice a slohu. Časopis Zpravodaj dorostenců Sokola rožďalovického začal v této podobě vycházet v listopadu roku 1947. Měl vždy přes deset stran, ale záleželo na tom, jak dorostenci přispívali svými články. Zpravodaj byl uveden úvodníkem s názvem. – viz. Příloha. Na titulní straně se často objevovala nějaká výroční vzpomínka nebo verše. Dále tu jsou články, které vyprávěly o prožitých zážitcích, např. ze cvičení, závodů či oblíbených táborů. V každém čísle byly výsledky dorostenecké bodové soutěže.

Do Zpravodaje přispívalo z 39 dorostenců hned několik – psali články či kreslili. Pro úplnost uvádím přehled přispěvatelů – Ladislav Svoboda, Martínek, Vegner, Jiránek, Paleček, Jiří Kumstýř Chálenský, Šourek, Lacina, Kubát, Kopřiva, Novohradský, Vávra, Meloun, Bohumír Kučera, Čejka, Petráček, Vymlátíl, Plíšek, Havlas, Kuncíř, Vojtíšek, Tax, Kučera, Frait, Štafl, Burian a Jansa.¹⁹⁹ Zpravodaj byl zabaven z nařízení bratra župního náčelníka, ale nakonec se podařilo jeho činnost zachovat. Do zpravodaje přispívali i chlapi z jiných jednot. Oldřich Husák z Jičíněvse sepsal článek „Tábor“. Se svými zážitky z tábora se podělili i Vlasta Karásek, Jan Cholenský, Vilém Kadlec, Miroslav Plíšek, Ladislav Čejka, Libor Šourek, Pavel Tax, Karel Vávra, Jiří Janouš, Dušan Zungovský. Za rok vyšlo 10 čísel, na kterých je postupně vidět progres.

Zpravodaj skvěle sloužil k sokolské výchově. V téměř každém čísle se objevily články, které oslavovaly sokolské ctnosti a připomínaly hlavní hesla. Úsměvné jsou také řádky, které definují vztah dorostenců s dorostenkami. Jejich vzájemná spolupráce pro Sokol, a především to, jak se mají chlapi k děvčatům chovat. Mravnosti a dobrému vychování jsou věnovány

i ilustrace. *„Mladý Sokol – poslechne vedoucího, je pořádný a zdvořilý, nepovaluje se ráno v posteli, ale vstane ihned po probuzení, stele si sám svou postel a nečeká, až to udělá někdo jiný, pořádně se umyje a nezapomíná na krk a uši, čistí si zuby u vědomí, že zuby jsou přátelé žaludku, stojí a sedí rovně, nikdy křivě, dokončí vždy započatou práci, směje se, když má bolest a hvízdá si, je ke každému přívětivý a uctívý, snaží se prokázat každodenně svému bližnímu dobro, je přítelem a ochráncem zvířat a přírody.“*²⁰⁰ Být dorostencem znamenalo být

řádným a slušným chlapcem, plnit si své povinnosti a chovat se příkladně na veřejnosti. Být vyspělými nejen tělesně, ale i duševně. Dorostenec nekouří, nepije alkohol a bere si příklad ze svých vedoucích.

Leden 1948

¹⁹⁹ Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Duben, Jiránek. „Rok“.

²⁰⁰ Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Leden.

První vydání nového roku v lednu 1948 bylo uvedeno oslavnými verši. Dále ve výtisku byly články, které vyprávěly o prožitých vánočních svátcích. Spousta článků byla věnována přírodě. Výtisk také informoval o dění v samosprávě a sděloval kompletní přehled o odevičených hodinách členů za rok 1947. Byly zde i výsledky bodové soutěže. Lednové vydání přineslo program o sletových závodech, které se toho roku měly konat. Podrobně byly vypsány kategorie závodů Vsesokolského sletu. K této příležitosti se začaly sbírat potravinové lístky. Sokolská obec vyjednala s ministerstvem výživy možnost, aby si každý Sokol mohl zajistit výživu na sletu tím, že odevzdá potravinové lístky v předstihu.

V lednu byla ustavena nová samospráva – Martínek, Jiránek, Vávra, Lacina, Paleček, Svoboda, Vegner, Štafl a Cholenský.²⁰¹ Stalo se tak na výroční schůzi dorostenců, na které byly předneseny zprávy činovníků za uplynulý rok. Vedoucí dorostenců zhodnotil práci všech, především činnost samosprávy na 90 %. Dlouho se jednalo o určení měsíčního příspěvku dorostenců. Shodli se na 8 Kčs měsíčně. Za to dostali časopis Nazdar a Zpravodaj. Na schůzi se přidělili i role pro divadelní hru „*Princezna Pampeliška*“, kterou chystali společně s dorostenkami na polovinu března.

Únor 1948

Únorové číslo bylo uvedeno citací z Tyrše a básní Jaroslava Naumana. V tomto čísle proběhlo ohodnocení soutěže, která byla vypsána v listopadu bratrem Josefem Horákem. Účastnilo se pouze 26 dorostenců a při práci nebyli dostatečně pečliví. Tristní byl i pravopis a úprava textu. Dokonce vzniklo podezření, že některé práce psal někdo z rodičů. Nejlepší práci napsal dorostenec Martínek, který psal o táboře, práce byla slíbena zapsat do kroniky.²⁰²

V únorovém čísle je i přetisk lednového dopisu J. Stalina ze Sokolského Věstníku, který je adresován předsedovi vlády K. Gottwaldovi, ve kterém mu sděluje, že na jeho pozvání se sokolského sletu v Praze zúčastní široká delegace sovětských fyskulturníků. V tomto vydání nechyběl ani oslavný článek k třicetiletému trvání Rudé armády, „Nejslavnější a nejsilnější armády světa“, která se zrodila z Velké revoluce za vedení „svých

²⁰¹ Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Únor. Jiránek, Václav. „Nová samospráva“.

²⁰² Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Únor.

velkých vůdců a zakladatelů Sovětského svazu, Lenina a Stalina.“²⁰³ Rudá armáda osvobodila nejen svůj národ, ale i nás. „*Nikdy nemůžeme být svým ruským bratřím dosti vděční za jejich oběti. Vzpomínáme proto s láskou výročí založení Rudé armády s přáním, aby do budoucna zůstala* *stejně* *silnou a mohutnou, neboť jenom ve spojení s ní, budeme bezpečni proti Němcům, kteří nám nikdy nezapomenou to, že jsme je vyhnali tam, kam tolik toužili.*“ Byla zmíněna také bitva u Stalingradu, kde německá armáda inkasovala největší porážku. „*Celý svět se v hluboké úctě poklanil válečnému umění sovětských vojevůdců v čele s generalissimem Stalinem.*“²⁰⁴

Byly uveřejněny také texty písní, které všichni musí znát do sletové soutěže. Dále také zprávy z činnosti samosprávy a výsledky bodovací soutěže. Také obrazová ilustrace „*špatných a dobrých zvyků*“ a základy dobrých mravů. Spousta článků také nabádala k povinnosti být dobrým Sokolem a nestydět se za svou příslušnost. Navštěvovat cvičební hodiny a ostatní akce. Mimo Sokol nosit s hrdostí jeho odznak a chovat se slušně a vesele. Dle článku ze „*Cvičitele*“ upozorňuje vedoucí dorostenců ČOS bratr Dudek, aby jednoty věnovaly pozornost přípravě na Všesokolský slet. Učit se správně pochodovat, rázně a sebevědomě chodit, vychovávat k mravní kázni a netrpět dorostencům dlouhé vlasy. „*Jen kázni vyhraješ XI Všesokolský slet.*“²⁰⁵

Březen 1948

V záhlaví Zpravodaje se tento měsíc objevil podtitulek nadpisu „*Pravda vítězí*“. Úvodní strana je věnovaná vzpomínce na narození T. G. Masaryka a oslavování jeho bohatého života a poctivé práce. V tomto vydání bylo otisknuto spoustu jeho myšlenek z knihy Antonína Krejčího „*T. G. M. a Sokol*“. Dorostenci se k oslavě sešli v bytě svého vedoucího, bratra Rudolfa Šourka. Prostor byl věnován také vzpomínce k vyhlášení Protektorátu. Na 15. března se nesmí zapomenout, musíme vždy držet pospolu stejně jako v těžkých dobách nacistického útisku. Několik článků varuje před odsunutými Němci, kteří budou stále přemýšlet, jak by škodili. Dorostenci vzpomenuli na 34. výročí od smrti prvního starosty České Obce Sokolské bratra JUDr. Jana Podlipného, kterého důstojně řadí k velkým předchůdcům – Tyršovi,

²⁰³ Tamtéž

²⁰⁴ *Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Únor. „Bitva u Stalingradu“.*

²⁰⁵ *Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Únor.*

Fügnerovi a Čížkovi. V závěru vydání byl na rychlo před uzávěrkou uveřejněn i slavný nekrolog. Zemřel Jan Masaryk.

Březnové číslo bylo plné veršů, vzpomínkového vyprávění a dopisů od bratra Štěpána Vlka. Zprávy ze samosprávy, stav bodové soutěže, a příprav různých akcí, včetně nabádání ke zlepšení při docházce ke cvičení. Dorostencům byla dána k dispozici i část výkladní skříně, kde mohli propagovat sokolství a uveřejňovat své práce. Začalo se připravovat okrskové cvičení, pro jehož konání byly vybrány Rožďalovice. Listy informují také o pěti dorostencích, kteří se účastnili pomahatelské zkoušky v Jičíně. Jednalo se o přezkoušení cviků. I přes malé problémy a opravy všichni uspěli, i když nedostali příliš vysoké známky. Dorostenci se v březnu sešli k přednesení slavnostní slibu sokolských dorostenců, při kterém slíbili, že se budou chovat dle sokolských zásad, žít a pracovat v pravdě a pomáhat druhý, bojovat za vlast a bude-li třeba obětovat pro to i život. Byla to pěkná slavnost za účasti všech představitelů místní jednoty.

Duben 1948

Dubnové číslo bylo uvedeno citáty a proslovy Miroslava Tyrše a básněmi V. Krofity a V. Hála, na dalších stránkách to byli verše například Jaroslava Seiferta nebo citáty Platóna. Nechyběl ani přehled výsledků bodové soutěže. Dorostenci nazkoušeli divadelní představení – pohádku „*Princezna Pampeliška*“, odehráli několik představení a získali tak potřebné finanční prostředky. Utržili přes pět tisíc korun.²⁰⁶ František Vegner sepsal vzpomínku k výročí 600ti let od založení univerzity Karlovy. Zajímavá byla také „*Sletová vzpomínka*“ od Josefa Horáka, která vyprávěla o VIII. Všesokolském sletu. Vzpomínka na „Kouzelníka elektriny“ Prokopa Diviše, který oslavoval 250 let od narození. Také tu byla vzpomínka na Ing. Janu Kašpara, který před 38mi lety jako první Čech vzlétnul letadlem.

Rubrika „*Okénko do samosprávy*“ informovala o činnosti dorostenské samosprávy. Dobrou zprávou byl stav financí sletového a táborového fondu a zisk z divadla. Členové byli mimořádně pilní a hodně si polepšili v bodové soutěži. Negativní zprávou bylo zjištění o stále dlužných příspěvcích, neplatičů bylo hned několik. V dubnu se dorostenci podíleli také na přípravách cvičiště pro nadcházející okrskové cvičení. Bohužel docházka ani pracovní

²⁰⁶ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. *Duben. Svoboda, Ladislav. „Na vavřínech“*.

nasazení nebylo takové, jaké by se od Sokola očekávalo. Několik chlapců, dokonce z vedení, raději odešlo do biografu.

Několik článků upozorňovalo na blížící se květnové výročí osvobození. Články byly plné obdivu k armádě spojenců a bratrské rudé armádě. Chystaly se také oslavy prvního května, které Sokolové oslaví společně s celým národem, aby tak dokázali, že jsou jeho skutečným jádrem.

Červen 1948

Časopis informoval o květnové návštěvě z Prahy. V květnu 1948 navštívil místní jednotu vedoucí samosprávy dorostového odboru a náčelník mužů ČOS Štěpán Vlk. Po návštěvě zaslal samosprávě dorostenců ještě dopis, ve kterém děkoval za jejich obětavou činnost a ocenil jejich originální pojetí práce. Blahopřál k dosavadním úspěchům, skvělému vedení a navázání na tradice vlastní jednoty. Nabádal dorostence k tomu, aby se nenechali odradit, ale aby zůstali pevní ve svém odhodlání jít cestou zakladatelů za všechny, kteří bojovali a umírali pro národ. Je důležité být ukazatelem a vzorem pro mládež. Žít jako Sokol je výsada a cesta k poctivému a naplněnému životu. Bratr Vlk vedení jednoty inspiroval k navázání styků s bratrským dorostem Sokola Púchov nad Váhom. Začali si dopisovat a plánovat spolupráci, která má za cíl přinést vzájemné poznání a utužení bratrských styků Čechů a Slováků. K setkání došlo na Všesokolském sletu a letním táboře na Slovensku, který se konal nedaleko jejich sídla. Púchovští přispívali i do Zpravodaje a stali se jeho pravidelnými čtenáři.

V Rožďalovicích se konalo dne 16. května 1948 veřejné cvičení III. okrsku. Sjeli se bratři a sestry z celého okrsku. Bylo připraveno nejen cvičiště, ale také výstavka, která se konala v místní škole. Návštěvníkům byli představeny práce a výrobky dorostenců. Například modely táborů či kresby a fotografie. Nechyběla ani busta prezidenta. Po místnosti byli rozloženy diplomy a ocenění. Výstava měla úspěch, dokonce si bratr župní náčelník vyžádal její zapůjčení do Jičína. Výstava zaujala i vedoucího samosprávy dorostového odboru a náčelníka mužů Štěpána Vlka a čestného člena výboru ČOS a náčelnictva mužů ČOS, člena mezinárodní tělocvičné federace Vladimíra Müllera.²⁰⁷ Úspěšná byla i po stránce finanční.

²⁰⁷ *Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednotka Sokol místní jednotka Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Červen. Jiránek, Vácalv. „, Vzácny host“.*

Městem procházel mohutný průvod v čele s bratry, kteří nesli státní vlajky, vedoucí činovníci okrsku, představitelé místního národního výboru a místní župy. Následovalo vztyčení státní vlajky, uvítání, proslovy a konečně cvičení.

Červnové číslo bylo uvedeno článkem Františka Vegnera, který popisuje všesokolský slet. Všesokolský slet to byl svátek nejen pro členstvo Sokola, ale i pro národ a Slovanstvo. „*Všesokolský slet bude pro cizinu důkazem toho, že náš národ chce žít v míru, pořádku a pokoji, že jsme přes všechny nedostatky a svízele šťastni v nové těžce získané svobodě, že se máme rádi a že toužíme po míru. Národ, který umí v tom rozbouřeném poválečném světě připravit a provézt tak nádhernou podívanou, jakou je náš slet, národ ten je jistě hoden důvěry a pomoci.*“²⁰⁸ Do Prahy se sjížděli hosté z celého světa. Slet byl vyvrcholením roku a odměnou poctivé sokolské práce. Na sletu se všichni podělí o radost z díla. „*A až nastane posvátný okamžik, kdy budeme cvičit před panem prezidentem, kdy mu vzdáme hold úcty a lásky za jeho nesmírnou práci pro národ, pak budeme jistě nejšťastnějšími chlapci v celé republice.*“²⁰⁹

Všesokolský slet se konal v Praze od 25. června do 30. června 1948. Veškeré výdaje – cesta, strava atd. byla jednota schopná dorostencům plně uhradit. Na slet si sbalili slavnostní kroj, cvičební úbor, púllitrový hrneček, lžičky a jiné osobní a hygienické potřeby. Všichni dostali předem Pokyny pro slet, kde byli podrobné informace. Pro stravování na sletě se přispívalo potřebnými surovinami. Dorostenci, jejichž rodiče jsou samozásobitelé museli odevzdat nejméně kilo žitné a pšeničné mouky. Tuky se neodváděly, ale odvedlo se více mouky. Cukr odvedli i ostatní dorostenci, v podobě ústřížků na 200 g. Maso se odevzdávalo také ve formě útržků – 600 g na osobu.

V červnovém čísle bylo věnováno hodně prostoru přípravám letního tábora, který se měl uskutečnit ve slovenské obci Nezbudská Lúčka. Vzhledem k náročné práci bylo avizováno, že kromě zvláštního čísla pro táborníky začne Zpravodaj pravidelně vycházet až v září.

²⁰⁸ Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Červen. Vegner, František. „Slet“.

²⁰⁹ Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948.

Župní den dorostu, který se konal dne 6. června 1948 pod záštitou ONV a MNV v Jičíně byl největší událostí dorostenců z jičínské župy. Do Jičína se sjelo asi pět set dorostenců.

Po průvodu městem a tradičních ceremoniích následovalo cvičení. Pro zúčastněné to byla skvělá příležitost zkusit si své vystoupení před Všesokolským sletem před diváky a pilovat tak chyby.

Další články se týkaly vzpomínky na mučednickou smrt Mistra Jana Huse, který stál hrdinsky za svou pravdou. Autor článku „*Pravda vítězí*“ František Vegner nabádá k tomu, aby národ nedopustil, aby nový vůdci byli kořistníky, a aby bylo ukřivděno tomu, kdo hájí pravdu. Moc a násilí pravdu neutlumí, je potřeba ji hájit až do smrti. V červnovém čísle byl také vzpomínkový článek na zesnulého prezidenta osvoboditele doktora Beneše. Také byla uveřejněna slavnice pro nového prezidenta Klementa Gottwalda, který se též hlásil k sokolským hodnotám. Což dle autora článku Ladislava Svobody zaručovalo, že nedopustí, aby byla nějaká vrstva národa opomíjena či utlačována. Zavazuje se za všechny Sokoly k podpoře prezidenta v jeho snahách o lepší život národa a spravedlivý socialismus.

Září 1948

Toto číslo Zpravodaje bylo uvedeno vzpomínkou na rok 1938, protože uplynulo 10 let od nešťastného roku 1938, kdy se nad Československem začala stahovat mračna. Úvodní článek „*Nikdy nezapomeňte!*“ rekapituluje události roku 1938 a následné roky války. Hovoří také

o tom, jak „*X. Všesokolský slet rozbouřil v národě nezměrné nadšení a odvahu bránit zem až do poslední krůpěje krve.*“²¹⁰ Tyto události autor popisuje jako nejstrašlivější ponížení a utrpení národa. Upozorňuje také na hrozbu Němců ze západního Německa, kteří se dle něho chystají na další útok. Hovoří o těžkých poválečných dnech, ale apeluje k věrnosti a důvěře Sovětskému svazu, se kterým po boku tyto těžkosti překonáme. Je třeba hlavně poctivé práce. „*Národ musí zůstat stále tvrdý a nenávislný vůči Němcům, kteří nám připravili tolik utrpení, na cestu ať nám září stále slova prezidenta Budovatele: „Žijte a pracujte všichni v snášenlivosti,*

lásce

²¹⁰ *Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Září. „Nikdy nezapomeňte“.*

a odpuštění, svobody přejte a svobody svědomitě užívejte!“²¹¹ Zajímavá byla grafická úprava. Jedna ze stránek měla na sobě modrý vodotisk prezidenta T. G. Masaryka.

Byla tu také vzpomínka na slovenské národní povstání, kdy se Slováci vzepřeli německým okupantům a svému vedení. Je potřeba nikdy nezapomenout na jejich hrdinské činy a odhodlání bojovat za vlast.

Dále byli citováni například Svatopluk Čech – „*Nevěřme nikomu. Věřme jen sobě, své práci a pili.*“ Či Jan Amos Komenský „Na dobrém pořádku a dobrých návycích všechno záleží.“ A další – Blaconsfield, V. Hálek, Božena Němcová, či T. G. Masaryk. Dr. Edvard Beneš – hovoří o tom, jak se Sokol stal nositelem národní síly. Sokol by udělal chybu, kdyby se nepřihlásil k socialismu. Tím nyní teprve po osmdesáti letech vrcholí vlastní sokolské poslání. Rozpory jsou překonány a Sokol překonal důležitou fázi vývoje, ze které vyšel jako vítěz. Apeluje na cvičitele ať se s odvahou a chutí pustí do nové práce pro národ a za stát. Vzestup národa si nelze představit bez sokolské ideje, která prohlubuje duši národa a víru v demokracii a národní a občanskou rovnost. Václav Vymlátíl sepsal medailonek o Dr. Edvardu Benešovi – obdivuje jeho práci pro národ a pro Sokol.

V čísle se objevilo také upozornění na knihu Ing. Jiří Solara s názvem „*Cesta vzhůru*“, ze které se má vždy v každém čísle uveřejňovat některá její část. V této publikaci nabádá chlapce k tomu, aby z nich byli pořádní muži a dokázali se o sebe řádně postarat. Podává jim pomocnou ruku při dospívání a zavazuje je k tomu, že se musí naučit pracovat a vycházet s lidmi. Muž se má snažit stavět do čela a vynikat. Sestavil tzv. desatero – „*Měj ctížádost!, Neboj se!, Pracuj a uč se!, Buď poctivý a přesný!, Ukázní sebe!, Pamatuj na zdraví!, Buď zdvořilý!, Doufej a věř!, Buď čistého srdce!, Vytrvej!*“²¹²

I zářijové číslo věnovalo prostor všesokolskému sletu. Vzpomínky sepsal Vilém Kadlec, který pobýval ve Vídni. „*Na slet*“ – zpráva o XI. Všesokolském sletu, který se konal ve Praze. Slet pomohl posílit národní povědomí a věrnost sokolským myšlenkám. Na tomto sletu měli svou sestavu i táborníci, kteří se svým vystoupením snažili propagovat sokolské táboření. Stavěli stany a simulovali táborové aktivity přímo před zraky diváků. Táborníků

²¹¹ *Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Září.*

²¹² *Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Září.*

bylo asi dva tisíce a v programu jejich vystoupení bylo dokonce i vztyčení a spuštění vlajky a symbolický táborák. Vzpomínají také na žerty, které si na výjezdu na slet prováděli. Například vedoucího skupiny jedné noci pomazal bratrům obličejy černým krémem na boty. V Praze někteří vyrazili s vedoucím i na prohlídku města. Dále popisují dobrodružství a zážitky, které zažili. Po návratu domů je vítal předseda MNV s čestným darem pro dorostence Martínka, který se stal přeborníkem ve skoku vysokém a dalekém.²¹³ Vedoucí ve zpravodaji poděkoval všem zúčastněným za krásné vystoupení a vzornou kázeň a hodně štěstí do budoucna.

Záříjové číslo informovalo také o odchozích dorostencích a ustanovení nové samosprávy. Předsedou se stal František Paleček, jednatelem Pavel Tax, pokladníkem Karel Vávra, kulturním referentem Mírek Plíšek, hospodářem Libor Šourek a vedoucími oddílů byli ustanoveni Václav Jiránek, Vladislav Kopřiva, Ladislav Čejka a Václav Vymlátíl.²¹⁴ Nová samospráva se rozhodla dále pokračovat v započatém díle té předešlé a zavázala se k dalšímu vydávání Zpravodaje. Přípravovali akce na oslavu 30. výročí republiky, mikulášská zábava a úprava nově přidělené místnosti po bývalé Orlovně, která bude sloužit ke schůzování. Dále naplánovali nazkoušení divadelního představení, aby získali finanční prostředky na příští tábor, který se uskuteční v Beskydech. Jednatel vyzýval také k získání nových členů.

Říjen 1948

Říjnové číslo bylo věnováno především oslavám 30. výročí republiky. Články byly plné oslav a přání republice, ale také neopomínali vyzdvihovat osvobození Sověty. Radují se nad dokončením dvouletky a vyhlášením pětiletého plánu a zdárnou budoucností státu i národa. K této události se také konal Manifestační běh, kterého se účastnili jak dorostenci, tak dorostenky. Probíhala také tzv. Národní směna mládeže. Dorostenci jednoty často pomáhali v obci s čímkoli bylo potřeba. Například se podíleli na vysazování ovocných stromů a údržbě zeleně.

Zpravodaj uveřejnil také zajímavý článek Václava Jiráka nazvaný „*Kdo šetří*“ ... Zamýšlí se nad marnotratností mladíků, kteří již v útlém věku navštěvují hostinec, hrají kulečnick či karty,

²¹³ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948.

²¹⁴ *Státní okresní archiv Nymburk*, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. *Září, Tax, Pavel*. „*Okénko do samosprávy*“.

což není zdravé. Dříve bylo běžné šetřit na stáří, ale dnes je ve státě zavedeno národní pojištění. „*J sme chudý národ a každá zbytečně utracená koruna je škodou, páchanou na národním celku.*“²¹⁵ Je potřeba spořit, patří to k dobré výchově, protože šetrnost je znakem vyspělého národa. Říjnový zpravodaj upomínal členy nejen ke stále nezaplaceným příspěvkům, ale především hrozil vyloučením při nedostatečné docházce na cvičení.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala Tělocvičnou jednotou Sokol Rožďalovice. Autorka v práci stručně popsala historický vývoj jednoty a zaměřila se na období po roce 1945, kdy tělovýchovné organizace procházeli, stejně tak jako celá společnost, velkými proměnami.

První kapitola přibližuje dějiny tělovýchovné jednoty. Sokol se začal formovat v 60. letech 19. století, tedy dobách ožívání spolkového života. Nebyl pouze tělovýchovnou jednotou, ale stal se nositelem vlastenectví a výrazně se podílel na národním obrození. Autorka představila zakladatele Sokola Miroslava Tyrše a Jindřicha Fügnera a z historických mezníků Sokola nevynechala ani ženy, které v českých zemích svůj odbor založily roku 1890. Popsala dějinný vývoj až do druhé světové války.

Druhá kapitola navázala na historický vývoj po roce 1945. Struktura Sokola se v této době začala výrazně měnit. Docházelo k postupnému sjednocování organizací jejichž hlavní činností byla tělovýchova a sport. Tento proces byl nenávratně završen, když se komunisté chopili moci. Za komunistické diktatury v podstatě zcela zanikla původní sokolská idea.

²¹⁵ *Státní okresní archiv Nymburk, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice, inv. č. 19, Zpravodaj Sokola Rožďalovice 1948. Říjen, Jiránek, Václav. „Kdo šetří ...“.*

Ve třetí kapitole se autorka věnovala Tělocvičné jednotě Rožďalovice. V úvodu představila obec Rožďalovice a nastínila historický sled událostí místní jednoty, která po celou dobu své činnosti aktivně rozvíjela společenský život v obci. Mimo jiné zde provozovala

i biograf. Její činnost neustala pouze na pořádání veřejných akcí, kterých se místní rádi účastnili, ale zaměřila se i na vzdělávací činnost. Autorka se zaměřila na období po roce 1945 a popsala proměny této organizace a společnosti. Zajímavým pramenem se ukázalo dorostenecké periodikum „Zpravodaj Sokola Rožďalovice“ z roku 1948.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo popsat činnost Tělocvičné jednoty Sokol Rožďalovice v poválečném období a přiblížit, jak se se tato doba promítla do činnosti jednoty. Autorka sledovala dochované dokumenty spolku, na kterých jsou dobové poměry znatelné. Projevilo se to především v narůstající korespondenci a četnosti pokynů shora.

Seznam pramenů a odborné literatury

Archivní prameny:

Státní okresní archiv Nymburk, se sídlem v Lysé nad Labem, fond Tělocvičná jednota Sokol místní jednota Rožďalovice

Tištěné prameny:

HORÁK, Josef. *Pamětní kniha Tělocvičné jednoty Sokol.*

RUFERT, Adolf. a kol.: *Památník tělocvičné jednoty SOKOL v Rožďalovicích 1893 – 1933.*

RUFERT, Adolf. *Dějiny města Rožďalovice.*

Literatura:

DOLANSKÝ, Julius. *Sto deset let Sokola: 1862-1972.* Praha: Olympia, 1973.

DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Miroslav Tyrš: prohry a vítězství.* Praha: Olympia, 1989.

DVOŘÁKOVÁ, Zora. *T. G. Masaryk, Sokol a dnešek*. Praha: nakladatelství Josef Hříbal, 1991. ISBN 80-900132-3-6.

HORÁK, Josef. *Rožďalovice na přelomu století: jako doplněk obecní kroniky dopsáno 1950/Josef Horák*. Nakladatelství Rožďalovice: Rajmanova dílna, 2013. ISBN 978-80-903730-4-4.

KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. ISBN 978-80-87912-38-6.

KÖSSL, Jiří, KRÁTKÝ, František, MAREK, Jaroslav. *Dějiny tělesné výchovy II*. Praha: Olympia, 1989.

KOZÁKOVÁ, Zlata. *Sokolské slety: 1882-1948*. Praha: Orbis, 1994. ISBN 80-235-0029-5.

LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999. 300 s. Kolumbus; sv. 142. ISBN 80-204-0737-5.

MALÍNSKÁ, Jana. „*My byly, jsme a budeme!*“: české ženské hnutí 1860-1914 a idea českého národa. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. Knižnice Dějin a současnosti. ISBN 978-80-7422-219-1.

NEUDORFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: JANUA, ©1999. 446 s. ISBN 80-902622-2-8.

NOVOTNÝ, Jan. *Sokol v životě národa*. Praha: Melantrich, 1990. Slovo k historii. ISSN 0862-6057.

Rožďalovice 1340 – 1990: Sborník k 650. výročí založení města. Nakladatelství Rožďalovice: MNV, 1990.

ŘEHOUNEK, Jan. *Šlápněte do pedálů: na kole do Svatojiřského lesa*. 2., přeprac. vyd. Ilustroval Inka DELEVOVÁ. Nymburk: Kaplanka, 2011. ISBN 978-80-87523-00-1.

ŠEBEK, Svatopluk a ŠTĚRBA, Václav. *Kapitoly z historie a současnosti Sokola Nymburk: sborník statí k 125. výročí založení Sokola v Nymburce, 95. výročí otevření zimní sokolovny: a k 70. výročí otevření letní sokolovny a cvičiště na Remanci*. Nymburk. 1993.

UHLÍŘ, Jan a WAIC, Marek. *Sokol proti totalitě 1938 – 1952*. Praha: Univerzita Karlova, 2001.

WAIC, Marek. *Sokol v České společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, 1996.

Elektronické zdroje

Historie Sokola . Vítejte | Česká obec sokolská [online]. Copyright © 2020

Designed by [cit. 17. 8. 2020]. Dostupné z: <https://www.sokol.eu/historie-sokola-pamatky>

[online]. Copyright © 2014 [cit 17. 08. 2020]. Dostupné

z: <http://rozdalovice.eu/historie-mesta/z-minulosti-rozdalovic/>

Počet obyvatel Rožďalovice. Místopisný průvodce po České Republice – přehledný seznam obcí České republiky [online]. Dostupné

z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/7318/rozdalovice/pocet-obyvatel/>

Seznam příloh

- 1) PŘÍLOHA Č. 1: Činovníci jednoty
- 2) PŘÍLOHA Č. 2: Resoluce přijetí k Mírovému manifestu

Přílohy

1) PŘÍLOHA Č 1: Činovníci jednoty

František Kalferst, matrikář jednoty: Seznam bratří a sester jednoty dle stavu k 1. červnu 1933

Starostové:

- Josef Kořenský od 24. 9. 1893 – 20. 1. 1901
- Josef Schreiber od 20. 1. 1901 – 31. 7. 1920
- František Bouška od 31. 7. 1920 – 6. 1. 1921
- František Javůrek od 6. 1. 1921 – 6. 1. 1922
- Josef Tuláček od 3. 1. 1922 – 3. 1. 1926
- František Frýda od 3. 1. 1926 – 6. 1. 1928
- Jan Adamec od 6. 1. 1928 – 6. 1. 1929
- Jan Rajman od 6. 1. 1930 – 6. 1. 1930
- František Hájek od 6. 1. 1931 – 17. 1. 1932
- Jan Adamec od 17. 1. 1932

Místostarostové:

- Václav Javůrek od 28. 1. 1894 – 17. 1. 1897
- Václav Horák od 17. 1. 1897 – 20. 1. 1901
- Josef Voseček od 20. 1. 1901 – 12. 1. 1902
- Josef Kořenský od 12. 1. 1902 – 6. 1. 1907
- Jan Boublík od 6. 1. 1907 – 6. 1. 1912
- Josef Mojžíš od 6. 1. 1912 – 5. 2. 1917
- Josef Kořenský od 5. 2. 1917 – 19. 1. 1919
- Josef Tuláček od 19. 1. 1919 – 27. 7. 1920
- František Dovolil od 31. 7. 1920 – 6. 1. 1921
- František Bouška od 6. 1. 1921 – 3. 1. 1926
- František Hájek od 3. 1. 1929 – 6. 1. 1929
- František Bouška od 6. 1. 1930 – 17. 1. 1932
- Jaroslav Valeš od 17. 1. 1932 – 8. 1. 1933
- Václav Šimáček od 8. 1. 1933

Náčelníci:

- Rudolf Franc od 24. 9. 1893 – 3. 1. 1895
- Josef Burda od 3. 1. 1894 – 19. 1. 1896
- Josef Kébl od 19. 1. 1896 – 17. 1. 1897
- František Ruta od 17. 1. 1897 – 11. 8. 1905
- Josef Tuláček od 20. 8. 1905 – 6. 1. 1907
- Josef Mojžíš od 6. 1. 1907 – 5. 1. 1908
- Arnošt Vik od 5. 1. 1908 – 3. 9. 1912
- Josef Paleček od 12. 1. 1913 – 4. 1. 1914
- František Frýda od 4. 1. 1914 – 17. 9. 1914
- Jan Rajman od 14. 2. 1915 – 15. 6. 1915
- Josef Kebl od 5. 2. 1917 – 10. 9. 1918
- Josef Paleček od září 1918 – 19. 1. 1919
- Jan Rajman od 19. 1. 1919 – 8. 8. 1919
- František Frýda od 21. 1. 1919 – 18. 6. 1920
- Vojtěch Nechánský od 31. 7. 1920 – 6. 1. 1921
- František Kadlec od 6. 1. 1921 – 6. 1. 1922
- Alois Vodhánil od 6. 1. 1922 – 23. 1. 1923
- Josef Paleček od 23. 1. 1923 – 6. 1. 1924
- Alois Vodhánil od 6. 1. 1924 – 6. 1. 1925
- Jan Rajman od 6. 1. 1925 – 2. 1. 1927
- Stanislav Stuchlík od 2. 1. 1927 – 6. 1. 1928

- Alois Vodhánil od 6. 1. 1928 – 6. 1. 1929
- Josef Novotný od 6. 1. 1929 – únor 1930
- Stanislav Vodička od 1. 3. 1930 – 30. 9. 1930
- Antonín Tůma od 1. 10. 1930 – 6. 1. 1931
- Štěpán Taraba od 6. 1. 1931 – 17. 1. 1932
- Šourek Rudolf od 17. 1. 1932 – 8. 1. 1933
- Stanislav Vodička od 8. 1. 1933

Náčelnice:

- 1908 založen ženský odbor, cvičitelem žen byl náčelník až do roku 1919
- 1919 – Františka Stýblová
- 1920-21 – Jaroslava Kebllová
- 1922-23 – Ludmila Šourková
- 1924 – Marie Hájková
- 1925 – Marie Stuchlíková
- 1926 – Anna Vinecká
- 1927 – Anna Hájková
- 1928 – Marie Roudnická
- 1929-31 – Anna Hájková
- 1932 – Anna Vinecká
- 1933 – Anna Vinecká, Irma Drábková

Jednatelé:

- Oldřich Nechánský od 24. 9. 1893 – 13. 5. 1894
- Josef Burda od 13. 5. 1894 – 26. 1. 1896
- Josef Kameník od 26. 1. 1896 – 28. 5. 1901
- Josef Voseček od 28. 5. 1901 – 13. 1. 1902
- Josef Tuláček od 13. 1. 1902 – 16. 1. 1903
- Josef Mojžíš od 16. 1. 1903 – 11. 1. 1905
- František Hájek od 11. 1. 1905 – 17. 1. 1906
- Josef Matějka od 17. 1. 1906 – 10. 3. 1908
- Josef Mojžíš od 10. 3. 1908 – 3. 1. 1909
- Josef Tuláček od 3. 1. 1909 – 9. 1. 1910
- Václav Medonos od 9. 1. 1910 – 5. 7. 1910
- František Hájek od 5. 7. 1910 – 8. 1. 1911
- Václav Fejfar od 8. 1. 1920 – 4. 7. 1911
- Antonín Matoušů od 6. 1. 1912 – 27. 7. 1920
- Anna Boublíková od 1. 8. 1920 – 6. 1. 1921
- Josef Mojžíš od 6. 1. 1921 – 6. 1. 1924
- František Kadlec od 6. 1. 1925 – 3. 1. 1926
- František Bouška od 6. 1. 1925 – 3. 1. 1926
- Jiří Pour od 3. 1. 1926 – 2. 1. 1927
- Josef Mojžíš od 2. 1. 1927 – srpen 1927

- František Bouška od srpna 1927 – 6. 1. 1929
- Antonín Průša od 6. 1. 1929 – 1. 4. 1929
- František Kalferst od 1. 4. 1929 – 6. 1. 1931
- Vlad. Matoušů od 6. 1. 1931

Vzdělavatelé:

- Karel Šourek od 19. 1. 1919 – 8. 8. 1919
- Bohumil Ježek od 18. 1. 1920 – 31. 7. 1920
- Václav Petrtýl od 31. 7. 1920 – 6. 1. 1922
- František Kadlec od 6. 1. 1922 – 23. 1. 1923
- František Bouška od 23. 1. 1923 – 6. 1. 1925
- Pravoslav Hykeš od 6. 1. 1925 – 3. 1. 1926
- Štěpán Jirsák od 3. 1. 1926 – 6. 1. 1928
- Václav Hošek od 6. 1. 1928 – 6. 1. 1929
- Štěpán Jirsák od 6. 1. 1929 – duben 1929
- František Kutmon od 6. 1. 1930 – 6. 1. 1931
- Václav Hošek od 6. 1. 1931 – 17. 1. 1932
- Rudolf Valeš od 17. 1. 1932 – 8. 1. 1933
- Adolf Rufert od 8. 1. 1933

2) PŘÍLOHA Č. 2: Resoluce přijetí k Mírovému manifestu

Opis.

Tělocvičná jednota Sokol v Rožďalovicích.

R E S O L U C E

přijata na členském schůzi tělocvičné jednoty Sokol v Rožďalovicích, konané dne 11. dubna 1949.

Tělocvičná jednota Sokol v Rožďalovicích se plně připojuje k Mírovému manifestu Československé Obce Sokolské. Bude podporovati všechny snahy, směřující k zachování míru, který jedině přinese všemu lidstvu spokojenost a potřebný klid k další budovatelské práci.

V Rožďalovicích dne 11. dubna 1949.

.....
starosta.

.....
jednatel.